

**TURUN
YLIOPISTO**
Oikeustieteellinen
tiedekunta

Hyvitys ja vahingonkorvaus tekijänoikeuden loukkauksesta – erityisesti preventioargumentin vaikutuksesta korvausharkintaan

Taloudellinen toiminta, sopimus ja vastuu
Tutkielma

Laatija:
Elina Suhonen

24.04.2023

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Tutkielma

Oppiaine: Velvoiteoikeus

Tekijä: Elina Suhonen

Otsikko: Hyvitys ja vahingonkorvaus tekijänoikeuden loukkauksesta – erityisesti preventioargumentin vaikutuksesta korvausharkintaan

Ohjaaja: Mika Viljanen

Sivumäärä: XIV + 71 sivua

Päivämäärä: 24.04.2023

Tutkielman aiheena on tekijänoikeuden loukkauksista tuomittavat korvaukset. Tekijänoikeudella suojattujen teosten luvattomasta hyväksikäytöstä on tullut digitaalisen toimintaympäristön kehittyessä yhä helpompaa, minkä takia mahdollisuudet tekijänoikeuksien loukkauksille ovat lisääntyneet. Korvausvastuu on keskeinen osa tekijänoikeuden seuraamusjärjestelmää, mutta siihen liittyy lukuisia käytännön ongelmia. Tuomittujen korvausten määrän oikeasuhtaisuus on muun muassa herättänyt runsaasti keskustelua.

Tarkastelun kohteena on Suomen tekijänoikeuslain (404/1961) 57 §:n muodostama korvausjärjestelmä, joka koostuu kahdesta osasta: hyvityksestä ja vahingonkorvauksesta. Vahingonkorvauksen määrän laskemisen periaatteita immateriaalioikeuksien loukkauksissa on pyritty yhdenmukaistamaan Euroopan unionin (EU) tasoisella sääntelyllä, jota tutkielmassa tarkastellaan kansallisten korvaussäännösten lisäksi.

Kansallisen ja EU:n lainsäädännön sekä lainvalmisteluaineiston ohella keskeisenä lähdeaineistona tutkielmassa hyödynnetään eriaikaista oikeuskäytäntöä sekä oikeuskirjallisuutta. Metodiltaan tutkielma on oikeusdogmaattinen eli lainopillinen. Tutkielmassa käytetään sekä teoreettista että käytännöllistä lainoppia vallitsevan oikeustilan tulkintaan ja systematisointiin.

Tutkielman tavoitteena on selvittää tekijänoikeuden loukkauksiin soveltuvien korvaussäännösten sisältöä korvausten määrän näkökulmasta, selkeyttää säännösten sisäistä systematiikkaa sekä havainnollistaa korvausharkinnassa ilmeneviä ongelmia. Tämän lisäksi tutkielmassa selvitetään, millainen asema preventiolla eli pyrkimyksellä ennaltaehkäistä tulevia oikeudenloukkauksia on korvausharkinnassa. Tekijänoikeudessa vallitsevia periaatteita peilataan tutkielmassa vahingonkorvausoikeuden yleisiin oppeihin.

Tutkielmassa todetaan, että haasteita korvausten määräämisessä aiheuttaa etenkin loukkauksen aiheuttaman todellisen vahingon mallintaminen, joka on olemassa olevilla työkaluilla lähes mahdotonta. Lisäksi lainsäädännössä ja oikeuskäytännössä on asetettu tulkinnanvaraisia ja osin ristiriidassa olevia vaatimuksia vahingonkorvauksen määrän arvioimisessa huomioitavista seikoista. Prevention asema tekijänoikeudessa on selvästi korostunut tuomioistuinten argumentaatiossa, mikä todennäköisesti johtuu edellä mainituista ongelmista. Täysin selvää ei kuitenkaan ole se, missä määrin preventiiviset näkökohdat ovat vaikuttaneet – tai saisivat vaikuttaa – tuomittavan korvauksen määrään. Tutkielmassa esitetään, että vahingonkorvausta koskevat haasteet ovat johtaneet siihen, että kansallisessa oikeuskäytännössä tekijänoikeuslain mukainen hyvitys, joka tosiasiallisesti on lähentynyt vahingonkorvauksen kanssa, on saanut korvausharkinnassa huomattavasti keskeisemmän aseman.

Avainsanat: tekijänoikeus, vahingonkorvausoikeus, vahingonkorvaus, hyvitys, EU-oikeus

Sisällys

Hyvitys ja vahingonkorvaus tekijänoikeuden loukkauksesta – erityisesti preventioargumentin vaikutuksesta korvausharkintaan	I
Lähteet.....	V
Lyhenteet.....	XIV
1 Johdanto	1
1.1 Tutkielman aiheen taustaa.....	1
1.2 Tutkielman tarkoitus, kysymyksenasettelu ja aiheen rajaus	4
1.3 Tutkielman metodit, lähdeaineisto ja rakenne	7
1.4 Keskeiset käsitteet ja tutkielman terminologia	9
2 Korvausten normiperusta ja sääntelyn taustaa	11
2.1 Kansainväliset sopimukset ja Euroopan unionin lainsäädäntö.....	11
2.2 Kansalliset korvaussäännökset tekijänoikeuslain 57 §:ssä.....	14
3 Vahingonkorvaus tekijänoikeuden loukkauksesta	18
3.1 Loukkauksen aiheuttama menetys, kärsimys ja muu haitta	18
3.2 Vahingonkorvauksen määrä.....	22
3.2.1 Täyden korvauksen periaate, rikastumiskielto ja differenssioppi	22
3.2.2 Saamatta jääneen voiton ja muun menetyksen määrä	24
3.2.3 Vahingon määrän toteennäyttäminen.....	28
3.3 Vahingon määrän ongelmakohtista	30
4 Kohtuullinen hyvitys tekijänoikeuden loukkauksesta	33
4.1 Hyvityksen tausta ja tarkoitus.....	33
4.2 Hyvityksen määrä.....	36
4.2.1 Normaalikorvauksen suuruinen hyvitys	36
4.2.2 Tapauksen erityispiirteet ja normaalikorvausta alhaisempi hyvitys	39
4.2.3 Hyvityksen kohtuullisuus ja normaalikorvausta suurempi hyvitys	42
4.3 Hyvityksen vahingonkorvauksellinen aines ja suhde vahingonkorvaukseen	45
5 Täytäntöönpanodirektiivin määräykset vahingonkorvauksesta.....	48
5.1 Vahingonkorvauksen määrän laskeminen 13 artiklan mukaan.....	48

5.1.1	Yleisiä lähtökohtia	48
5.1.2	Tosiasiallinen vahinko ja kaikkien asianmukaisten näkökohtien huomioiminen ...	49
5.1.3	Kiinteämääräinen korvaus	51
5.1.4	Artiklan suhde tekijänoikeuslain säännöksiin	53
5.2	Tehokkaat, oikeasuhtaiset ja varoittavat seuraamukset	55
6	Arviointia prevention vaikutuksesta korvausharkintaan	58
6.1	Preventio ja rangaistusluontoiset korvaukset vahingonkorvausoikeudessa ..	58
6.2	Preventioargumentti kansallisessa tekijänoikeudessa	61
6.3	EU-oikeuden vaikutuksesta	65
7	Lopuksi	68

Lähteet

Kirjallisuus

- Aalto-Setälä, Minna – Sundman, Christoffer – Tuominen, Markku – Uhlbäck, Asta, IPR käytännönläheisesti. Kauppakamari 2016.
- Aarnio, Aulis, Laintulkinnan teoria. Yleisen oikeustieteen oppikirja. WSOY 1989.
- Ahmaoja, Marianne, DSM-direktiivin vastuujärjestelmä verkkosisällönjakopalveluille – mikä muuttuu? Defensor Legis N:O 5/2019, s. 709–724.
- Andersson, Håkan, Skyddsändamål och adekvans. Om skadeståndsansvarets gränser. Iustus Förlag 1993.
- Andersson, Håkan, Ersättningsproblem i skadeståndsrätten. Skadeståndsrättsliga utvecklingslinjer. Bok III. Iustus Förlag 2017.
- Bernitz, Ulf – Pehrson, Lars – Rósen, Jan – Sandgren, Claes, Immaterialrätt och otillbörlig konkurrens. Fjortonde upplagan. Jure Förlag 2017.
- Bruun, Niklas, TRIPS-avtalet och dess rättsverkningar i finsk rätt. JFT 4–5 /2005, s. 402–417.
- Castrén, Martti, Vahingonkorvaus immateriaalioikeudessa: silmälläpitäen patentti-, tavaramerkki-, mallioikeus-, tekijänoikeus- ja valokuvauslakia. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1979.
- Castrén, Martti, Korvaus keksinnöstä. Keksijän, patentin ja hyödyllisyydshallioikeuden haltijan oikeus korvaukseen keksintöoikeuksia luovutettaessa ja niitä loukatessa. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 324 2015.
- Ekelöf, Per Olof, Ur straffet, skadeståndet och vitet, 1942. Teoksessa Valda Skrifter 1942–1990. Iustus Förlag 1991, s. 5–39.
- Eltell, Tobias – Radetzki, Marcus, Skadeståndsbedömning vid intrång i upphovsrätt. NIR 3/2005, s. 225–255.
- Fézer, Tamás, Do the Math! – Copyright Infringements and Damages. Acta Univ. Sapientiae, Legal Studies, 6 (1) (2017), s. 45–57.
- Haarmann, Pirkko-Liisa, Piratismi torjuntayrityksistä immateriaalioikeutta koskevan vahingonkorvausnormiston yhtenäistämiseen Euroopan unionissa. Teoksessa Juhlajulkaisu Esko Hoppu 1935–15/1–2005. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja C-sarja N:O 36, s. 55–62. (Haarmann 2005a)

- Haarmann, Pirkko-Liisa, Tekijänoikeus ja lähioikeudet. Talentum 2005. (Haarmann 2005b)
- Haarmann, Pirkko-Liisa – Mansala, Marja-Leena, Immateriaalioikeuden perusteet. 2., uudistettu painos. Alma Talent Oy 2012.
- Haarmann, Pirkko-Liisa, Immateriaalioikeus. Alma Talent 2014.
- Hahto, Vilja, Uhrin myötävaikutus ja rikoksentekijän vastuu. Rikos- ja vahingonkorvausoikeudellinen tutkimus tekoa edeltävästä uhrikäyttäytymisestä fyysistä koskemattomuutta loukkaavissa rikoksissa. Edita Publishing Oy 2004.
- Harenko, Kristiina – Niiranen, Valtteri – Tarkela, Pekka, Tekijänoikeus. 2., uudistettu painos. Alma Talent Oy 2016.
- Hellner, Jan, Värderingar i skadeståndsrätten. Teoksessa Festskrift till Per Olof Ekelöf. Toim. Henrik Hessler. P.A. Nordstedt & Söners förlag 1972, s. 299–335.
- Hellner, Jan – Radetzki, Marcus, Skadeståndsrätt. Tionde upplagan. Norstedts Juridik 2018.
- Hemmo, Mika, Vahingonkorvauksen sovittelu ja moderni korvausoikeus. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1996.
- Hemmo, Mika, Vahingonkorvausoikeus. Talentum Media Oy 2005.
- Hirvonen, Ari, Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17 2011.
- Honka, Hannu, Amerikaniseras den finska skadeståndsrätten? Juridiska Föreningen i Finland 1–2/2000, s. 49–86.
- Hoppu, Esko – Hoppu, Kari, Kauppa- ja varallisuusosoikeuden pääpiirteet. 13. uudistettu painos. WSOYpro Oy 2011.
- Huhtamäki, Ari, Luotonantajavastuu. Lender Liability Suomessa – velvoiteoikeudellinen tutkimus luotonantajan vastuusta luotonottajaa kohtaan erityisesti USA:n oikeuteen verrattuna. Lakimiesliiton kustannus 1993.
- Johansson, David, Skada och ersättning vid immaterialrättsliga intrång. Iustus Förlag 2020.
- Johansson, David, Metoder för fastställande av immaterialrättsliga skadestånd. NIR 3/2021, s. 274–295.
- Karhu, Juha, Liikevahingon määrä varallisuusosoikeudellisena ongelmana. Defensor Legis N:o 4/2009, s. 554–564.

- Karhu, Juha, Velvoiteoikeus. Teoksessa Oikeus tänään osa 1. Neljäs uudistettu painos. Toim. Marja-Leena Niemi. Lapin yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja. Sarja C 64 2016, s. 11–66.
- Kivimäki, T.M., Tekijänoikeus. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja B-sarja N:o 127. WSOY 1948.
- Kivimäki, T.M., Uudet tekijänoikeus- ja valokuvauslait. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja. B-sarja N:o 127. WSOY 1966.
- Kivimäki T.M. – Ylöstalo, Matti, Suomen siviilioikeuden oppikirja. Yleinen osa. 3., uudistettu painos. WSOY 1973.
- Kivivuori, Antti, Suomen vahingonkorvauslainsäädännön kehitys. I Rikoslainsäädäntö 1809–1875. Helsingin yliopiston yksityisoikeuden laitos 1969.
- Kivivuori, Antti, Vahingonkorvausvastuun tarkoitukset. Teoksessa Juhlajulkaisu Esko Hoppu 1935–15/1–2005. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja C-sarja N:O 36, s. 163–172.
- Kuisma, Mirka, Euroopan unionin tuomioistuimen laintulkinnan muutoksista ja tietämisen vaikeudesta tuomioistuintutkimuksessa. Lakimies 7–8/2022, s. 1337–1342.
- Lehtonen, Asko, Tekijänoikeus. Kohtuullinen hyvitys. Oikeustieto 6/1998, s. 9–10.
- Levin, Marianne, Lärobok i immaterialrätt: upphovsrätt, patenträtt, mönsterrätt, känneteckensrätt i Sverige, EU och internationellt. Tionde upplagan. Norstedts Juridik 2011.
- Mansala, Marja-Leena, KKO 2001:42 Hyvityksen suuruus tekijänoikeusrikkomuksen yhteydessä. Teoksessa KKO:n ratkaisut kommentein. Toim. Pekka Timonen. Alma Talent 2016.
- Mansala, Marja-Leena, KKO 2010:47 Tiedostojenjakoverkko ja tekijänoikeus. Teoksessa KKO:n ratkaisut kommentein. Toim. Pekka Timonen. Alma Talent 2016.
- Mielityinen, Sampo, Vahingonkorvausoikeuden periaatteet. Edita Publishing Oy 2006.
- Mylly, Tuomas, Tekijänoikeuslaki uudistuu? Edilex 02.06.2004.
(<https://www.edilex.fi/artikkelit/1320>, Luettu 12.3.2023). (Mylly 2004a)
- Mylly, Tuomas, Immateriaalioikeuksien täytäntöönpano EU:ssa – täytäntöönpanodirektiivin kriittistä tarkastelua. Teoksessa Teollisoikeudellisia

- kirjoituksia VI. Toim. Tuomas Mylly – Ari Saarnilehto. Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 2004, s. 153–180. (Mylly 2004b)
- Norio-Timonen, Jaana, Toiselle aiheutettujen vahinkojen korvaaminen, vahingontorjunta ja moraalinen uhkapeli. *Lakimies* 6/2007, s. 807–829.
- Norrgård, Marcus, Immaterialrättens sanktionssystem och Enforcement-direktivet. *NIR* 5/2004, s. 443–468.
- Norrgård, Marcus, The Role Conferred on the National Judge by Directive 2004/48/EC on the Enforcement of Intellectual Property Rights. *ERA Forum* Volume 6, Issue 4 (2005), s. 503–514.
- Norrgård, Marcus, Sanktionsdirektivet och dess genomförande i Finland. *NIR* 6/2006, s. 583–597.
- Oesch, Rainer, Taloudellisista seuraamuksista tekijänoikeuden loukkaustilanteissa. *Lakimies* 1/1989, s. 64–86.
- Oesch, Rainer, Tekijänoikeudet ja perusoikeusnäkökulma. *Lakimies* 3/2005, s. 351–376.
- Ohly, Ansgar, Three Principles of European IP Enforcement Law: Effectiveness, Proportionality, Dissuasiveness. *Technology and Competition, Contributions in honour of Hans Ullrich 2009*, s. 257–274.
- Ojanen, Tuomas, EU-oikeuden perusteita. 3., uudistettu laitos. Edita Publishing Oy 2016.
- Pellinen, Jukka, Kustannuslaskenta ja kannattavuusajattelu. 3., uudistettu painos. Alma Talent 2019.
- Pihlajarinne, Taina, Imateriaalioikeuden yleiset opit ja digitalisoituminen – vertailussa tekijänoikeus ja tavaramerkkioikeus. *Lakimies* 3/2012, s. 383–396.
- Pihlajarinne, Taina, Teoskappaleen valmistus – tekijänoikeuden yleisten oppien koetinkivi? *Lakimies* 7–8/2013, s. 1217–1233.
- Pöyhönen, Juha, Kohti uutta varallisuus-oikeutta. *Lakimies* 4–5/1997, s. 525–560.
- Ross, Terence P., Remedies. *The Oxford Handbook of Intellectual Property Law*. Oxford University Press 2018.
- Routamo, Eero – Ståhlberg, Pauli, Suomen vahingonkorvausoikeus. 3., uudistettu painos. Lakimiesliiton kustannus 1995.
- Saarnilehto, Ari, Vahingonkorvausoikeus. Käytännön kommentaari. Edita Publishing Oy 2007.

- Saarnilehto, Ari, Todistustaakasta vahingonkorvausasioissa. Edilex 29.3.2011.
(www.edilex.fi/artikkelit/7700, Luettu 16.3.2023).
- Sandvik, Björn, Skadeståndinstitutens preventiva betydelse - särskilt om strikt ansvar och ekonomisk prevention. Retfærd. Nordisk juridisk tidsskrift 1999, s. 22–40.
- Savola, Pekka, Tekijänoikeus internetissä. Suojaamisen keinot ja strategiat. Oikeus 2013 (42);1, s. 49–70.
- Saxén, Hans, Skadeståndsrätt. Åbo Akademi 1975.
- Sorvari, Katariina, Vastuu tekijänoikeuden loukkauksesta – erityisesti tietoverkkoympäristössä. WSOY 2005.
- Sorvari, Katariina, Tekijänoikeuden loukkaus. Alma Talent 2007.
- Stamatoudi, Irini – Vrins, Oliver, The Enforcement directive. Teoksessa Eu Copyright Law. A commentary. Toim. Irini Stamatoudi – Paul Torremans. Edward Elgar Publishing Limited 2021, s. 382–478.
- Ståhlberg, Pauli – Karhu, Juha, Suomen vahingonkorvausoikeus. Alma Talent 2020.
- Tammenlehto, Laura, Copyright Compensation in the Finnish Sanctioning System – A Remedy for Ungained Benefit or an Unjustified Punishment? International Review of Intellectual Property and Competition Law 53/2022, s. 883–916.
- Tapio, Veli-Markus, Tekijänoikeuslain 57 §:n korvausjärjestelmä musiikin internetpiratismiin torjuntakeinona. Teoksessa Oikeustiede–Jurisprudentia XLVII:2014. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen vuosikirja. Oy Nord Print Ab 2014, s. 339–413.
- Viljanen, Mika, Vahingonkorvauksen määrä. Tutkimus vahingoista ja rahoista. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2008. (Viljanen 2008a)
- Viljanen, Mika, Mikä on vahinko? Oikeus 2008 (37); 4, s. 437–452. (Viljanen 2008b)
- Viljanen, Mika, Oikeudenkäymiskaaren 17:6 liikevahingon korvaamisessa – kätevä mutta kömpelö instrumentti? Defensor Legis N:o 4/2009, s. 565–578.
- Virtanen, Pertti, Vahingonkorvaus – laki ja käytännöt. Edita Publishing Oy 2011.
- Ylöstalo, Matti, Täyden korvauksen periaate ja uusi vahingonkorvauslaki. Teoksessa Juhlajulkaisu Urho Kaleva Kekkonen. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkiasuja C-sarja N:o 13 1975, s. 375–382.

Virallislähteet

Kansallinen lainvalmisteluaineisto

HE 23/1960 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin ja laiksi oikeudesta valokuvaan.

HE 187/1973 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle vahingonkorvausta koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 32/1984 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin sekä oikeudesta valokuvaan annettujen lakien muuttamisesta.

HE 94/1993 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.

HE 167/2003 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi vahingonkorvauslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 111/2005 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta.

HE 26/2006 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi teollis- ja tekijänoikeuksia koskevan lainsäädännön muuttamisesta.

HE 124/2012 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle markkinaoikeutta ja oikeudenkäyntiä markkinaoikeudessa koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 46/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle oikeudenkäymiskaaren 17 luvun ja siihen liittyvän todistelua yleisissä tuomioistuimissa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

HE 43/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tekijänoikeuslain ja sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta.

Järkeä tekijänoikeuslakiin. Kansalaisaloite. Oikeusministeriön asianumero OM 14/52/2013. <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/70> (Luettu 24.10.2022).

KM 1953:5. Ehdotus laiksi tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin.

KM 1957:5. Tarkistettut ehdotukset laiksi tekijänoikeudesta kirjallisiin ja taiteellisiin teoksiin ja laiksi oikeudesta valokuvaan.

PeVL 7/2005 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä laeiksi tekijänoikeuslain ja rikoslain 49 luvun muuttamisesta.

U 32/2003 vp. Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistaminen).

Euroopan unionin lainvalmisteluasiakirjat

COM (2016) 593 final. Euroopan komission ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi tekijänoikeudesta digitaalisilla sisämarkkinoilla.

KOM (1998) 569 lopullinen. Komission esittämä vihreä kirja väärentämisen ja tavaroiden laittoman valmistamisen vastaisesta toiminnasta sisämarkkinoilla.

KOM (2000) 789 lopullinen. Komission tiedonanto neuvostolle, Euroopan parlamentille ja talous- ja sosiaalikomitealle. Väärentämisen ja tavaroiden laittoman valmistamisen vastaista toimintaa sisämarkkinoilla koskevan vihreän kirjan perusteella toteutettavista toimista.

KOM (2003) 46 lopullinen. Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseen tähtäävistä toimenpiteistä ja menettelyistä.

KOM (2010) 779 lopullinen. Komission kertomus Euroopan parlamentille, neuvostolle ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle. Teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta 29 päivänä huhtikuuta 2004 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/48/EY soveltaminen.

KOM (2017) 708 lopullinen. Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle. Ohjeita teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/48/EY tietyistä näkökohdista.

Ruotsin lainvalmisteluaineisto

Prop. 1993/94:122. Skärpta åtgärder mot immaterialrättsliga intrång.

Prop. 2008/09:67. Civilrättsliga sanktioner på immaterialrättens område – genomförande av direktiv 2004/48/EG.

SOU 1956:25. Upphovsmannarätt till litterära och konstnärliga verk. Lagförslag av auktorrättskommittén.

Internetlähteet

Tekijänoikeusbarometri 2022.

https://ttvk.fi/assets/uploads/2022/12/tekijanoikeusbarometri-2022_raportti_tekijanoikeus.pdf (Luettu 28.2.2023).

Teoston lupien hinnoittelu 2023.

<https://www.teosto.fi/musiikin-kayttoluvat/lupien-hinnoittelu-laskutus/#miten-luvan-hinta-maaraytyy> (Luettu 21.1.2023).

Oikeustapaukset

Korkein oikeus

KKO 1968 II 81

KKO 1974 II 49

KKO 1975 II 37

KKO 1980 II 3

KKO 1987:16

KKO 1989:87 (Valintatalo)

KKO 1989:151 (Videokasetit)

KKO 1995:202 (Europa Vision)

KKO 1996:43

KKO 1998:91 (Tietokoneohjelmat)

KKO 1998:155

KKO 1999:8

KKO 1999:115 (Elektroninen postilaatikko)

KKO 2000:68

KKO 2001:42

KKO 2005:43

KKO 2007:63 (Taidevääreennös)

KKO 2010:47 (Finreactor)

KKO 2011:92

KKO 2018:21

Hovioikeudet

Helsingin HO 6.3.2001, S 99/327, 557

Helsingin HO 29.4.2007, R 06/3285, 1756

Helsingin HO 08.10.2013, S 13/1786, 2660

Markkinaoikeus

MAO:524/19

MAO:126/21

MAO:19/2023

Euroopan unionin tuomioistuin

Tuomio 10.4.1984, Sabine von Colson ja Elisabeth Kamann vastaan Land Nordrhein-Westfalen, asia C-14/83, ECLI:EU:C:1984:153.

Tuomio 13.11.1990, Marleasing SA vastaan La Comercial Internacional de Alimentacion SA, asia C-106/89, ECLI:EU:C:1990:395.

Tuomio 17.3.2016, Christian Liffers vastaan Producciones Mandarin SL ja Mediaset España Comunicación SA, asia C-99/15, ECLI:EU:C:2016:173.

Tuomio 9.6.2016. Jørn Hansson vastaan Jungpflanzen Grünewald GmbH, asia C-481/14, ECLI:EU:C:2016:419.

Tuomio 25.1.2017, Stowarzyszenie 'Oławska Telewizja Kablowa' vastaan Stowarzyszenie Filmowców Polskich, asia C-367/15, ECLI:EU:C:2017:36.

Lyhenteet

DSM-direktiivi	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/790, annettu 17 päivänä huhtikuuta 2019, tekijänoikeudesta ja lähioikeuksista digitaalisilla sisämarkkinoilla ja direktiivien 96/9/EY ja 2001/29/EY muuttamisesta.
EU	Euroopan unioni
EUT	Euroopan unionin tuomioistuin
EY	Euroopan yhteisö
HE	Hallituksen esitys
HO	Hovioikeus
KKO	Korkein oikeus
KM	Komiteamietintö
MAO	Markkinaoikeus
OK	Oikeudenkäymiskaari (4/1734)
PeVL	Perustuslakivaliokunnan lausunto
Prop.	Proposition (Ruotsi)
SopS	Suomen säädöskokoelman sopimussarja
SOU	Statens offentliga utredningar (Ruotsi)
TekijäL	Tekijänoikeuslaki (404/1961)
TRIPS	Sopimus teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights)
Täytäntöönpanodirektiivi	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/48/EY, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2004, teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta
VahL	Vahingonkorvauslaki (412/1974)
VP	Valtiopäivät

1 Johdanto

1.1 Tutkielman aiheen taustaa

Tekijänoikeuden toimintaympäristö on muuttunut olennaisesti viimeisten vuosikymmenten aikana digitalisaation ja tekniikan kehityksen myötä. Tekijänoikeudella suojattua sisältöä on yhä laajemmin ja monimuotoisemmin saatavilla, kun teosten valmistamisesta ja jakamisesta on tullut vaivattomampaa erilaisten verkkopalveluiden ansiosta.¹ Myös tekijänoikeuden kaupallinen merkitys muiden immateriaalioikeuksien ohella on kasvanut entisestään.² Yhtenä varjopuolena digitaalisen aikakauden tuomassa muutoksessa on se, että teosten luvattomasta hyväksikäytöstä on tullut yhä yleisempää ja helpompaa. Mahdollisuudet tekijänoikeuksien loukkauksille ovat lisääntyneet ja samanaikaisesti oikeudenhaltijoiden on yhä vaikeampi valvoa teosten luvattonta hyväksikäyttöä.³

Tekijänoikeuden loukkaaja voi joutua sekä siviili- että rikosoikeudelliseen vastuuseen. Oikeudenhaltijan kannalta keskeisenä on pidetty etenkin oikeudenloukkaajan korvausvelvollisuutta, sillä rahamääräinen korvaus on ainoa keino, jolla oikeudenhaltija voi saada taloudellisen kompensaation oikeudenloukkaajalta.⁴ Taloudellisen korvauksen tarjoaminen tehdystä työstä luo kannustimen luovaan toimintaan. Se toteuttaa siten yhtä tekijänoikeussuojan tarkoitusta ja edistää osaltaan yhteiskunnan taloudellista, kulttuurista ja sosiaalista kehitystä.⁵ Korvausvastuulla on tärkeä merkitys koko immateriaalioikeudellisen yksinoikeusjärjestelmän ylläpitämisessä, sillä yksinoikeuksien toteutuminen käytännössä edellyttää toimivaa seuraamusjärjestelmää.⁶

---

¹ Ks. esim. COM (2016) 593, s. 1–3.

² Ks. esim. Pihlajarinne 2013, s. 1226–1227. Tekninen ja taloudellinen kehitys ovat tuoneet tekijänoikeuden lähemmäksi teollisoikeuksia.

³ HE 94/1993 vp, s. 200–201 ja Haarmann 2014, s. 46. Taloustutkimuksen toteuttaman vuoden 2022 tekijänoikeusbarometrin mukaan yleisintä on luvatta tarjolla olevan sisällön katsominen, kuunteleminen ja pelaaminen laittomissa palveluissa. Ks. Tekijänoikeusbarometri 2022, s. 6.

⁴ Johansson 2020, s. 19. Ks. myös Hellner – Radetzki 2018 s. 65, joiden mukaan erityisesti immateriaalioikeudessa korvausvelvollisuudella on suuri käytännön merkitys.

⁵ Pihlajarinne 2013, s. 1219 ja 1221. Tekijänoikeuslainsäädännön tarkoituksesta lähemmin esim. HE 111/2005 vp, s. 4.

⁶ Castrén 1979, s. 7.

Vahingonkorvauksella on keskeinen asema immateriaalioikeuden lisäksi myös muilla varallisuusosoikeuden alueilla. Vahingonkorvausta voidaan luonnehtia eri varallisuusosoikeuden aloille yhteiseksi yleistehosteeksi, joka aina mukautuu kunkin alan tarpeita vastaavaksi.⁷ Keskeisimpinä vahingonkorvauksen vaikutuksina pidetään vakiintuneesti vahingonkäräjien hyvittämisestä (reparaatio) sekä tulevien vahinkotapahtumien ennaltaehkäisyä (preventio).⁸ Vahingonkorvauksen reparaatiivista vaikutusta on tapana pitää vahingonkorvauksen pääasiallisena ja ensisijaisena tavoitteena. Se syntyy, kun vahingonkäräjä saa taloudellisen kompensaaion käräjästä vahingosta. Preventio on sen sijaan korvaamisen toivottu sivuvaikutus.⁹ Preventiivinen vaikutus voi syntyä, jos yksittäiset henkilöt pyrkivät käyttäytymisellään välttämään vahinkojen syntymistä mahdollisen korvausvastuun takia tai jos vahinkoon johtavaa käytöstä aletaan pitämään yleisesti paheksuttavana.¹⁰

Vahingonkorvauksen määrittäminen immateriaalioikeuden loukkauksesta on varsin yleisesti pidetty haastavana. Kun loukkauksen kohteena on aineeton oikeus, joka ei voi vahingoittua perinteisessä mielessä, loukkauksen aiheuttaman vahingon suuruuden selvittäminen ja sen toteennäyttäminen on hyvin vaikeaa.¹¹ Lisää muuttujia korvauksen määrittämiseen tekijäoikeuden loukkauksesta tuo se, että tekijäoikeuslain (404/1961, TekijäL) 57 §:n muodostama korvausjärjestelmä on kaksijakoinen. Teoksen lainvastaisesta käyttämisestä tulee pääsääntöisesti aina maksaa kohtuullinen hyvitys, joka on erityinen, vahingonkorvauksesta erillinen, taloudellinen seuraamus. Tämän lisäksi, mikäli loukkaaja on menetellyt tuottamuksellisesti tai tahallisesti, tulee tämän suorittaa vahingonkorvausta loukkauksen aiheuttamasta muusta menetyksestä. Kansallisten korvaussäännösten taustalla vaikuttavat myös kansainväliset sopimukset sekä Euroopan unionin (EU) sääntely. Teollis- ja tekijäoikeuksien noudattamisen varmistamisesta annetulla direktiivillä (2004/46/EY,

---

⁷ Pöyhönen 1997, s. 532. Pöyhösen (nyk. Karhu) mukaan vahingonkorvauksen sisäisen koherenssin tulisi kuitenkin säilyä riippumatta siitä, mistä varallisuusosoikeuden alasta on kyse.

⁸ Ståhlberg – Karhu 2020, s. 7–9, Saarnilehto 2007, s. 13 ja Mielityinen 2006, s. 300. Nämä eivät suinkaan ole ainoita tavoitteita. Ks. vahingonkorvauksen tavoitteista laajemmin Hellner 1972, s. 304–334.

⁹ Andersson 1993, s. 328–329 ja Saxén 1975, s. 4 ja 49. Ks. myös esim. Hoppu – Hoppu 2011, s. 225 ja Norio-Timonen 2007, s. 807.

¹⁰ Ståhlberg – Karhu 2020, s. 7–9.

¹¹ Ks. Johansson 2020, s. 23–24 ja Levin 2011, s. 566.

täytäntöönpanodirektiivi)¹² on muun muassa pyritty yhdenmukaistamaan vahingonkorvauksen laskentatapoja jäsenvaltioissa. Suomen tekijänoikeuslain korvaussäännökset poikkeavat ainakin näennäisesti direktiivin vähimmäissääntelystä.

Vahingonkorvauksen määrittämisessä ilmenevien haasteiden vuoksi tekijänoikeuden loukkauksista tuomitut korvaukset ovat herättäneet runsaasti keskustelua. Eriäviä näkemyksiä on esitetty etenkin korvausten määrän oikeasuhtaisuudesta sekä vahingonkorvauksen kyvystä toteuttaa sille asetettuja tavoitteita. Useimmat oikeudenhaltijat ovat mieltäneet, että tuomittavan korvauksen määrä on vaikeasti ennakoitavissa eikä se todennäköisesti riitä korvaamaan kokonaan loukkauksen aiheuttamaa vahinkoa.¹³ Myös lainsäätäjät ovat tuoneet monessa yhteydessä esiin tuomittujen vahingonkorvausten vaatimattomuuden ja riittämättömyyden.¹⁴ Jos tuomittu vahingonkorvaus on alhaisempi kuin loukkauksen aiheuttama vahinko, korvauksen reparatiivinen vaikutus toteutuu heikosti, preventiivisestä vaikutuksesta puhumattakaan.

Toisaalta Suomessa on esitetty näkemyksiä, joiden mukaan tekijänoikeuden loukkauksesta tuomitut korvaukset lähestyisivät Suomen oikeusjärjestelmälle vierasta amerikkalaistyylistä rangaistusluontoista vahingonkorvausta, jossa korvauksen suuruus on ylimitoitettu loukkauksen aiheuttamaan vahinkoon nähden.¹⁵ Rangaistusluontoisten vahingonkorvausten yksi tarkoitus on toimia preventiivisesti eli pyrkiä ennaltaehkäisemään uusien vahinkotapahtumien syntymistä.¹⁶ Oikeuskirjallisuudessa on myös esitetty, että preventioargumentin käyttö korvausharkinnassa olisi poikkeuksellisen korostunutta tekijänoikeudessa.¹⁷ Niin ikään Euroopan unionin tuomioistuimen (EUT) tekemät linjaukset

---

¹² Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/48/EY, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2004, teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta.

¹³ KOM 2017 (708) s. 3. Siviilioikeudelliset oikeussuojakeinot on tästä syystä mielletty tehottomiksi.

¹⁴ Ks. esim. KOM (2010) 779 lopullinen, s. 8, KOM (98) 569 lopullinen, s. 19 ja HE 32/1984 vp, s. 8.

¹⁵ Esimerkiksi vuonna 2013 yli 50 000 ihmistä allekirjoitti ”Järkeä tekijänoikeuslakiin” nimisen kansalaisaloitteen, jonka tarkoituksena oli muun muassa korjata ylilyönnit vahingonkorvausten osalta. Aloite ei kuitenkaan menestynyt eduskunnassa.

¹⁶ Ks. esim. Honka 2000, s. 68–69.

¹⁷ Näin esim. Tammenlehto 2022, s. 885.

täytäntöönpanodirektiivin tulkinnasta ovat avanneet laajemman keskustelun immateriaalioikeudellisten vahingonkorvausten rangaistusluontoisuudesta.

1.2 Tutkielman tarkoitus, kysymyksenasettelu ja aiheen rajaus

Tarkastelen tässä tutkielmassa lähemmin tekijänoikeuden loukkauksesta tuomittavia korvauksia ja niiden määrään vaikuttavia seikkoja. Tarkastelu kohdistuu ensisijaisesti Suomen tekijänoikeuslain 57 §:n korvaussäännöksiin ja kansalliseen oikeuskäytäntöön, mutta huomioon otetaan myös täytäntöönpanodirektiivin määräykset, joihin sisältyy erillinen vahingonkorvauksia koskeva artikla. Tutkielmalla on kaksi tavoitetta. Selvitän ensinnäkin tekijänoikeuden loukkauksiin soveltuvien korvaussäännösten sisältöä korvausten määrän näkökulmasta, selkeytän säännösten sisäistä systematiikkaa ja tuon esiin, millaisia ongelmia korvausten määräämisessä voi ilmetä. Suomen tekijänoikeuslain korvausjärjestelmä on hyvitys- ja vahingonkorvausinstrumenttien erillisyyden vuoksi omaa lajiaan.

Korvausmuotojen välinen kahtiajako on tosin eräissä tilanteissa häilyvä, minkä takia hyvityksen ja vahingonkorvauksen suhdetta on myös tarpeen tarkastella lähemmin.

Toinen tutkielman tavoite koskee prevention asemaa. Selvitän, millainen merkitys preventioargumentilla on korvausharkinnassa ja miten tilanne tekijänoikeudessa mahdollisesti poikkeaa yleisen vahingonkorvausoikeuden lähtökohdista. Tarkoituksena on etsiä vastauksia kysymyksiin sekä teorian että käytännön tasolla. Tutkielman tavoitteiden ympärille muodostuvat seuraavat tutkimuskysymykset:

1. Millaiset oikeudelliset reunaehdot Suomen tekijänoikeuslaki, EU-sääntely sekä yleiset vahingonkorvausoikeudelliset periaatteet asettavat tekijänoikeuden loukkauksesta tuomittavien korvausten määrän arvioimiseen ja mitkä seikat ovat vaikuttaneet korvausten määrään oikeuskäytännössä?
2. Mitä eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä tekijänoikeuslain 57 §:n mukaisella hyvityksellä ja vahingonkorvauksella on?
3. Miten tuomioistuimet ovat käyttäneet preventioargumenttia hyvityksen ja vahingonkorvauksen määräämisessä?
4. Miten preventioargumentin käyttäminen tekijänoikeudessa poikkeaa yleisen vahingonkorvausoikeuden lähtökohdista ja mistä mahdolliset erot johtuvat?

Ensimmäinen ja toinen tutkimuskysymys palvelevat tutkielman ensiksi mainittua tavoitetta.

Taustoituksen ohella kysymyksillä on tarkoitus auttaa ymmärtämään tekijänoikeuslain

korvaussäännösten sisäistä systematiikkaa sekä niiden suhdetta EU:n sääntelyyn. On lisäksi välttämätöntä avata ensin korvausten määräämisen periaatteita sekä lain että käytännön tasolla, jotta preventioargumentin käyttöä ja syitä sen taustalla on mahdollista tarkastella lähemmin. Kolmas kysymyksistä on puolestaan tutkielman toisen tavoitteen kannalta olennaisin ja siihen vastaaminen edellyttää erityisesti oikeuskäytännön analyysia. Neljännen tutkimuskysymyksen tarkoituksena on etsiä syitä tuomioistuinten argumentaation taustalla ja peilata tekijänoikeuden suhdetta yleiseen vahingonkorvausoikeuteen.

Tutkielman teemaa ei ole rajallisen sivumäärän vuoksi mielekästä lähestyä yleisellä kaikkia immateriaalioikeuksia koskevalla tasolla, vaikka ongelmia vahingonkorvauksen määräämisessä esiintyy yhtä lailla myös teollisoikeuksien, kuten patenti- ja tavaramerkkioikeuksien, loukkauksissa. Minkä takia nimenomaisesti tekijänoikeuden loukkaukset ovat valikoituneet tarkasteluun, voidaan kiteyttää kolmeen syyhyn. Ensinnäkin tekijänoikeus on hiljattain voimaan tulleen tekijänoikeuslain osittaisuudistuksen myötä erityisen ajankohtainen tema. Vastuutahoa koskeva sääntely on tällä hetkellä murrosvaiheessa, sillä lakiuudistuksen myötä alustapalvelut ovat vastuussa alustallaan välitetystä tekijänoikeudella suojatusta aineistosta. Tekijänoikeuslain uudistuksella toimeenpantiin niin sanottu DSM-direktiivi¹⁸ osaksi kansallista lainsäädäntöä. Uudistuksella ei ole vaikutusta tekijänoikeuslain 57 §:n korvaussäännösten sisältöön.¹⁹

Toisena syynä nimenomaisesti tekijänoikeuden tarkasteluun onkin se, että digitaalisen toimintaympäristön jatkuva kehitys on vaikuttanut kaikista immateriaalioikeuksista voimakkaimmin tekijänoikeuden alalla.²⁰ Kolmantena syynä on puolestaan se, että tekijänoikeus ulottaa vaikutuksensa myös yksityisiin toimiin.²¹ Loukkauksista tuomittavilla

---

¹⁸ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/790, annettu 17 päivänä huhtikuuta 2019, tekijänoikeudesta ja lähioikeuksista digitaalisilla sisämarkkinoilla ja direktiivien 96/9/EY ja 2001/29/EY muuttamisesta.

¹⁹ Laki tekijänoikeuslain muuttamisesta (263/2023) tuli voimaan 3.4.2023. Ks. lähemmin direktiivin vaikutuksesta verkkosisällönjakopalveluiden vastuuseen HE 43/2022 vp, s. 26–29 ja s. 38–39 sekä esim. Ahmaoja 2019, s. 709–724.

²⁰ Ks. Pihlajarinne 2012, s. 385.

²¹ Tekijänoikeuslainsäädäntöön ei sisälly vastaavaa liike- tai ammattitoiminnan rajausta kuin esim. tavaramerkkioikeuteen tai patenttioikeuteen. Ks. Mylly 2004a, s. 4.

korvauksilla voi siten olla vaikutusta myös yksityishenkilöihin, minkä takia erityisesti tekijänoikeuden loukkauksista tuomitut korvaukset ovat herättäneet kriittistäkin keskustelua.

Keskityn tutkielmassa tarkastelemaan tilanteita, joissa tekijänoikeuden loukkaus on jo tapahtunut. Tekijänoikeuden suoja-alaa tai loukkauksen syntymisedellytyksiä ei näin ollen käsitellä. Näkökulma tutkielmassa on siviilioikeudellinen eli tekijänoikeuden loukkauksista tuomittavat rikosoikeudelliset seuraamukset ja rikosvastuun syntymisen edellytykset jäävät myös tutkielman ulkopuolelle. Preventioargumentin merkitystä ja korvausten yksityisoikeudellista luonnetta pohdittaessa on kuitenkin asianmukaista tehdä eräitä viittauksia rikosoikeudelliseen sanktiojärjestelmään.

Tutkielman tiedonintressin ytimessä ovat tekijänoikeuden loukkauksesta aiheutuva vahinko ja tuomittavien korvausten määrä, joten kysymykset vastuuperusteesta ja syy-yhteydestä jäävät vailla syvempää tarkastelua. Korvausharkinnan normatiivisuuden takia nämä vahingonkorvausvastuun kolme syntymisedellytystä ovat kuitenkin jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään, minkä takia käsittelyä ei ole mahdollista pitää täysin irrallisena vastuuperusteesta ja syy-yhteydestä.²² Mielenkiintoisia oikeudellisia kysymyksiä herää erityisesti digitaalisessa toimintaympäristössä myös korvausvastuun kanavoinnista, mutta kysymyksenasettelun takia vastuutahoa koskevat kysymykset jäävät tarkastelun ulkopuolelle.

Olennaista tutkielman rajauksen kannalta on myös se, että tarkastelu kohdistuu ainoastaan sopimuksenulkoiisiin korvaustilanteisiin ja loukkauksiin, jotka kohdistuvat tekijän yksinoikeuden piiriin kuuluviin oikeuksiin. Yksinoikeuden piiriin kuuluvat oikeudet ovat luonteeltaan joko taloudellisia tai moraalisia. Tekijänoikeuslain 2 §:n mukaiset taloudelliset oikeudet antavat tekijälle yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, kun taas samaisen lain 3 §:n mukaiset moraaliset oikeudet suojaavat tekijän persoonallisuutta. Teoksen saattaminen yleisön saataviin voi olla teoksen välittämistä yleisölle, julkista esittämistä, levittämistä yleisön keskuuteen tai julkista näyttämistä. Moraalisista oikeuksista tärkeimmät ovat puolestaan isyys- ja respektioikeus.²³ Korvauksia on TekijäL 57 §:n mukaan mahdollista tuomita myös teosten

---

²² Korvausharkinnan normatiivisuudesta Karhu 2009, s. 556.

²³ Tekijänoikeuden sisällöstä lähemmin esim. Haarmann 2014, s. 70–91.

laittomasta maahantuonnista ja kauttakulusta, mutta nämä tilanteet jäävät tutkielman ulkopuolelle, sillä ne eivät kuulu tekijän yksinoikeuden piiriin.

1.3 Tutkielman metodit, lähdeaineisto ja rakenne

Tutkielma on metodiltaan ensisijaisesti oikeusdogmaattinen eli lainopillinen. Lainopin avulla on mahdollista tulkita ja systematisoida voimassa olevaa oikeutta ja sen sisältöä.²⁴ Lainoppi on tapana jakaa praktiseen ja teoreettiseen ulottuvuuteen, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Oikeusnormien tulkinta ja punninta muodostavat lainopin praktisen ulottuvuuden, jota kutsutaan usein käytännölliseksi lainopiksi. Teoreettinen lainoppi on puolestaan oikeusnormien systematisointityötä, jonka avulla luodaan yhdenmukaista ja johdonmukaista oikeusjärjestelmää. Systematisoinnissa keskeistä on erityisesti eri oikeudenalojen käsitteiden ja periaatteiden jäsentäminen.²⁵ Tutkielmassa hyödynnetään sekä käytännöllistä että teoreettista lainoppia, sillä tarkoituksena on tulkita ja jäsentää tekijänoikeuden korvausnormien sisältöä sekä arvioida preventioperiaatteen asemaa tekijänoikeudessa.

Olen käynyt tutkielmaa varten läpi korkeimman oikeuden tekijänoikeuden loukkauksia koskevat ratkaisut, joissa on tuomittu joko hyvitystä tai vahingonkorvausta taikka molempia. Olen poiminut aineistosta tutkielman tavoitteiden kannalta relevantteja havaintoja korvausten määrään vaikuttaneista seikoista sekä hyvitys- ja vahingonkorvausinstrumenttien yhtäläisyyksistä ja eroavaisuuksista. Erityistä painoarvoa olen antanut niille ratkaisuille, jotka kertovat jotain prevention asemasta – joko preventioargumentin käyttöä puoltavia tai sitä vastaan puhuvia seikkoja. Koska korkeimman oikeuden ratkaisuja on tutkielman laajuuteen nähden verraten runsaasti, alempien oikeuksien ratkaisuja ei ole ollut tarpeen käydä tutkielmassa systemaattisesti läpi. Ratkaisuja on valikoitunut tutkielmaan vain muutamia.²⁶ Samoin EUT:n ratkaisukäytännöstä on tarkasteltu ainoastaan tutkielman aiheen kannalta keskeisimpiä tapauksia, jotka koskevat täytäntöönpanodirektiivin säännösten tulkintaa. Ne auttavat ymmärtämään, millaiseksi tekijänoikeuden loukkauksesta tuomittavat korvaukset ja niiden määrän arvioimisessa puoletut keinot hahmotetaan EU-oikeudessa.

---

²⁴ Aarnio 1989, s. 48.

²⁵ Hirvonen 2011, s. 24–25. Oikeusnormin käsite sisältää sekä oikeussäännökset että oikeusperiaatteet.

²⁶ On syytä huomauttaa, että teollis- ja tekijänoikeudelliset riita- ja hakemusasiat keskitettiin 1.9.2013 voimaan tulleen lakiuudistuksen myötä markkinaoikeuteen. Rikosasiat käsitellään edelleen yleisissä tuomioistuimissa. Uudistuksen tarkoituksena oli tehostaa käsittelyä ja vähentää käsittelyn hajaantuneisuutta. HE 124/2012 vp, s. 1.

Tuomioistuinten ratkaisut nousevat tutkielmassani keskeiseksi lähdeaineistoksi, mikä on oikeusdogmaattiselle tutkimukselle ominaista. On syytä tuoda esiin, että keskeiseksi metodologiseksi ongelmaksi oikeustieteellisessä tutkimuksessa, jonka kiinnostuksen kohteena on tuomarin päätöksenteko, ilmenee usein se, että tuomioistuinten ratkaisut ovat perusteluiltaan epätäydellisiä eivätkä ratkaisuun vaikuttaneet seikat käy niistä välttämättä täysin ilmi. Oikeudellisen päättelyn kuvaaminen onkin usein spekulatiivista eikä havaintoja ole täysin objektiivisesti vahvistettavissa. Tutkimus on sidoksissa tulkitsijan taustaoletuksiin, ja eri henkilöt saattavat tulkita havaintoja hieman eri tavoin. Siksi onkin tärkeää tuoda esiin käytetyt tulkintametodit ja lähdeaineistot sekä myös omia oletuksia vastaan puhuvia näkökohtia.²⁷

Oikeuskäytännön lisäksi tutkielman lähdeaineisto koostuu kansallisesta ja Euroopan unionin lainsäädännöstä, lainvalmisteluaineistoista ja oikeuskirjallisuudesta. Lainsäädännöllinen kehitys immateriaalioikeuden alalla on erityisesti 1900-luvun puolivälin jälkeen tapahtunut pohjoismaisena yhteistyönä, minkä takia sääntely Pohjoismaissa on monelta osin hyvin samankaltaista.²⁸ Tulkinta-apua on siten tarkoituksenmukaista hakea myös muiden Pohjoismaiden lainsäädännöstä, erityisesti Ruotsin oikeudesta, jossa immateriaalioikeudellisia vahingonkorvauksia on käsitelty suomalaista oikeuskirjallisuutta kattavammin. Viittauksilla Ruotsin oikeuteen ei ole tarkoitus tehdä oikeusvertailevaa tutkimusta vaan tuoda uudenlaista näkökulmaa aiheeseen ja syventää tutkielman analyysia. Ruotsin ja muiden Pohjoismaiden oikeuskäytäntö on rajattu lähdeaineiston ulkopuolelle tutkielman rajallisen pituuden vuoksi.

Tutkielman rakenne koostuu seitsemästä pääluvusta, johon johdannon ja lopetusluvun lisäksi sisältyy viisi varsinaista käsittelylukua. Tutkielman teemaan ja tarkoitukseen johdatuksen jälkeen avaan tutkielman kannalta keskeisiä käsitteitä ja teen eräitä tarkennuksia tutkielman terminologiaan. Tämän jälkeen luon katsauksen tekijänoikeuden loukkauksia koskevaan sääntelyyn yleisellä tasolla toisessa pääluvussa. Luvun tarkoituksena on antaa kokonaiskuva aihepiiriä koskevasta kansainvälisestä sekä kansallisesta sääntelystä ja sen kehityksen pääpiirteistä. Yleiskatsauksen jälkeen siirryn tarkastelemaan säännöksiä yksityiskohtaisemmin. Tarkastelu on jaettu kolmeen osaan. Kolmas pääluku käsittelee tekijänoikeuslain mukaista vahingonkorvausta, sen määrään vaikuttavia tekijöitä sekä

---

²⁷ Kuisma 2022, s. 1340–1341.

²⁸ Ks. esim. Bernitz ym. 2017, s. 6.

vahingonkorvauksen määräämisessä ilmeneviä ongelmia. Neljäs pääluku koskee puolestaan tekijänoikeuslain kohtuullista hyvitystä, sen määrää ja suhdetta varsinaiseen vahingonkorvaukseen. Kansallisten säännösten jälkeen tarkastelen viimeiseksi viidennessä pääluvussa yksityiskohtaisemmin täytäntöönpanodirektiivin vahingonkorvauksia koskevia periaatteita ja määräyksiä.

Tutkielman kuudennessa ja viimeisessä varsinaisessa käsittelyluvussa arvioin preventiivisen periaatteen asemaa tekijänoikeudessa ja sen suhdetta yleisen vahingonkorvausoikeuden oppeihin. Avaan ensin prevention asemaa yleisessä vahingonkorvausoikeudessa ja kokoan tämän jälkeen yhteen ne keskeiset havainnot preventioargumentin käyttämisestä tekijänoikeudessa, joita olen sivunnut jo aikaisemmissa käsittelyluvuissa. Tutkielman viimeinen luku on lopetusluku, johon sisältyy tiivistetysti tutkielman keskeisimmät johtopäätökset.

1.4 Keskeiset käsitteet ja tutkielman terminologia

Tekijänoikeuden loukkauksella tarkoitetaan tilanteita, joissa rikotaan tekijälle tai tekijänoikeuden haltijalle tekijänoikeuslaissa turvattua suojaa.²⁹ Toinen tutkielman kannalta keskeinen käsite on teoksen käyttäminen vastoin tekijänoikeuslakia, sillä TekijäL 57 §:n 1 momentin mukainen hyvitysvelvollisuus edellyttää teoksen lainvastaista käyttämistä. Käsite jää lainsäädännössä ja lainvalmisteluaineistossa määrittelemättä, mutta oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa on yleisesti esitetty, että teoksen lainvastaisella käyttämisellä tarkoitetaan menettelyä, jolla loukataan tekijänoikeuslain 2 §:ssä säädettyjä taloudellisia oikeuksia.³⁰ Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tekijän moraalisten oikeuksien loukkaus ei kuulu hyvityssäännöksen soveltamisalaan. Moraalisten oikeuksien loukkauksesta on mahdollista saada vahingonkorvausta TekijäL 57 §:n 3 momentin nojalla, kun loukkaus on tapahtunut muutoin kuin teosta käyttämällä.³¹

---

²⁹ Sorvari 2005, s. 10. Yksinoikeuden sisältö on avattu edellä luvussa 1.2.

³⁰ Ks. esim. KKO 2001:42 ja kirjallisuudesta Sorvari 2005, s. 90, Haarmann 2014, s. 153 ja Harenko – Niiranen - Tarkela 2016, s. 621. Vrt. Haarmann 2005b, s. 360.

³¹ Vrt. KKO 2005:43 ja KKO 1974 II 49, joissa korkein oikeus tuomitsi vahingonkorvausta moraalisten oikeuksien loukkauksesta TekijäL 57.2 §:n nojalla. Jälkimmäisen tapauksen sisällöstä lähemmin esim. Castrén 1979, s. 57–58.

Korvaussäännösten kannalta relevanttia käyttämistä on näin ollen tekijän yksinoikeuden piiriin kuuluva kappaleen valmistaminen teoksesta ja teoksen saattaminen yleisön saataviin.³² Käyttäminen on lainvastaista, jos siihen ei ole tekijän lupaa eivätkä tekijänoikeuslain 2 luvun rajoitussäännökset sovellu.³³ Digitaalisessa toimintaympäristössä kappaleen valmistamista tapahtuu esimerkiksi silloin, kun käyttäjä lataa verkosta aineistoa omalle tietokoneelleen. Teoksen saattamisesta yleisön saataviin voi puolestaan olla kyse silloin, kun käyttäjä siirtää tiedoston omalta laitteeltaan verkkoon.³⁴

Tutkielman terminologian kannalta huomionarvoista on se, että oikeudenhaltijan käsitettä käytetään erittelemättä sitä, onko kyseessä teoksen alkuperäinen tekijä vai esimerkiksi tätä edustava etujärjestö. Nykyään on yleistä, että etujärjestöt, kuten Teosto ry tai Kuvasto ry, edustavat tekijöitä ja valvovat oikeudenloukkauksia.³⁵ Lisäksi tutkielmassa viitataan yleisesti tekijänoikeuden loukkauksista tuomittavista korvauksista puhuttaessa sekä varsinaiseen vahingonkorvaukseen että hyvitykseen, mikä poikkeaa tekijänoikeuslain systematiikasta. Käsitevalinnan ei kuitenkaan ole tarkoitus luoda mielikuvaa siitä, että hyvitys ja vahingonkorvaus tulee rinnastaa toisiinsa. Myös vahingonkorvausoikeudellisessa kirjallisuudessa on alettu puhumaan korvausoikeudesta vahingonkorvausoikeutta laveampana käsitteenä, sillä korvauslähteiden monipuolistuessa varsinaisen vahingonkorvausvastuun rooli on kaventunut. Korvausoikeus käsittää kaikki ne normistot, joiden nojalla vahinkoa kärsinyt voi saada kompensaaion kärsimästään vahingosta.³⁶ Korvauksen käsite hahmotetaan tässä tutkielmassa vastaavalla tavalla.

---

³² Sorvari 2007, s. 33. Sorvari huomauttaa, että käyttämisessä ei ole kyse tekijänoikeuden käyttämisestä vaan nimenomaan teoksen käyttämisestä. Näin ollen esimerkiksi oikeuden edelleenluovutus tai käyttöluvan myöntäminen eivät ole TekijäL 57.1 §:ssä tarkoitettua käyttämistä. Tämä on linjattu myös oikeuskäytännössä ratkaisuihin KKO 1996:43, KKO 1999:8 ja KKO 2011:92 kohta 15.

³³ Harenko – Niiranen – Tarkela 2016, s. 621. Ks. rajoitussäännöksistä tarkemmin esim. Haarmann 2014, s. 99–115.

³⁴ Tapio 2014, s. 306–307.

³⁵ Ks. esim. Aalto-Setälä ym. 2016, s. 230.

³⁶ Hemmo 2005, s. 1. Vastaavaa korvauksen yläkäsitettä tekijänoikeudellisessa kontekstissa on käyttänyt esim. Tapio 2014, s. 340.

2 Korvausten normiperusta ja sääntelyn taustaa

2.1 Kansainväliset sopimukset ja Euroopan unionin lainsäädäntö

Tämän pääluvun tarkoituksena on antaa yleiskuva tekijänoikeuden loukkauksista tuomittavien korvausten normiperustasta ja sääntelyn taustasta, jotta jäljempänä säännöksiä yksityiskohtaisemmin tarkasteltaessa ne olisi helpompi ymmärtää osana kokonaiskontekstia. Ennen kansallisten korvaussäännösten lähempää tarkastelua on tarpeen avata lyhyesti korvaussääntelyn taustaa kansainvälisellä ja EU-oikeuden tasolla. Kansallinen tekijänoikeuslainsäädäntömme on rakentunut pitkälti kansainvälisten sopimusten ja EU:n direktiivien varaan, ja ne asettavat myös minimivaatimukset tekijänoikeuksien tehokkaalle täytäntöönpanolle. EU-oikeuden tulkintavaikutuksen takia kansallisten tuomioistuinten tulee tulkita kansallista oikeutta EU-oikeuden ja sen tavoitteiden kanssa yhteensopivalla tavalla.³⁷ Tuomioistuimet voivat hyödyntää yhtäältä yleissopimuksia argumentaationsa tukena, vaikka ratkaisut tehdäänkin kansallisen tekijänoikeuslainsäädännön nojalla.³⁸

Tekijänoikeuden ja muiden immateriaalioikeuksien täytäntöönpanokysymykset on perinteisesti nähty kuuluvan osaksi kansallista oikeutta. Esimerkiksi Bernin yleissopimuksessa kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta (1886), joka on keskeisin kansainvälinen tekijänoikeussopimus, oikeuksien täytäntöönpanokysymykset on sivuutettu lähes kokonaan. Sopimuksen 15 artiklassa säännellään ainoastaan lyhyesti tekijän oikeudesta nostaa kante teoksen jäljittelijöitä vastaan.³⁹ Merkittävän muutoksen sääntelyyn toi Maailman kauppajärjestön perustamissopimukseen sisältyvä TRIPS-sopimus⁴⁰, joka solmittiin vuonna 1994. TRIPS-sopimukseen sisällytettiin yksityiskohtaisia määräyksiä oikeuksien täytäntöönpanon menettelyistä, sanktioista ja toimenpiteistä, joista oli aikaisemmin säännelty kansallisesti.⁴¹ TRIPS-sopimuksen 41 artikla velvoittaa jäsenet varmistamaan, että kansallinen lainsäädäntö mahdollistaa tehokkaat toimet teollis- ja tekijänoikeuksien loukkauksia vastaan,

---

³⁷ Asia C-14/83 (Von Colson) 28 kohta ja asia C-106/89 (Marleasing) 8 kohta. Kansallista lainsäädäntöä on tulkittava mahdollisimman pitkälle direktiivien sanamuodon ja tarkoituksen mukaisesti. Ks. EU-oikeuden tulkintavaikutuksesta lähemmin esim. Ojanen 2016, s. 90–98.

³⁸ Haarmann 2005b, s. 27.

³⁹ Ks. Norrgård 2005, s. 503–504. Suomi liittyi Bernin yleissopimukseen vuonna 1928.

⁴⁰ Sopimus teollis- ja tekijänoikeuksien kauppaan liittyvistä näkökohdista (SopS 5/1995 Liite 1 C).

⁴¹ Norrgård 2005, s. 504. Ks. myös. Bruun 2005, s. 403.

joutuisat oikeuskeinot loukkausten torjumiseksi sekä oikeuskeinot vastaisten loukkausten ehkäisemiseksi.

TRIPS-sopimuksen 45 artikla sisältää määräyksiä myös vahingonkorvauksesta. Artiklan 1 kohdan mukaan oikeusviranomaisilla tulee olla oikeus määrätä oikeudenloukkaaja maksamaan oikeudenhaltijalle korvaus, joka riittää hyvittämään oikeudenhaltijan kärsimän vahingon teollis- ja tekijänoikeuden loukkauksesta, jos loukkaaja tiesi tai hänellä oli riittävät perusteet tietää, että hän oli ryhtynyt loukkaavaan tekoon. Artiklan 2 kohdassa säädetään puolestaan oikeusviranomaisen oikeudesta määrätä loukkaaja maksamaan oikeudenhaltijalle kulut. Kyseisen kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat lisäksi oikeuttaa oikeusviranomaiset määräämään menetetyn tuoton palautuksen tai ennalta arvioidun vahingonkorvauksen myös silloin, kun loukkaaja ei tiennyt eikä hänellä ollut riittävästi perusteita tietää, että hän oli ryhtynyt loukkaavaan tekoon, mikäli siihen katsotaan olevan aihetta.

TRIPS-sopimuksen määräyksistä huolimatta immateriaalioikeuksien noudattamiseen tähtäävissä oikeudellisissa menettelyissä ja toimenpiteissä oli huomattavia eroavaisuuksia jäsenvaltioiden välillä. Tämä koski myös vahingonkorvausta ja sen määrän laskemisen periaatteita.⁴² Samanaikaisesti väärentämisen ja piratismiin ongelmat olivat jatkuvasti laajentuneet yhteisön alueella. Eroavaisuudet kansallisissa käytänteissä nähtiin ongelmallisena sisämarkkinoiden toimivuuden kannalta, sillä yhteisön alueella ei ollut mahdollista varmistaa yhtäläistä suojan tasoa.⁴³ Käytänteiden eroavaisuuksista huolimatta jäsenvaltioilla oli yhtäläinen näkemys siitä, että immateriaalioikeuksien loukkauksista tuomittavat korvaukset olivat määrältään usein niin pieniä, etteivät ne riittäneet korvaamaan kärsittyä vahinkoa eivätkä ne siten olleet riittävän varoittavia.⁴⁴

Euroopan komissio päätyi ehdottamaan marraskuussa 2000 täytäntöönpanodirektiivin säätämistä parantaakseen teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamista ja yhdenmukaistaakseen sääntelyä jäsenvaltioissa.⁴⁵ Uuden direktiivin tarkoituksena oli varmistaa immateriaalioikeuksien korkea, yhdenmukainen ja yhdenvertainen taso sisämarkkinoilla,

---

⁴² Ks. KOM (2003) 46 lopullinen, s. 3, 14 ja 16–17.

⁴³ Ks. KOM (1998) 569 lopullinen, s. 4–5 ja s. 18–19.

⁴⁴ Ks. KOM (2003) 46 lopullinen, s. 55. Varoittavuuden kriteeristä jäljempänä luvussa 5.2.

⁴⁵ KOM (2000) 789 lopullinen.

kuten direktiivin johdanto-osan 10 kappaleessa todetaan. Sillä pyrittiin luomaan TRIPS-sopimusta vahvempi suoja immateriaalioikeuksille.⁴⁶ Direktiivin 13 artikla koskee teollis- ja tekijänoikeuden loukkauksista määrättäviä vahingonkorvauksia, ja sen tarkoitus on täydentää TRIPS-sopimuksen 45 artiklan määräyksiä.⁴⁷ Kyseinen artikla sisältää muun muassa havainnollistavan luettelon vahingonkorvauksen määrän arvioimisessa huomioitavista seikoista. Vastaavaa luetteloa ei sisälly Suomen tekijänoikeuslakiin. Käsittelen täytäntöönpanodirektiivin määräyksiä ja niiden suhdetta kansalliseen lainsäädäntöön lähemmin viidennessä pääluvussa.

Täytäntöönpanodirektiivillä pyrittiin harmonisoimaan aluetta, johon EU-oikeus ei ollut aikaisemmin ulottunut. Se oli myös ensimmäinen EU-oikeudellinen instrumentti, joka ulottui koskemaan sekä teollis- että tekijänoikeuksia tekemättä eroa niiden välillä.⁴⁸ Ei siten ole kovin yllättävää, ettei direktiivi saanut erityisen suotuisaa vastaanottoa jäsenvaltioissa.⁴⁹ Harmonisoivan vahingonkorvaussäätelyn tarvetta immateriaalioikeuden alalla myös kyseenalaistettiin.⁵⁰ Voidaan niin ikään väittää, että täytäntöönpanodirektiivi on tavoitteistaan huolimatta tehnyt vahingonkorvaussäännöksistä entistäkin epäyhtenäisempiä.⁵¹ Kuten jo edellä totesin, direktiivin vahingonkorvauksia koskeva sääntely ei täysin vastaa tekijänoikeuslain korvaussäännöksiä, joita tarkastelen seuraavaksi lähemmin ensin yleisellä tasolla ja tämän jälkeen yksityiskohtaisemmin erillisissä pääluvuissa.

---

⁴⁶ Ks. KOM (2003) 46 lopullinen, s. 5. Direktiiviä on luonnehdittu TRIPS-plus sääntelyksi. Ks. esim. Stamatoudi – Vrins 2021, s. 385 ja Norrgård 2006, s. 583. Norrgårdin mukaan voidaan kuitenkin esittää eriäviä näkemyksiä siitä, onko direktiivi täyttänyt sille asetetut tavoitteet käytännössä.

⁴⁷ KOM (2003) 46 lopullinen, s. 24.

⁴⁸ Stamatoudi – Vrins 2021, s. 383.

⁴⁹ Ks. yleisesti täytäntöönpanodirektiivin kritiikistä esim. Haarmann 2005a, s. 59–61 ja Mylly 2004b, s. 156–162.

⁵⁰ Ks. Mylly 2004b s. 156 ja 175. Myllyn mukaan tarvetta olisi tullut punnita perusteellisemmin, kun otetaan huomioon, etteivät jäsenvaltioiden prosessuaaliset säännökset tai vahingonkorvausoikeudelliset periaatteet ole yhteneväisiä muillakaan aloilla.

⁵¹ Näin ainakin Haarmann – Mansala 2012, s. 159.

2.2 Kansalliset korvaussäännökset tekijänoikeuslain 57 §:ssä

Hiljattain voimaan tullut tekijänoikeuslain uudistus ei itsessään ole harvinaisuus, sillä Suomen tekijänoikeuslainsäädäntöön on kohdistunut lukuisia uudistuksia ajan saatossa.⁵² Useista uudistuksista huolimatta tekijänoikeuslain 57 §:n korvaussäännökset ovat pysyneet sisällöllisesti lähes muuttumattomina vuodesta 1961, jolloin nykyinen tekijänoikeuslaki säädettiin. Säännöksiin on tehty vuosien varrella lähinnä tarkennuksia ja sanamuodon muutoksia. Lainkohta kuuluu tänä päivänä kokonaisuudessaan seuraavasti:

57 § (14.10.2005/821)

Hyvitys ja korvaus (22.5.2015/607)

Joka vastoin tätä lakia tai 41 §:n 2 momentin nojalla annettua määräystä käyttää teosta taikka tuo maahan tai Suomen alueelle edelleen kolmanteen maahan kuljetettavaksi teoksen kappaleen, on velvollinen suorittamaan tekijälle kohtuullisen hyvityksen. Vastoin lakia tapahtuvasta teoksen kappaleen valmistamisesta yksityistä käyttöä varten on hyvitysvelvollisuus vain siinä tapauksessa, että kappaleen valmistaja on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää, että kopioitava aineisto on saatettu yleisön saataviin vastoin tätä lakia.

Jos teosta käytetään tahallisesti tai tuottamuksesta, hyvityksen lisäksi on suoritettava korvaus kaikesta muustakin menetyksestä, myös kärsimyksestä ja muusta haitasta.

Joka muutoin kuin teosta käyttämällä syyllistyy rikoslain 49 luvun 1, 3 tai 5 §:n taikka tämän lain 56 a §:n, 56 e §:n 1 kohdan tai 56 f §:n mukaan rangaistavaan tekoon, on velvollinen suorittamaan tekijälle korvauksen rikoksesta aiheutuneesta menetyksestä, kärsimyksestä ja muusta haitasta.

Edellä 2 ja 3 momentissa tarkoitettusta korvauksesta on lisäksi voimassa, mitä vahingonkorvauslaissa (412/1974) säädetään.

Kun teosta on käytetty lainvastaisesti, tekijänoikeuslain korvausjärjestelmä koostuu kahdesta osasta: TekijälL 57 §:n 1 momentin mukaisesta kohtuullisesta hyvityksestä sekä 2 momentin mukaisesta korvauksesta, joka tulee suorittaa hyvityksen lisäksi kaikesta muustakin menetyksestä. Jos loukkaaja on sen sijaan muutoin kuin teosta käyttämällä syyllistynyt

---

⁵² Ks. esim. Oesch 2005, s. 361. Oeschin mukaan lukuisat uudistukset ovat tehneet tekijänoikeuslaista vaikeasti hallittavan kokonaisuuden. Se toimii malliesimerkkinä pirstoutuneesta oikeudesta.

rangaistavaksi säädettyyn tekoon, tekijänoikeuden loukkaaja on velvollinen suorittamaan korvausta lainkohdan 3 momentin mukaan rikoksesta aiheutuneesta menetyksestä, kärsimyksestä ja muusta haitasta. Edellä on käsitteenmäärittelyssä tuotu esiin, että TekijäL 57 §:n 3 momentti soveltuu moraalisten oikeuksien loukkauksiin, kun taas lainkohdan 1 ja 2 momentit soveltuvat tekijän taloudellisiin oikeuksiin. Viitataan jatkossa korvaussäännöksistä puhuttaessa TekijäL 57 §:n 1 ja 2 momentteihin, ellei toisin erikseen mainita. Samat vahingonkorvauksen määrän arvioimisen periaatteet soveltuvat yhtäältä moraalisten oikeuksien loukkauksiin.

Tekijänoikeuslain 57 §:n 1 momentin mukaista hyvitysvelvollisuutta ei ole sidottu tekijän tuottamukseen, joten loukkaajan tulee pääsääntöisesti aina suorittaa teoksen lainvastaisesta käytöstä kohtuullinen hyvitys. Poikkeuksen hyvityksen suorittamisvelvollisuuteen muodostaa kappaleen valmistaminen yksityistä käyttöä varten silloin, jos kappaleen valmistaja on ollut vilpittömässä mielessä teoksen laittomasta alkuperästä. Hyvityssäännöksen soveltamisalaa kavennettiin tällä tavoin siitä syystä, että hyvityksen määrääminen voisi muutoin osoittautua kohtuuttomaksi, etenkin kun henkilön voi olla käytännössä jopa mahdotonta tietää, onko käyttämänsä aineisto lainmukainen vai ei.⁵³ Rajaus on perusteltu erityisesti, kun otetaan huomioon tekijänoikeuden toimintaympäristössä tapahtunut muutos digitaaliseen maailmaan, jossa aineiston alkuperästä on huomattavasti vaikeampi olla selvillä.

Kohtuullista hyvitystä luonnehditaan vakiintuneesti käyttökorvaukseksi, joka pääsääntöisesti tulisi määräytyä normaalien lisenssimaksujen suuruuden mukaan.⁵⁴ Tekijänoikeuslain mukaisessa korvauksessa on sen sijaan kyse varsinaisesta vahingonkorvauksesta, johon sovelletaan yleisen vahingonkorvausoikeuden periaatteita. Vahingonkorvaussäännös on soveltamisalaltaan laaja, sillä korvausta suoritetaan TekijäL 57.1 §:n mukaisen hyvityksen lisäksi ilman erityisedellytyksiä kaikesta muusta menetyksestä, myös kärsimyksestä ja muusta haitasta. Erityisedellytysten puuttumisella tarkoitan sitä, että oikeudenloukkaaja on velvollinen suorittamaan vahingonkorvausta, kun yleiset vahingonkorvausvastuun syntymisen edellytykset täyttyvät. Oikeudenloukkaajan on toisin sanoen tullut menetellä vähintään tuottamuksellisesti ja loukkauksesta on tullut aiheutua oikeudellisesti relevanttia vahinkoa,

---

⁵³ PeVL 7/2005 vp, s. 5.

⁵⁴ Ks. esim. Kivimäki 1966, s. 180, Oesch 1989, s. 71 ja Sorvari 2007, s. s. 282–283 ja oikeuskäytännöstä esim. KKO 1989:87 (Valintatalo) ja KKO 2005:43.

joka on riittävässä syy-yhteydessä loukkaavaan tekoon.⁵⁵ Tekijänoikeuslaissa ei siten ole asetettu erityisiä kriteerejä esimerkiksi niin sanottujen puhtaiden varallisuusvahinkojen tai kärsimyksen korvaamiselle, toisin kuin vahingonkorvauslaissa (412/1974, VahL).⁵⁶

TekijäL 57 §:n 4 momentin mukaan 2 ja 3 momentin mukaisesta korvauksesta on lisäksi voimassa se, mitä vahingonkorvauslaissa säädetään. Vahingonkorvauslaki toimii siten täydentävänä ja toissijaisena normistona tekijänoikeuden loukkauksissa. Esimerkiksi vahingonkorvauslain sovittelusäännökset voisivat tulla sovellettavaksi.⁵⁷ Oikeudenhaltijalla olisi käytännössä mahdollisuus vaatia vahingonkorvausta myös suoraan vahingonkorvauslain nojalla, mutta tekijänoikeuslain korvaussäännösten laajan soveltamisalan takia se saattaisi osoittautua kannattamattomaksi.⁵⁸ Huomionarvoista on se, että TekijäL 57 §:n 1 momentin mukainen hyvitys jää vahingonkorvauslain soveltamisalan ulkopuolelle.⁵⁹

Hyvityksen ja varsinaisen vahingonkorvauksen välinen kahtiajako on nimenomaisesti haluttu säilyttää lainsäädännössä.⁶⁰ Myös tuomioistuinten on tapana korostaa hyvityksen ja vahingonkorvauksen välistä kahtiajakoa toteamalla ratkaisujen perusteluissa, että hyvitykseen ei sisälly vahingonkorvauksellista ainesta vaan kyse on käyttökorvauksesta, jonka suorittamalla käyttäjä olisi saanut luvan teoksen käyttämiseen.⁶¹ Tekijänoikeuslain sanamuodon mukaan hyvityksen ja vahingonkorvauksen määrä tulisi myös arvioida eri tavalla. Hyvitys on määrältään kohtuullinen, kun taas vahingonkorvaus vastaa kaikkea loukkauksen aiheuttamaa muuta menetystä. Mitä loukkauksen aiheuttamalla menetyksellä ja hyvityksen kohtuullisuudella tarkoitetaan, jää lainsäädännössä ja lain esitöissä

---

⁵⁵ Lieväkin tuottamus riittää synnyttämään korvausvastuun tekijänoikeuden loukkauksesta. Ks. Oesch 1989, s. 67. Ks. tarkemmin vahingonkorvausvastuun syntymisen yleisistä edellytyksistä esim. Hoppu – Hoppu 2011, s. 226–233.

⁵⁶ Vrt. VahL 5 luvun 1 ja 6 §.

⁵⁷ Ks. esim. Sorvari 2007, s. 325, Haarmann 2005b, s. 367–366 ja Tapio 2014 s. 385. Sovittelua tekijänoikeuden loukkauksissa ei kuitenkaan ole tiettävästi tehty oikeuskäytännössä. Tapio on arvellut, että syynä lienee se, että korvausmääriä on muutoinkin pidetty kohtuullisina.

⁵⁸ Sorvari 2007, s. 326.

⁵⁹ Viittaus TekijäL 57.4 §:ssä koskee ainoastaan lainkohdan 2 ja 3 momenttia. Myös oikeuskäytännössä on todettu, että vahingonkorvauslaki ei sovellu kohtuulliseen hyvitykseen. Näin KKO 1998:155.

⁶⁰ Ks. HE 32/1984 vp, s. 8.

⁶¹ Ks. esim. KKO 1989:87 (Valintatalo) ja KKO 2005:43.

määrittelemättä. Näihin kysymyksiin on tarkoitus pyrkiä tuottamaan vastauksia seuraavissa luvuissa. Aloitan tarkastelun tekijänoikeuslain systematiikasta poiketen vahingonkorvauksesta ja siirryn tämän jälkeen hyvitysinstrumentin lähempään tarkasteluun omassa käsittelyluvussa.

3 Vahingonkorvaus tekijänoikeuden loukkauksesta

3.1 Loukkauksen aiheuttama menetys, kärsimys ja muu haitta

Tarkastelen tässä pääluvussa lähemmin, millaiset reunaehdot tekijänoikeuslaki ja yleiset vahingonkorvausoikeudelliset periaatteet asettavat tekijänoikeuden loukkauksesta tuomittavan vahingonkorvauksen määrän arvioimiseen ja miten vahingonkorvauksen määrää on arvioitu oikeuskäytännössä. Vahingonkorvauksen määrääminen immateriaalioikeuksien loukkauksista on varsin yleisesti mielletty olevan vaikeaa. Pyrin tässä pääluvussa havainnollistamaan, minkä takia näin on. Ennen vahingonkorvauksen määrää koskeviin kysymyksiin siirtymistä tarkastelen, mitä vahingolla tarkoitetaan tekijänoikeudessa. Tarkoituksena ei ole yrittää etsiä määritelmää immateriaalioikeudelliselle vahingolle vaan konkretisoida sitä, millaisia tekijöitä vahingonkorvauksen määräämisessä on mahdollisesti otettava huomioon.

Perinteisen vahingonkorvausoikeuden vahinkolajittelun mukaan tekijänoikeuden loukkauksesta aiheutuu useimmiten niin sanotun puhtaan varallisuusvahingon kaltaista vahinkoa, jolla tarkoitetaan VahL 5:1:n mukaan taloudellista vahinkoa, joka ei ole yhteydessä henkilö- tai esinevahinkoon.⁶² Puhtaissa varallisuusvahingoissa on kyse hyvin heterogeenisesta vahinkotilanteiden ryhmästä. Useimmiten tällaista vahinkoa aiheutuu elinkeinonharjoittajille, joilla on esimerkiksi jokin positiivinen odotus tulevaisuudessa saatavasta liiketulosta, joka vahinkotapahtuman seurauksena jää toteutumatta.⁶³ Puhtaiden varallisuusvahinkojen korvaaminen sopimuksenulkoisissa vahinkotilanteissa on pääsääntöisesti rajoitetumpaa, sillä korvausvastuu syntyy vain VahL 5:1:ssa mainittujen erityisten edellytysten täytyessä.⁶⁴ Tekijänoikeuslain nojalla puhtaat varallisuusvahingot tulevat kuitenkin korvattavaksi edellä todetusti ilman erityisiä edellytyksiä.

Vahingon luokittelu puhtaan varallisuusvahingon kaltaiseksi vahingoksi ei vahinkotilanteiden moninaisuuden takia nähdäkseni konkretisoi riittävästi sitä, millaista vahinkoa tekijänoikeuden loukkauksesta voi aiheutua ja millaisia seikkoja korvausharkinnassa on

---

⁶² Ks. esim. Ståhlberg – Karhu 2020, s. 369 ja 379–380. Ks. myös Johansson 2020, s. 103 ja Berniz ym. 2017, s. 433.

⁶³ Hemmo 2005, s. 152.

⁶⁴ VahL 5:1:n nojalla vahingonkorvausta suoritetaan puhtaasta varallisuusvahingosta silloin, jos vahinko on aiheutettu rangaistavaksi säädettyllä teolla tai julkista valtaa käytettäessä taikka jos muutoin on erityisen painavia syitä. Ks. kootusti puhtaiden varallisuusvahinkojen korvaamisesta esim. Ståhlberg – Karhu 2020, s. 369–379.

useimmiten huomioitava. Vastauksia kysymyksiin on tarkoituksenmukaisempaa etsiä tekijänoikeuslain vahingonkorvaussäännökseen sisältyvästä menetyksen käsitteestä, johon säännöksen sanamuodon mukaan kuuluu myös muu haitta ja kärsimys. Suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa menetyksen käsitteen on tulkittu tarkoittavan ennen muuta oikeudenhaltijan saamatta jäänyttä voittoa.⁶⁵ Saamatta jääneellä voitolla tarkoitetaan puolestaan sitä tulonmenetystä, jonka oikeudenhaltija on loukkauksen takia kärsinyt.⁶⁶ Laajasti määriteltynä se käsittää kaikki loukkauksen aiheuttamat negatiiviset taloudelliset seuraamukset, joista esimerkkinä usein mainitaan loukkauksen vuoksi saamatta jäänyt myynti.⁶⁷ Myös oikeuskäytännössä on todettu, että saamatta jäänyt liiketulo on tyypillisin tekijänoikeuden loukkauksesta aiheutuvista taloudellisista vahingoista.⁶⁸

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty hieman eriäviä näkemyksiä oikeudenhaltijan saamatta jääneen voiton sekä saamatta jääneen käyttökorvauksen välisestä suhteesta. Saamatta jäänyt käyttökorvaus suoritetaan oikeudenhaltijalle erikseen TekijäL 57.1 §:n mukaisena hyvityksenä. Sorvari on tekijänoikeuden loukkauksia koskevassa väitöskirjatutkimuksessaan esittänyt, että omaksi korvauseräkseen erotettu käyttökorvaus on osa oikeudenhaltijan saamatta jäänyttä voittoa.⁶⁹ Samoin Castrén on aikoinaan todennut, että käyttökorvaus on osa sitä korvausta, joka maksetaan oikeudenhaltijalle loukkauksen aiheuttamasta todellisesta vahingosta.⁷⁰ Sen sijaan Ståhlbergin ja Karhun mukaan hyvityksenä maksettavan käyttökorvauksen ei tulisi kompensoida oikeudenhaltijalle aiheutunutta varallisuusvahinkoa. Hyvitys on periaatteessa riippumaton oikeudenhaltijalle aiheutuneesta menetyksestä eikä

---

⁶⁵ Ks. esim. Sorvari 2007, s. 327–328, Oesch 1989, s. 82, Castrén 1979, s. 123 ja Kivimäki 1966, s. 181. Ruotsin oikeudessa menetyksen käsite on vakiintuneesti jaettu kolmeen kategoriaan: myyntitappioon (avsättningsförlust), markkinavahinkoon (marknadsskada) ja sisäisiin menetyksiin (intern förlust) eli oikeudenloukkauksesta aiheutuviin kuluihin. Ks. Eltell – Radetzki 2005, s. 241–246. Ruotsin tekijänoikeuslain säännökset vastasivat ennen täytäntöönpanodirektiivin implementointia pitkälti Suomen tekijänoikeuslain nykyisiä korvaussäännöksiä.

⁶⁶ Sorvari 2007, s. 298.

⁶⁷ Ks. Johansson 2020, s. 138.

⁶⁸ Näin todettiin ratkaisussa KKO 1995:202 (Europa Vision).

⁶⁹ Sorvari 2005, s. 416.

⁷⁰ Castrén 1979, s. 186.

siihen sisälly vahingonkorvauksellista ainesta, vaan sen tarkoitus on puuttua epäasianmukaiseen hyötymiseen.⁷¹

Edellä esitetyistä näkemyseroista huolimatta on selvää, että saamatta jäänyt käyttökorvaus on yhtä lailla osa loukkauksen aiheuttamia negatiivisia taloudellisia seuraamuksia eikä sitä voi pitää erillään loukkauksen aiheuttamasta menetyksestä – ainakaan jos menetyksen käsite ymmärretään laajasti. Tekijänoikeuslain vahingonkorvaussäännöksen sanamuoto puoltaa myös tällaista tulkintaa.⁷² Eri asia on luonnollisesti se, että käyttökorvaus ei määrältään välttämättä vastaa loukkauksen aiheuttamaa taloudellista menetystä kokonaisuudessaan eikä se silloin Ståhlbergin ja Karhun esittämin tavoin kompensoi loukkauksen aiheuttamaa varallisuusvahinkoa. Tulen jäljempänä käsittelemään hyvityksen ja vahingonkorvauksen välistä suhdetta tarkemmin, mutta edellä esitetyt näkemyserot toimivat jo hyvänä esimerkkinä siitä, millaisia ongelmia hyvityksen oikeusdogmaattisen luonteen epämääräisyys voi aiheuttaa.

Käyttökorvaus voi jäädä myös ainoaksi saamatta jääneen voiton muodoksi. Jos teosta on esimerkiksi esitetty ilman oikeudenhaltijan lupaa niin ainoa tulo, jonka oikeudenhaltija olisi laillisessa menettelyssä saanut, olisi ollut teoksen esittämisestä maksettava käyttökorvaus. Jos tekijänoikeutta on sen sijaan loukattu esimerkiksi valmistamalla teoksesta laittomasti kappaleita tai levittämällä kappaleita yleisön keskuuteen ilman oikeudenhaltijan lupaa, saamatta jääneeseen voittoon voi lukeutua myös se menetetty taloudellinen hyöty, jonka oikeudenhaltija olisi itse voinut saada teosta käyttämällä.⁷³ Lailliset teokset voivat esimerkiksi jäädä kokonaan myymättä tai niiden menekki voi vähentyä sen takia, että loukkaaja on myynyt teoksia laittomassa myyntikanavassa.⁷⁴ Saamatta jääneeseen voittoon voidaan rinnastaa myös vahinko, joka aiheutuu myymättä jääneiden tuotteiden

---

⁷¹ Ståhlberg – Karhu 2020, s. 380.

⁷² Vahingonkorvaussäännöksessä puhutaan hyvityksen lisäksi maksettavasta ”muusta menetyksestä”, mikä viittaa siihen, että hyvityksenä maksettava käyttökorvaus on osa loukkauksen aiheuttamaa menetystä.

⁷³ Sorvari 2005, s. 416.

⁷⁴ Sorvari 2005 s. 416. Ks. myös SOU 1965:25, s. 429.

valmistuskustannuksista sekä loukkauksen myötä tarpeettomiksi osoittautuneista investoinneista tuotteiden markkinointiin.⁷⁵

Oikeuskäytännössä on määrätty vahingonkorvausta myös tekijänoikeuden loukkauksen aiheuttamasta liiketoiminnan arvonnannon vähentymisestä ja liiketoimintasuhteiden häiriintymisestä, jotka ovat aiheuttaneet oikeudenhaltijalle epäsuorasti tulon menetystä.⁷⁶ Kirjallisuudessa tällaisesta vahingosta käytetään useimmiten nimitystä markkinahäiriövahinko ja sen tulkitaan pääsääntöisesti kuuluvan osaksi tekijänoikeuslain vahingonkorvaussäännösten ”muuta haittaa”.⁷⁷ Laittomien huonolaatuisempien ja halvempien teosten myyminen voi esimerkiksi heikentää laillisten tuotteiden kaupallista arvoa ja tekijän mainetta ja aiheuttaa siten vahinkoa.⁷⁸ Korvaussäännösten muu haitta sisältää markkinahäiriövahingon ohella myös oikeudenhaltijalle aiheutuneet kustannukset loukkauksen selvittämisestä ja valvomisesta.⁷⁹ Tällaisia kustannuksia voi aiheutua muun muassa loukkauksen ja sen laajuuden selvitystyöstä ja todisteiden hankkimisesta.⁸⁰

Tekijänoikeuslaissa korvattavana vahinkolajina mainitaan myös kärsimys.

Vahingonkorvauslain esitöiden mukaan kärsimyksellä tarkoitetaan henkilön henkistä kärsimystunnetta, joka aiheutuu häneen oikeudettomasti kohdistetun oikeudenloukkauksen seurauksena.⁸¹ Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että kyse on nimenomaan tekijälle aiheutuneesta kärsimyksestä ja ainoastaan teoksen alkuperäiselle tekijälle voidaan siten tuomita korvausta kärsimyksestä.⁸² Tekijänoikeus on muuttunut yhä enemmän kohti teollista toimintaa ohjaavaksi normistoksi, jolloin asianomistajina oikeudenloukkauksissa ovat yhä enenevässä määrin oikeudenomistajajärjestöt, mikä vähentänee kärsimyskorvauksen

---

⁷⁵ Sorvari 2007, s. 298–299. Ks. myös Johansson 2020, s. 138.

⁷⁶ KKO 1995:202 (Europa Vision).

⁷⁷ Ks. esim. Harenko – Niiranen – Tarkela 2016, s. 639. Vrt. Eltell – Radetzki 2005, s. 246.

⁷⁸ Sorvari 2007, s. 311 ja Harenko – Niiranen – Tarkela 2016, s. 639.

⁷⁹ Ks. HE 32/1984 vp, s. 16, jossa oikeudenhaltijalle aiheutuneet kulut mainitaan erikseen korvattavana vahinkona.

⁸⁰ Sorvari 2007, s. 312.

⁸¹ HE 167/2003 vp, s. 54.

⁸² Harenko – Niiranen – Tarkela 2016, s. 638.

tosiasiallista merkitystä.⁸³ Vahingonkorvausta kärsimyksestä on tuomittu oikeuskäytännössä vain harvassa tekijänoikeuden loukkausta koskevassa ratkaisussa. Kärsimyskorvauksen tarkemmat perusteet jäävät usein avaamatta tuomion perusteluissa.⁸⁴

3.2 Vahingonkorvauksen määrä

3.2.1 Täyden korvauksen periaate, rikastumiskielto ja differenssioppi

Tekijänoikeuslain vahingonkorvaussäännöksessä on hyvin niukasti tietoa vahingonkorvauksen määrästä. Siinä on ainoastaan maininta kaiken menetyksen korvaamisesta, jolla viitataan täyden korvauksen periaatteeseen. Täyden korvauksen periaatteen mukaisesti vahingonkorvausta tekijänoikeuden loukkauksesta suoritetaan vahingon täysi määrä, sekä aineettomasta että aineellisesta vahingosta, siltä osin kuin TekijäL 57.1 §:n mukainen hyvitys ei peitä sitä. Korvausta suoritetaan niin suuri määrä, että oikeudenhaltija pääsee siihen asemaan, jossa tämä olisi ollut ilman, että loukkausta olisi sattunut.⁸⁵ Nimenomainen viittaus täyden korvauksen periaatteeseen lisättiin tekijänoikeuslakiin, jotta tuomittavat korvaukset vastaisivat yhä paremmin todellista vahinkoa.⁸⁶ Taustalla vaikutti selvästi huoli liian alhaisista vahingonkorvauksista.

Täyden korvauksen periaate on keskeinen normatiivinen peruseriaate vahingonkorvausoikeudessa.⁸⁷ Se ilmentää vahingonkorvausoikeudessa perinteisesti omaksuttua käsitystä, jonka mukaan vahingonkorvauksen määrä on kiinteässä yhteydessä aiheutuneeseen vahinkoon.⁸⁸ Täyden korvauksen periaate asettaa siten vahingonkorvauksen määrälle laskennallisen ylä- ja alarajan. Korvaus ei saisi ilman erityistä syytä jäädä alemmaksi kuin se menetys, jonka vahingonkärsijä on vahinkotapahtuman seurauksena kohdannut.

---

⁸³ Tapio 2014, s. 372.

⁸⁴ Esim. ratkaisut KKO 1975 II 37 ja KKO 1980 II 3. Ratkaisun KKO 1975 II 37 sisällöstä lähemmin Saarnilehto 2011, s. 63. Myös hieman uudemmassa Helsingin hovioikeuden ratkaisussa S 13/1786 tuomittiin korvausta kärsimyksestä, kun kantaja ja vastaaja olivat luoneet yhteisteoksena kirjan, jonka vastaaja oli julkaissut ilman kantajan suostumusta ja nimeä.

⁸⁵ HE 32/1984 vp, s. 8 ja 16. Täyden korvauksen periaate mainittiin jo ensimmäisessä nykyistä tekijänoikeuslakia koskevassa komiteamietinnössä. Ks. KM 1953:5, s. 85.

⁸⁶ Ks. HE 32/1984 vp, s. 8, 16 ja 27.

⁸⁷ Ks. esim. HE 187/1973 vp, s. 8. Vahingonkorvauslakiin ei periaatetta ole kuitenkaan kirjattu.

⁸⁸ Ylöstalo 1975, s. 375–376.

Toisaalta korvaus ei saa olla ylikompensatorinen eli vahingonkorvaus ei saa saattaa vahingonkärsijää niin sanotun rikastumiskiellon vastaisesti parempaan asemaan kuin missä tämä oli ennen vahinkotapahtumaa.⁸⁹ Rikastumiskielto on otettu tekijänoikeuslaissa huomioon siten, että korvausta vahingosta suoritetaan edellä todetuin tavoin vain siltä osin, kuin TekijäL 57.1 §:n hyvitys ei peitä sitä. Hyvitys tulisi toisin sanoen ottaa huomioon vähentävänä tekijänä vahingonkorvauksen määrää laskettaessa.

Täyden korvauksen periaatteesta seuraa, että vahingonkorvauksen määräämisessä pitäisi pystyä selvittämään, missä asemassa vahingonkärsijä olisi, jos vahinkoa ei olisi sattunut lainkaan. Vastaus kysymykseen rakentuu tällöin niin kutsutun differenssiopin varaan, jossa kahta tapahtumankulkua, toteutunutta ja hypoteettista, verrataan toisiinsa.

Vahingonkorvauksen täysi määrä saadaan vertaamalla toteutunutta tapahtumankulkua niihin seurauksiin, jotka olisivat aiheutuneet normin mukaisesta menettelystä.⁹⁰ Differenssioppi on vakiintunut vahingonkorvausoikeudessa vahingon määrittämisen lähtökohdaksi ja sen käyttämisestä on puollettu oikeuskirjallisuudessa myös immateriaalioikeuksien loukkauksista aiheutuvan vahingon ja sen määrän arvioimiseen.⁹¹

Differenssiopin mukainen arviointitapa osoittautuu kuitenkin monessa käytännön tilanteessa ongelmalliseksi. Tästä syystä se on vakiintuneesta asemastaan huolimatta saanut osakseen ankaraa kritiikkiä. Differenssiopin perusongelmia ovat etenkin hypoteettisen tapahtumankulun arvionvaraisuus sekä vahinkotapahtumien erilaisuus. Hypoteettista tapahtumankulkua ei ole mahdollista määritellä aukottomasti.⁹² Monimuotoista vahinkotapahtumien joukkoa ei muutoinkaan ole mahdollista hallita yhden yleistettävissä olevan mallin avulla. Vahingot ovat ainutlaatuisia kokonaisuuksia ja niiden määrän arvioiminen edellyttää, että vahinko mallinnetaan aina uudestaan käsillä olevan tilanteen ehdoilla.⁹³

---

⁸⁹ Hemmo 2005, s. 204. Ks. myös esim. Ståhlberg – Karhu 2020, s. 451.

⁹⁰ Hemmo 2005, s. 144.

⁹¹ Ks. esim. Virtanen 2011, s. 379 ja Hellner – Radetzki 2018, s. 342–345 ja immateriaalioikeuksien loukkausten osalta esim. Sorvari 2007, s. 304, Castrén 2015, s. 231 ja Ståhlberg – Karhu 2020, s. 509.

⁹² Hemmo 2005, s. 145. Ks. differenssiopin kritiikistä kootusti Viljanen 2008a, s. 120–123.

⁹³ Viljanen 2008b, s. 449–450. Ks. myös Hellner – Radetzki 2018, s. 343–344.

Niin ikään täyden korvauksen periaatteen asema vahingonkorvausoikeuden systemaattisena pääsääntönä on jo vuosikymmeniä sitten murentunut. Hyvinvointivaltiokehityksen myötä heikomman osapuolen asemaa on pyritty turvaamaan, mikä on johtanut vahingonkorvausoikeuden sovitteluinstituution kehittymiseen. Täysi korvaus harkitaan yhä useammin kohtuuttomaksi vahinkotapahtuman osapuoliin nähden, joten käytännössä täyden korvauksen periaatteen asema on johtavaa pääsääntöä huomattavasti heikompi.⁹⁴ Kiteytetysti voidaan todeta, että vaikka vahingon määrän arvioimisen peruseriaatteet ovat sinänsä selvät, ne eivät käytännön tilanteissa tarjoa välttämättä riittäviä työkaluja vahingonkorvauksen määrän arvioimiseen. Näin on erityisesti tekijänoikeudessa, kuten seuraavaksi käy ilmi.

3.2.2 Saamatta jääneen voiton ja muun menetyksen määrä

Tekijänoikeuden aineettomasta luonteesta seuraa, että oikeudenloukkaus ei välttämättä aiheuta konkreettista muutosta oikeudenhaltijan varallisuusasemassa, vaan menetyksenä tarkastellaan sitä hyötyä, jonka oikeudenhaltija olisi itse voinut saada teosta hyödyntämällä.⁹⁵ Kyse on useimmiten saamatta jääneestä voitosta, jolloin vahingonkorvauksen määräämisessä pitäisi selvittää, minkä suuruisen voiton oikeudenhaltija olisi itse saanut teosta hyödyntämällä. Saamatta jääneen voiton määrä on yksinkertaista laskea, mikäli kyse on selkeästi tietyn tuotteen osalta saamatta jääneestä voitosta. Tällöin voidaan turvautua yrityksen sisäisen laskentatoimen eli kustannuslaskennan perusteisiin, johon keskeisenä osana kuuluu tuotekohtaisen hinnan laskeminen.⁹⁶ Kustannuslaskennan merkitystä vahingonkorvauksen määrän laskemisessa on painotettu etenkin ruotsalaisessa oikeuskirjallisuudessa. Saamatta jääneen voiton määrä saadaan laskettua kertomalla loukkauksen takia myymättä jääneiden tuotteiden määrä tuotekohtaisella katetuotolla.⁹⁷

Tekijänoikeuden loukkauksissa on kuitenkin harvemmin kyse toiminnasta, jossa vahinko voidaan määritellä yksiselitteisesti tietyn tuotteen myyntiin liittyväksi. Oikeudenhaltija ei

---

⁹⁴ Ks. Hemmo 1996, s. 248–249 ja 256–258. Hyvinvointivaltiokehityksestä ja sovittelusäännösten syntymisestä myös esim. Pöyhönen 1997, s. 534–536.

⁹⁵ Sorvari 2005, s. 415–416. Ks. myös esim. Fézer 2017, s. 49–50.

⁹⁶ Sorvari 2007, s. 305.

⁹⁷ Ks. esim. Eltell – Radetzki 2005, s. 241, Levin 2011, s. 573–574 ja Andersson 2017, s. 305. Katetuotto tarkoittaa myyntituottojen ja muuttuvien kustannusten välistä erotusta. Muuttuvien kustannusten suuruus riippuu tuotannon määrästä. Ks. lisää esim. Pellinen 2019, s. 103–108.

välttämättä ole myöskään halukas esittämään todisteena sellaista aineistoa, joka useimmiten kuuluu liikesalaisuuksien piiriin.⁹⁸ Tekijänoikeusmarkkinoille on ominaista se, että teoksia lisensoidaan usealle eri taholle, jolloin teoksia käytetään samanaikaisesti sekä laillisesti että laittomasti useassa eri palvelussa. Tällöin differenssiopin mukainen tapahtumakulkujen vertailu, jossa oikeudenhaltijan liikevaihtoa ja liiketuloa verrataan ennen tekijänoikeuden loukkausta ja sen jälkeen, käy useimmiten mahdottomaksi.⁹⁹

Herää myös kysymys, miten on mahdollista selvittää loukkauksen vuoksi myymättä jääneiden tuotteiden määrä tai näyttää toteen, että oikeudenhaltijan myynnin väheneminen on johtunut nimenomaan oikeudenloukkauksesta, kun tuotteen myynti on riippuvainen useista erilaisista tekijöistä, jotka ovat vaikeasti määritettävissä.¹⁰⁰ Oikeudenhaltijan tulon vähentyminen on voinut johtua loukkauksen sijaan esimerkiksi kilpailijoiden paremmista hinnoittelumalleista tai muista toiminnallisuuksista. Lisäksi saamatta jääneen voiton määrän todistelun kannalta olennaiset tiedot, kuten esimerkiksi laittomasti myytyjen teosten myyntitiedot, ovat useimmiten tekijänoikeuden loukkaajan hallussa. Loukkaajalla on harvemmin intressiä myötävaikuttaa vahingon selvittämiseen.¹⁰¹

Oikeudenhaltijan saamatta jääneen voiton määrää on kirjallisuudessa lähestytty myös oikeudenloukkaajan saaman voiton näkökulmasta. Esimerkiksi Kivimäki on aikoinaan puoltanut tulkintaa, jonka mukaan loukkaajan saama voitto osoittaisi useimmiten, että tekijäkin olisi voinut saada samansuuruisen voiton teosta hyödyntämällä.¹⁰² Tulkintaan on kuitenkin suhtauduttava varauksella, sillä oikeudenloukkaaja on saattanut myydä huonolaatuisempia tuotteita ja halvemmalla hinnalla, jolloin loukkaajan saama voitto ei välttämättä korreloi oikeudenhaltijan saamaa hypoteettista myyntiä tai muuta taloudellista

---

⁹⁸ Sorvari 2007, s. 305–306.

⁹⁹ Ks. Harenko – Niiranen – Tarkela 2016, s. 639. Kirjoittajat vertaavat tilannetta lääkemarkkinoihin, jossa tilanne on yksinkertaisempi, kun patentoidun lääkkeen alkuperäinen valmistaja on toiminut yleensä ainoana myyjänä. Ks. myös Viljanen 2008a, s. 120. Viljasen mukaan differenssioppi soveltuu käytännössä vain menetetyn tuoton arvioimiseen silloin, kun kyse on esim. yksittäisestä transaktiosta, johon ei liity kerrannaisvaikutuksia.

¹⁰⁰ Ks. esim. Johansson 2020, s. 143.

¹⁰¹ Ross 2018, s. 8. Ks. myös Sorvari 2005, s. 423.

¹⁰² Kivimäki 1966, s. 181.

hyötyä.¹⁰³ Oikeudenloukkaaja on saattanut myös käyttää teosta eri tavalla, kuin mitä oikeudenhaltija olisi tehnyt.¹⁰⁴ Lisäksi on syytä huomioda, että teosten laittomasta hyödyntämisestä on tullut digitaalisessa toimintaympäristössä huomattavasti vaivattomampaa, jolloin on epätodennäköisempää, että esimerkiksi teoksia laittomasti internetistä ladanneet käyttäjät olisivat kaikki hankkineet teoksen myös laillisessa kanavassa vastiketta vastaan. Vastaava huomio on nostettu esiin oikeuskäytännössä vertaisverkkoja koskevassa ratkaisussa KKO 2010:47 (Finreactor).¹⁰⁵

Loukkaajan saamasta voitosta voi toisinaan olla myös helpompi esittää selvitystä, jolloin se saattaisi toimia oikeudenhaltijan kannalta mieluisampana vahingonkorvauksen määrän arviointiperusteena.¹⁰⁶ Sorvarin mukaan niin sanottu loukkausvoitto voi antaa viitteitä vahingon määrästä, mutta vahingonkorvausta ei kuitenkaan mitoiteta loukkaajan saaman hyödyn perusteella.¹⁰⁷ Sorvarin näkemys on perusteltu, sillä vahingonkorvausta määrätään yleisten periaatteiden mukaan todellisen vahingon perusteella. Ei ole sanottua, että loukkaajan saama voitto olisi yhtä suuri loukkauksen aiheuttaman vahingon kanssa. Loukkaajan saamaa hyötyä ei voine kuitenkaan jättää täysin huomioimatta, sillä täytäntöönpanodirektiivissä on erikseen mainittu, että loukkaajan saama perusteeton etu on otettava huomioon vahingonkorvauksen määräämisessä. Tästä lähemmin luvussa 5.1.2.

Epävarmuustekijät vahingonkorvauksen määrän arvioimisessa lisääntyvät entisestään, kun kyse on markkinahäiriövahingosta tai muusta loukkauksen aiheuttamasta aineettomasta vahingosta. Tekijänoikeuslain muun haitan ja kärsimyksen korvaamista onkin luonnehdittu täysin harkinnanvaraiseksi.¹⁰⁸ Eikä turhaan. Markkinahäiriövahingon toteennäyttäminen on

---

¹⁰³ Ks. esim. Eltell – Radetzki 2005, s. 242 ja Levin 2011, s. 574. Näin on todennut aikoinaan myös Castrén. Ks. Castrén 1979, s. 117–119.

¹⁰⁴ Ks. Fézer 2017, s. 50.

¹⁰⁵ Perustelujen kohta 38. Kyseisessä tapauksessa oli tosin kyse TekjiäL 57.1 §:n mukaisen kohtuullisen hyvityksen määräämisestä eikä vahingonkorvauksesta.

¹⁰⁶ Levin 2011, s. 574.

¹⁰⁷ Sorvari 2007, s. 319. Sorvari viittaa myös Helsingin hovioikeuden ratkaisuun S 99/327, jossa tuomioistuimien totesi, että loukkausvoitto voitiin ottaa huomioon vahingonkorvauksen määrän arvioimisessa, mutta oikeudenhaltijalla ei kuitenkaan ollut oikeutta saada loukkausvoiton suuruista kompensatiota itselleen aiheutuneesta vahingosta riippumatta. Ks. myös Oesch 1989, s. 82, jonka mukaan loukkausvoitto tulisi ottaa huomioon kokonaisvahingon määrittämisessä.

¹⁰⁸ Näin esim. Ståhlberg – Karhu 2020, s. 509. Ks. myös Castrén 1979, s. 187.

erityisen haastavaa, koska se ei suoranaisesti ole osoitettavissa jo toteutuneena saamatta jääneenä voittona vaan se ilmenee useimmiten vasta tulevaisuudessa.¹⁰⁹ Myös korkein oikeus on myöntänyt, ettei tekijänoikeuden loukkauksesta aiheutuvan markkinahäiriövahingon tarkasta määrästä ole käytännössä mahdollista esittää selvitystä vahingon luonteen vuoksi.¹¹⁰ Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että korvauksen tuomitseminen markkinahäiriövahingosta toimii symbolisena osoituksena siitä, että tämänkaltaista vahinkoa on sattunut eikä sillä niinkään pyritä loukkauksen aiheuttaman menetyksen korvaamiseen.¹¹¹ Vastaava näkemys on esitetty myös kärsimyskorvauksesta ja sen funktiosta.¹¹² Kärsimyskorvauksen tuomitsemista tekijänoikeuden loukkauksesta on pidetty äärimmäisen haastavana, koska sitä ei ole mahdollista mitata loukatulle aiheutuneen tai vastaisuudessa aiheutuvan taloudellisen menetyksen perusteella. Johtoa kärsimyskorvauksen määräämiseen voi tosin hakea VahL 5:6:n soveltamiskäytännöstä.¹¹³

Vaikka vahingonkorvausta pidetään tärkeänä seuraamuksena tekijänoikeuden loukkauksesta, kansallisessa oikeuskäytännössä ei kuitenkaan ole kovin montaa tapausta, jossa tuomioistuin olisi tosiasiallisesti määrännyt varsinaista vahingonkorvausta suoritettavaksi. Valtaosassa ratkaisuuksissa on tuomittu TekijäL 57.1 §:n mukaista hyvitystä. Niissä harvoissa korkeimman oikeuden ratkaisuuksissa, joissa on tuomittu TekijäL 57 §:n 2 tai 3 momentin mukaista korvausta, tuomion perusteluissa ei ole eritelty sitä, mikä osuus vahingonkorvauksesta on saamatta jääneestä voitosta ja mikä puolestaan muusta menetyksestä ja haitasta, saati mitkä seikat korvausharkintaan ovat vaikuttaneet.¹¹⁴ On siten useimmiten mahdotonta sanoa, millaisen päättelyketjun nojalla tuomittuun korvaussummaan on lopulta päädytty ja millainen vahinko on tosiasiallisesti euromääräisen korvauksen takana.

---

¹⁰⁹ Castrén 2015, s. 265–266.

¹¹⁰ KKO 1995:202 (Europa Vision).

¹¹¹ Ks. Sorvari 2007, s. 311.

¹¹² Ks. HE 167/2003 vp, s. 21–22 ja esim. Viljanen 2008a, s. 538–539.

¹¹³ Sorvari 2007, s. 309. Ks. myös Saarnilehto 2011, s. 63.

¹¹⁴ Ks. esim. KKO 1980 II 3 ja KKO 1995:202. Selvitys- ja valvontakustannusten osuus tuomitusta korvauksesta on tosin useimmiten eritelty. Näin esim. KKO 1989:151 (Videokasetit).

3.2.3 Vahingon määrän toteennäyttäminen

Yleisten prosessinormien mukaan vahinkoa kärsineen tulee esittää ainakin jonkinasteista selvitystä siitä, minkä suuruisen vahingon loukkaus on rahamääräisesti aiheuttanut.¹¹⁵ Tämä on tekijänoikeuden ja yleisemmin immateriaalioikeuksien loukkauksissa erittäin hankalaa, mikä osin selittää vähäistä vahingonkorvaustuomioiden määrää oikeuskäytännössä. Toisaalta oikeudenkäymiskaaren (4/1734, OK) 17 luvun 2 §:n 3 momentti sisältää vahingon määrää koskevan todisteluhelpotuksen. OK 17:2.3:n mukaan tuomioistuimien arvioi yksityisoikeudellisen saatavan määrän, jos siitä ei ole saatavissa uskottavaa näyttöä taikka se olisi saatavissa vain vaikeuksien tai asian laatuun nähden kohtuuttomilla kustannuksilla tai kohtuuttomalla vaivalla. Lain esitöiden mukaan säännöksen tarkoituksena on estää epäoikeudenmukaisena pidettävä tilanne, jossa maksuvelvollisuus on sinänsä kiistaton, kun saatavan perusteista on esitetty uskottava näyttö, mutta kanne joudutaan hylkäämään saatavan määrää koskevan riittämättömän näytön takia.¹¹⁶

Ennen 2015 voimaan tullutta oikeudenkäymiskaaren uudistusta vahingon määrää koskeva todisteluhelpotus sisältyi OK 17 luvun 6 §:ään, jonka nojalla tuomioistuimen tuli arvioida vahingon määrä kohtuuden mukaan. Nykyisessä OK 17:2.3:ssa kohtuuden vaatimusta ei enää ole vaan tuomioistuimen tulee valita objektiivisesti perustelluina lopputulos.¹¹⁷ Oikeudenkäymiskaaren säännös on soveltamisalaltaan tulkinnanvarainen ja se tarjoaa siten tuomioistuimelle laajan harkintavallan. Samalla sen avulla on mahdollista muuntaa materiaallisen vahingonkorvausoikeuden ongelmat vahingosta ja sen määrän laskemisesta todisteluongelmiksi.¹¹⁸

Vaikka oikeudenkäymiskaaren säännös on käytännön näkökulmasta tärkeä, sitä ei kuitenkaan ole sovellettu tekijänoikeuden loukkauksissa kovin montaa kertaa korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä. Tämä on yllättävää, kun otetaan huomioon, millaisia ongelmia vahingon

---

¹¹⁵ Virtanen 2011, s. 376. Pääsääntöisesti vahingonkärsijän tulee luonnollisesti näyttää toteen vahingon ja sen määrän lisäksi vastuuperuste sekä vahingon ja vastuuperusteen välinen syy-yhteys. Ks. todistustaakasta vahingonkorvausasioissa lähemmin esim. Saarnilehto 2011, s. 53–102.

¹¹⁶ HE 46/2014 vp, s. 47.

¹¹⁷ HE 46/2014 vp, s. 47. OK 17:6 koski yksityisoikeudellisten saatavien sijaan ainoastaan vahingonkorvauksen määrää.

¹¹⁸ Ks. Viljanen 2009, s. 565 ja 577–578.

toteennäyttämässä usein esiintyy. Säännöstä on sovellettu tekijänoikeudessa hieman epäjohdonmukaisesti, koska näyttökynnys on vaihdellut huomattavasti eri ratkaisuisissa. Esimerkiksi seuraavassa ratkaisussa korkein oikeus arvioi vahingon määrän OK 17:6:n nojalla, vaikka kantaja ei ollut esittänyt lainkaan selvitystä luvattoman menettelyn aiheuttamasta vahingosta tai sen määrästä.

KKO 1995:202 (Europa Vision). Vastaaja oli antanut toistuvasti tahallaan ja ilman lupaa edelleen vuokrattavaksi kantajan tekijänoikeudella suojattuja videotallenteita elokuvateoksista. KKO:n mukaan kantaja ei ollut esittänyt mitään selvitystä loukkaavan menettelyn aiheuttamasta vahingosta. Jutussa oli selvitetty kuitenkin se, että luvatta vuokrattavia videokasetteja oli ollut suuri määrä ja toimintaa oli harjoitettu usealla paikkakunnalla yli puolentoista vuoden ajan. Tämän perusteella KKO totesi, että näin laajassa mitassa harjoitetun toiminnan oli täytynyt aiheuttaa kantajan liiketoiminnalle markkinahäiriönä ilmenevää vahinkoa, esimerkiksi vähentämällä laillisten videokasettien menekkiä ja vaikeuttamalla uusien sopimussuhteiden solmimista. KKO arvioi vahingon määräksi OK 17:6:n nojalla 25 000 markkaa.

Tuomioistuin toi perusteluissaan vielä erikseen esiin, että kantaja olisi voinut esittää vahingon määrästä kirjanpidollista selvitystä vastaajan toiminnan vaikutuksesta liiketoimintaan sekä selvitystä kilpailuolosuhteista. Vastaajan puutteellisen kirjanpidon takia lainvastaisesta vuokraustoiminnasta ei kuitenkaan ollut saatavilla tarkkaa selvitystä eikä vahingon luonteenkaan takia vahingon tarkkaa määrää olisi ollut selvitettävissä.

Kyseinen ratkaisu antaa ymmärtää, että tuomioistuimella olisi mahdollisuus soveltaa oikeudenkäymiskaaren todisteluhelpotusta riippumatta siitä, millaista selvitystä osapuolet ovat esittäneet tai jättäneet esittämättä.¹¹⁹ Näyttää siltä, että markkinahäiriövahingon olemassaoloa pidettiin ratkaisussa itsestäänselvyytenä loukkaavan toiminnan laajuuden vuoksi, vaikka kantaja ei ollut yksilöinyt vahinkoa tai esittänyt siitä mitään selvitystä. Immateriaalioikeudessa onkin usein esitetty, että tuomioistuinten on ollut tapana helposti ymmärtää, että loukkaus on aiheuttanut vahinkoa, ja korvausta on suoritettu vähäisenkin näytön perusteella.¹²⁰ Edellä esitettyä vastaan puhuu kuitenkin seuraava korkeimman oikeuden ratkaisu, jossa tuomioistuin totesi, ettei oikeudenkäymiskaaren säännöstä ollut mahdollista soveltaa puuttuneen selvityksen vuoksi.

---

¹¹⁹ Näin myös Viljanen 2009, s. 572.

¹²⁰ Ks. Castrén 1979, s. 176 ja Haarmann 2005a, 55. Ks. myös KOM (1998) 569 lopullinen, s. 19, jossa komissio toteaa, että vahingonkorvauksia joutuu yleensä maksamaan, mutta korvaukset ovat määrältään alhaisia.

KKO 1999:115 (Elektroninen postilaatikko). Asianomistajana olleet yhtiöt vaativat tietokoneohjelmistojen luvattomasta käytöstä tekijänoikeuslain 57 §:n 1 momentin mukaista hyvitystä ja toissijaisena vaatimuksena vahingonkorvauksena sitä erotusta, joka vaaditun ja tuomitun hyvityksen välille mahdollisesti jäisi. KKO totesi, ettei tekijänoikeuden loukkauksesta ollut aiheutunut TekijäL 57 §:n 2 momentin mukaista vahinkoa, jonka määrän tuomioistuimien voisi arvioida oikeudenkäymiskaaren nojalla, sillä asianomistajayhtiöt eivät olleet yksilöineet loukkauksen aiheuttamaa vahinkoa tai esittäneet vahingosta mitään selvitystä. Asianomistajayhtiöt olivat alemmissa oikeusasteissa viitanneet ainoastaan ohjelmistojen laittomasta kopioinnista ja levittämisestä ohjelmistoteollisuudelle yleisesti aiheutuviin menetyksiin, mutta sitä ei katsottu riittäväksi.

Korkein oikeus hylkäsi myös ratkaisussa KKO 2005:43 teoksen lainvastaisesta käyttämisestä vaaditun vahingonkorvausvaatimuksen sillä perusteella, etteivät kantajat olleet esittäneet yksityiskohtaista selvitystä vahingosta vaan viitanneet ainoastaan yleisesti aiheutuneeseen markkinahäiriöön ja good will -arvoon. Korkein oikeus tuomitsi kyseisessä ratkaisussa kuitenkin vahingonkorvausta tekijänoikeuslain 3 §:n mukaisen isyysoikeuden loukkaamisesta ja arvioi sen määrän OK 17:6:n nojalla.¹²¹ Tuomitut korvausmäärät jäivät ratkaisussa vailla tarkempia perusteluita.

Viimeaikaisessa markkinaoikeuden ratkaisukäytännössä vahingonkorvausvaatimukset on säännönmukaisesti hylätty sillä perusteella, että aiheutuneesta vahingosta ei ole esitetty riittävästi näyttöä tai näyttöä ollenkaan.¹²² Vaikuttaisi siltä, että näyttökynnys on asetettu verraten korkeaksi tekijänoikeudessa eikä nykyisellä OK 17:2.3 todisteluhelpotuksella olekaan kovin suurta käytännön merkitystä, vaikka se voisi tarjota helpotusta vahingonkorvauksen toteennäyttämisen ilmeneviin haasteisiin.

3.3 Vahingon määrän ongelmakohdista

On selvää, että aineettoman oikeuden loukkauksesta voi aiheutua taloudellisesti hyvin merkittävääkin vahinkoa, mutta vahingon suuruuden selvittäminen on kovin vaikeaa. Kun tekijänoikeuden rahallinen arvo määrittyy vasta sen perusteella, miten onnistuneesti tekijänoikeuden alaisia teoksia hyödynnetään markkinoilla, argumentaatio vahingon ympärillä perustuu välttämättä arvioille ja oletuksille. Viime kädessä tuomioistuimen harkittavaksi jää

---

¹²¹ Tässä ratkaisussa isyysoikeuden loukkauksesta tuomittiin vahingonkorvausta TekijäL 57.2 §:n nojalla, mikä on vastoin yleistä näkemystä siitä, että moraalisten oikeuksien loukkauksista voidaan tuomita vahingonkorvausta ainoastaan TekijäL 57.3 §:n nojalla.

¹²² Ks. esim. MAO:19/2023, MAO:126/21 ja MAO:524/19.

se, onko loukkaus aiheuttanut riittävällä todennäköisyydellä vahinkoa ja missä laajuudessa. Tällöin ratkaisevaa on Castrénin toteamaan tapaan ”käytännön järki ja tuomarin oikeudentaju”.¹²³ Immateriaalioikeudellinen vahinko ei tosin ole anomaalinen vahingonkorvausoikeuden kentässä, sillä vastaavia ongelmia esiintyy yhtäältä muiden vahinkotyyppien osalta.

Johansson on havainnollistanut immateriaalioikeudellisen vahingon ongelmakohtia tuomalla esiin, että tällaiseen vahinkoon sisältyy erityinen sisäinen ristiriita. Immateriaalioikeus ei aineettomana oikeutena voi vahingoittaa perinteisellä tavalla samoin kuin esimerkiksi esine tai ihminen. Tästä huolimatta immateriaalioikeuksia käsitellään enemmän tai vähemmän objekteina, joilla on fyysisiä ominaisuuksia. Aina kun esitetään väite, että tuomittu vahingonkorvaus on liian pieni todelliseen vahinkoon nähden, vahvistetaan se, että todellinen vahinko on olemassa. Ja joka kerta, kun vaikeudet vahingonkorvauksen määrittämisessä ymmärretään puhtaasti todisteluongelmina, ongelman kuvaus siirtyy oikeudellisesta maailmasta faktisen maailman puolelle. Todellinen ongelma on se, että perinteiset vahingonkorvausoikeuden työkalut osoittautuvat kestäättömiksi eivätkä ne ole riittäviä immateriaalioikeudellisen vahingonkorvauksen määrän laskemiseen. Nämä työkalut on luotu erilaista ympäristöä varten.¹²⁴

Todelliseen vahinkoon liittyvien haasteiden vuoksi Johansson on esittänyt uudenlaisen lähestymistavan immateriaalioikeudellisen vahingonkorvauksen määrän arvioimiseen. Sen sijaan, että vahingonkorvauksen määrää yritetään laskea perinteiseen tapaan todellisen vahingon ohjaamana, vahingonkorvaus voidaan määrittää oikeudellisen harkinnan pohjalta, jossa huomioidaan kaikki asiankuuluvat näkökohdat. Huomio kiinnittyy vaikeasti toteennäytettävissä olevan vahingon sijaan itse vahingonkorvaukseen, jolloin korvausharkinnassa voidaan huomioida laajemmin muitakin kuin vain todelliseen vahinkoon kytkeytyviä seikkoja. Kyse on nimenomaan vahingonkorvauksen määrittämisestä eikä sen laskemisesta. Korvausharkinnasta tulee tällöin moniulotteisempaa eikä silloin ole tarvetta

---

¹²³ Castrén 2015, s. 238.

¹²⁴ Johansson 2020, s. 23–24.

tyytyä todisteluhelpotusten käyttämiseen, jotka usein johtavat sattumanvaraisiin lopputuloksiin.¹²⁵

Johanssonin esittämä malli on vaikeampi yhteensovittaa vahingonkorvusoikeuden yleisten oppien kanssa, koska yhteys korvauksen ja vahingon välillä on huomattavasti häilyvämpi. Ruotsin tekijänoikeuslain vahingonkorvaussäännöksessä on tosin luokiteltu vahingonkorvauksen määrän arvioimisessa huomioitavia seikkoja, joista kaikki eivät suoranaisesti liity loukkauksen aiheuttamaan vahinkoon.¹²⁶ Lähtökohta vahingon määrän arvioimiseen on Ruotsin oikeudessa siten hieman erilainen kuin Suomessa. Toisaalta on ymmärrettävää, että huomiota on välttämättä kiinnitettävä muihin seikkoihin kuin todelliseen vahinkoon, jos siitä ei olemassa olevilla työkaluilla saada otetta. Johanssonin mallin soveltaminen tuomioistuimissa toisi todennäköisesti nykyistä läpinäkyvämmäksi sen, millaisia seikkoja korvausharkinnassa on otettu huomioon asiankuuluvina näkökohtina, mikä olisi asianosaisten oikeusvarmuuden näkökulmasta hyvä asia.

On syytä huomioida, että vaikka vahingonkorvauksen määrän arvioimisessa esiintyy huomattavia haasteita, oikeudenhaltijoilla on vahingonkorvauksen lisäksi oikeus saada kohtuullinen hyvitys teoksen lainvastaisesta käyttämisestä. Herää kysymys, onko varsinaisesta vahingonkorvauksesta erillisen ja loukkaajan tuottamuksesta riippumattoman hyvitysvelvollisuuden tarkoitus tarjota niin asianosaisille kuin tuomioistuimille oikoreitti, jolla voidaan sivuuttaa edellä kuvatut ongelmat vahingonkorvauksen määräämisessä. Kysymykseen vastaamiseksi sekä hyvitysinstrumentin luonteen ymmärtämiseksi on tarpeen luoda katsaus hyvitysinstrumentin taustaan ja tarkoitukseen. Tämän jälkeen tarkastelen lähemmin hyvityksen määrää koskevia kysymyksiä.

---

¹²⁵ Ks. Johansson 2020, s. 25, 398–399, 405–407.

¹²⁶ Ks. lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk 54 §:n 2 momentti. Lainkohdan mukaan vahingonkorvauksen määrän arvioimisessa tulee erityisesti huomioida mm. loukkaajan samaa perusteeton etu sekä ”upphovsmannens eller rättsinnehavarens intresse av att intrång inte begås”, joka viittaa preventiivisiin näkökohtiin.

4 Kohtuullinen hyvitys tekijänoikeuden loukkauksesta

4.1 Hyvityksen tausta ja tarkoitus

Ennen nykyisen tekijänoikeuslain säätämistä lakiin ei sisällynyt erillistä hyvitysinstrumenttia vaan silloisessa tekijänoikeuslaissa säädettiin ainoastaan yleisesti tekijänoikeuden loukkaajan vahingonkorvausvelvollisuudesta.¹²⁷ Tuottamuksesta riippumatonta hyvitystä ei ehdotettu säädettäväksi myöskään ensimmäisessä nykyistä tekijänoikeuslakia koskevassa ehdotuksessa.¹²⁸ Vasta tarkistettujen ehdotusten yhteydessä esitettiin, että oikeudenloukkaaja voitaisiin velvoittaa luovuttamaan asianomistajalle teoksen käyttämisestä saamansa voiton määrä tai osa siitä, vaikka loukkaaja ei olisi menetellyt tuottamuksellisesti, mikäli se katsottaisiin kohtuulliseksi loukkaajan varoihin ja muihin asianhaaroihin nähden. Perusteluissaan komitea viittasi vuoden 1943 patenttilakiin, jossa korvaussäännökset olivat järjestetty ”selvästi ja tarkoituksenmukaisesti”. Tekijänoikeuslain korvaussäännökset koettiin tarpeelliseksi yhdenmukaistaa patenttilain säännösten kanssa.¹²⁹ Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että lisenssimaksuun perustuva korvausajattelu on tullut osaksi tekijänoikeutta patenttioikeuden puolelta.¹³⁰

TekijäL 57 §:n 1 momentti sai pääasiassa nykyisen sisältönsä vuoden 1960 hallituksen esityksessä, jossa ehdotettiin säädettäväksi teoksen lainvastaisesta käyttämisestä maksettava kohtuullinen hyvitys.¹³¹ Perustelut hyvitysinstrumentin säätämiseksi ja sen tarkempi sisältö jäivät hallituksen esityksessä varsin suppeiksi. Esityksessä viitattiin ainoastaan muiden Pohjoismaiden lakiehdotusten määräyksiin, joita Suomen tekijänoikeuslain korvaussäännökset pääasiassa vastasivat.¹³² Tekijänoikeuslain hyvityksen tarkoitusta ja

---

¹²⁷ Ks. vahingonkorvauksesta ennen nykyistä tekijänoikeuslakia esim. Kivimäki 1948, s. 321–338.

¹²⁸ Ks. KM 1953:5, s. 30.

¹²⁹ KM 1957:5, s. 11 ja 35. Ehdotuksessa erona patenttilainsäädäntöön oli lähinnä se, että patenttilaissa voittoa voitiin määrätä luovutettavaksi enintään kolmelta viimeiseltä vuodelta. Ks. lisää esim. Castrén 1979, s. 33–34 ja Sorvari 2005, s. 394–395.

¹³⁰ Näin ainakin Oesch 1989, s. 69.

¹³¹ Säännökseen on tosin ajan kuluessa tehty eräitä tarkennuksia ja lisäyksiä.

¹³² Ks. HE 23/1960 vp, s. 7.

sisältöä pohdittaessa on siten tarkasteltava myös muiden Pohjoismaiden lainvalmisteluaineistoja.

Ruotsin vastaavassa tekijänoikeuslain uudistusta koskevassa komiteamietinnössä tuottamuksesta riippumatonta hyvitystä perusteltiin kohtuusnäkökulmilla. Ilman hyvitystä teosta lainvastaisesti käyttänyt voisi päästä parempaan asemaan kuin se, joka on noudattanut lain säännöksiä. Hyvityksen suorittamista pidettiin siten kohtuullisena ja luonnollisena peruseriaatteena.¹³³ Patenttioikeuden puolella korostettiin sen sijaan sitä, miten patenttilain kohtuullinen korvaus tarjoaa helpotusta vahingonkorvauksen määräämisessä ilmeneviin todisteluvaikeuksiin ja ehkäisee siten liian alhaisten korvausmäärien tuomitsemista.¹³⁴ Patenttilain kohtuullinen korvaus vastaa nykyäänkin pitkälti tekijänoikeuslain kohtuullista hyvitystä.¹³⁵ Myös tekijänoikeuden osalta on etenkin ruotsalaisessa lainvalmisteluaineistossa tuotu esiin vahingon määrää koskevat todisteluvaikeudet ja todettu, että kohtuullinen hyvitys toimii korvauksen vähimmäismääränä.¹³⁶

Nykyisen tekijänoikeuslain säätämisen aikaisessa suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa hyvityksen taustalla olevaa ajatusta perusteltiin erityisesti oikeudenmukaisuusnäkökohdilla. Esimerkiksi Kivimäen mukaan hyvitysvelvollisuuden taustalla oleva ajatus pohjautui siihen, että oikeudenloukkaajan on maksettava hyvitys siitä perusteettomasta hyödystä, jonka loukkaaja saa tekijän kustannuksella.¹³⁷ Castrén yhtyi puolestaan Ruotsin komiteamietintöön toteamalla, että hyvitys toimii vahingonkorvauksen vähimmäismääränä. Se on se summa, jonka oikeudenhaltija olisi vähintäänkin oikeutettu perimään teoksen käyttäjältä tavanomaisena maksuna.¹³⁸ Kansallisessa lainvalmisteluaineistossa hyvityksen luonteesta lausuttiin ensimmäistä kertaa vasta vuonna 1984 tekijänoikeuslainsäädännön uudistuksen yhteydessä. Esitöiden mukaan hyvitysvelvollisuuden perusajatuksena oli objektiivinen vastuu

---

¹³³ SOU 1956:25 s. 429–430 ja 433.

¹³⁴ Ks. Castrén 1979, s. 194–195 ja Castrén 2015, s. 198–199 lähteineen.

¹³⁵ Kohtuullisesta korvauksesta säädetään nykyään patenttilain (550/1967) 58 §:ssä. Kohtuullisen korvauksen määrääminen edellyttää tosin pääsääntöisesti tuottamusta tai tahallisuutta. Jos patentinloukkaus ei ole tuottamuksellinen tai tahallinen, korvausta suoritetaan vain siinä määrin, kuin se katsotaan kohtuulliseksi.

¹³⁶ Ks. SOU 1956:25, s. 505 ja prop. 1993/94:122, s. 50.

¹³⁷ Kivimäki 1966, s. 180.

¹³⁸ Castrén 1979, s. 121–122 ja SOU 1956:25, s. 430.

teoksen lainvastaisesta käyttämisestä, ja hyvityksen tulisi määrältään lähtökohtaisesti vastata etujärjestöjen sopimien korvausperusteiden suuruista korvausta.¹³⁹ Myös kansallisessa oikeuskäytännössä otettiin tämän jälkeen kantaa hyvityksen luonteeseen ja tarkoitukseen. Eräänlaisena pilottitapauksena voidaan pitää seuraavaa korkeimman oikeuden ratkaisua.

KKO 1989:87 (Valintatalo). Tapauksessa Valintatalo Oy oli ostanut ulkomailta videotallenteina lukuisia elokuvateoksia ja myynyt niitä eteenpäin Suomessa ilman elokuvateosten yksinoikeuksien haltijoiden lupaa. Korkein oikeus velvoitti yrityksen maksamaan teosten luvattomasta käytöstä TekijäL 57.1 §:n mukaisena hyvityksenä lisenssimaksujen suuruiset summat liikevaihtoveron osuudella ja videokasetin hinnalla vähennettynä. Tapauksessa ei vaadittu vahingonkorvausta ollenkaan vaan ainoastaan hyvitystä TekijäL 57.1 §:n nojalla.

Korkein oikeus totesi kyseisessä ratkaisussa, että ”hyvityksen on velvollinen suorittamaan myös se, joka ei ole syyllistynyt tuottamukseen. Hyvitykseen ei *siten* sisälly vahingonkorvauksellista ainesta vaan se määräytyy normaalien käyttökorvausten eli lisenssimaksujen mukaisesti.”¹⁴⁰ Vahingonkorvauksellisen aineksen puuttumisella korkein oikeus näyttäisi tarkoittaneen sitä, että hyvitysvelvollisuus syntyy ilman tekijän tuottamusta. Vahingonkorvausvastuu voi kuitenkin syntyä ilman vahingonaiheuttajan tuottamusta niin sanotun ankaran vastuun tilanteissa.¹⁴¹ Argumentointi on nähdäkseni *siten* hataralla pohjalla, jos vahingonkorvauksellisen aineksen puuttumista perustellaan ainoastaan sillä, että se ei edellytä oikeudenloukkaajan tuottamusta.

Edellä mainitun pilottitapauksen jälkeen oikeuskäytännössä on säännöllisesti korostettu hyvityksen vahingonkorvauksellisen aineksen puuttumista.¹⁴² Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 1998:91 (Tietokoneohjelmat) selventää, mitä hyvityksen vahingonkorvauksellisen aineksen puuttumisella tarkoitetaan. Korkein oikeus totesi ratkaisussa, että ”hyvityksen perustana ei, toisin kuin vahingonkorvauksen, ole tekijänoikeuden haltijan kärsimä vahinko sellaisenaan”. Samassa yhteydessä tuomioistuin painotti hyvityksen preventiivistä vaikutusta

---

¹³⁹ HE 32/1984 vp, s. 8 ja 16. Objektiivinen vastuu viitanee siihen, että hyvitysvelvollisuus syntyy ilman moitearvostelua eli riippumatta tekijän tuottamuksesta. Näin ainakin Oesch 1989, s. 67.

¹⁴⁰ Kursivointi kirjoittajan.

¹⁴¹ Ankarasta vastuusta esim. Hemmo 2005, s. 91–102.

¹⁴² Ks. esim. KKO 1995:202 (Europa Vision) ja KKO 1996:43 sekä uudemmissa hyvitystä koskevista ratkaisusta esim. seuraava markkinaoikeuden ratkaisu MAO:524/19.

lausumalla, että hyvityksen tarkoitus on osaltaan ehkäistä tekijänoikeuksien loukkaamista sekä suojattujen teosten lainvastaista käyttämistä.

Hyvityksen tarkoitusta on täsmennetty edelleen ratkaisussa KKO 2007:63 (Taideväärengös). Korkein oikeus toi kyseisessä ratkaisussa jälleen esiin hyvityksen tarkoituksen tulevien oikeudenloukkausten ennaltaehkäisijänä ja totesi lisäksi, että hyvityksen taustalla on ajatus siitä, ettei loukkaaja saa päästä oikeudettomalla teoksen käyttämisellä parempaan asemaan kuin missä tämä olisi ollut laillisen menettelyn seurauksena. Toisaalta korkein oikeus lausui ratkaisussa myös, että hyvityksen määräämisellä pyritään osaltaan saattamaan oikeudenhaltija siihen asemaan, jossa hän olisi ollut ilman tekijänoikeuden loukkausta.¹⁴³ Samat tavoitteet on toistettu myös ratkaisuissa KKO 2010:47 (Finreactor) ja KKO 2011:92. Oikeuskäytäntöä tarkasteltaessa voidaan todeta, että hyvityksen tarkoituksena on toteuttaa vahingonkorvauksen tapaan sekä korvauksen preventiivistä että reparatiivista tehtävää.

Kun otetaan huomioon tekijänoikeuslain hyvityksen yhtäläiset tavoitteet vahingonkorvauksen kanssa sekä sen riippumattomuus loukkauksen aiheuttamasta vahingosta, jota on usein vaikea määrittää, hyvitysinstrumentti näyttäisi tosiasiallisesti tarjoavan helpotusta vahingonkorvauksen määräämisessä ilmeneviin ongelmiin. Sanottua puoltaa myös se, että vastaava ajatus on tuotu esiin pohjoismaisessa lainvalmisteluaineistossa sekä tekijänoikeuden että muiden immateriaalioikeuksien osalta, vaikka kansallisessa lainvalmisteluaineistossa tätä ei nimenomaisesti ole todettu. Tekijänoikeuslain kohtuullista hyvitystä koskevia ratkaisuja on kansallisessa oikeuskäytännössä huomattavasti enemmän kuin varsinaista vahingonkorvausta koskevia ratkaisuja, mikä voi kertoa siitä, että oikeudenhaltijat mieltävät hyvityksen vaatimisen yksinkertaisemmaksi ja varmemmaksi vaihtoehdoksi. Hyvitysinstrumenttiin liittyy kuitenkin omat ongelmansa, jotka koskevat etenkin hyvityksen määrää.

4.2 Hyvityksen määrä

4.2.1 Normaalikorvauksen suuruinen hyvitys

Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tekijänoikeuslain 57.1 §:n mukaisen kohtuullisen hyvityksen tulisi olla niin sanotun normaalikorvauksen suuruinen eli vastata normaalia käyttökorvausta. Hyvityksen tulisi toisin sanoen vastata sitä vastiketta, jonka teosta

---

¹⁴³ Kohta 6.

lainvastaisesti käyttänyt olisi maksanut tekijänoikeuden haltijalle teoksen laillisesta käytöstä. Etujärjestöjen vahvistamia tariffeja eli hinnastoja on pidetty ainakin suuntaa antavana lähtökohtana hyvityksen määrälle. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että erityistä painoarvoa tulisi antaa niille tariffeille, jotka on luotu yhteisymmärryksessä etujärjestöjen sekä käyttäjiä edustavien tahojen kanssa. Jos tariffit ovat sen sijaan yksinomaan oikeudenhaltijoiden luomia, niiden tulisi ensin vakiintua markkinoille ennen kuin ne voitaisiin ottaa hyvityksen määrän perusteeksi. Viime kädessä tuomioistuin luonnollisesti päättää, millainen tariffi katsotaan kohtuulliseksi.¹⁴⁴

Hyvityksen määrän arvioiminen on suhteellisen ongelmaton, mikäli jo olemassa olevia käyttökorvaustariffeja on mahdollista soveltaa. Tilanne muuttuu kuitenkin olennaisesti haastavammaksi, jos sovittuja käyttökorvaustariffeja ei ole saatavilla. Tällöin tulisi tekijänoikeuslain esitöiden sekä oikeuskäytännön mukaan pyrkiä selvittämään sen kohtuullisen vastikkeen määrä, jolla tekijänoikeuden haltija olisi antanut luvan teoksen käyttämiseen.¹⁴⁵ Valmiiden tariffien puuttuessa normaalikorvauksen suuruuden määrittämisessä tulisi ottaa huomioon teoksen käytön laatu ja laajuus, teoksen käyttö muissa vastaavissa tilanteissa sekä alan käytäntö.¹⁴⁶ Huomiota ei tulisi siten kiinnittää ainoastaan oikeudenhaltijaan ja hypoteettiseen lisenssimaksuun vaan hyvityksen määrää tulisi arvioida markkinaolosuhteiden sekä teoksen todellisesta käytöstä esitettyjen tosiseikkojen näkökulmasta.¹⁴⁷ Hyvityksen perustana on oikeuskäytännössä päädytty käyttämään myös vähittäismyyntihintoja valmiiden käyttökorvaustariffien puuttuessa. Vähittäismyyntihintoja on käytetty erityisesti silloin, kun kyse on ollut ansiotarkoituksessa harjoitetusta toiminnasta.

Esimerkiksi ratkaisussa KKO 1998:91 (Tietokoneohjelmat) oli kyse tekijänoikeusrikoksesta, jossa yhtiö oli käyttänyt toiminnassaan ansiotarkoituksessa kopioita tietokoneohjelmista ilman käyttöoikeuksia. Yhtiö veloitettiin maksamaan hyvityksenä kustakin kopioidusta ohjelmasta se vähittäismyyntihinta, jolla kyseinen tietokoneohjelma olisi ollut mahdollista saada laillisesti käyttöön. Ratkaisun perusteluissa korkein oikeus totesi, että tietokoneohjelmista ei yleensä sovita maksettavaksi varsinaisia käyttökorvauksia

---

¹⁴⁴ Eltell – Radetzki 2005, s. 227–228. Ks. myös MAO: 524/19 kohta 26, jossa markkinaoikeus totesi, ettei kantajan ja levy-yhtiön yksittäistä ja alan käytäntöihin nähden uudentyyppistä sopimusta voitu pitää selvityksenä normaalien käyttökorvausten tasosta.

¹⁴⁵ Ks. HE 32/1984 vp., s. 16 ja esim. KKO 2011:92 kohta 17 ja KKO 2018:21 kohta 55.

¹⁴⁶ Ks. esim. Oesch 1989, s. 72 ja Sorvari 2007, s. 289.

¹⁴⁷ Johansson 2020, s. 94. Ks. myös Andersson 2017, s. 318–319.

vaan tietokoneohjelman käyttöön haluavan tulee ostaa koko se kokonaisuus, johon tietokoneohjelman käyttöoikeus kuuluu muun aineiston lisäksi.¹⁴⁸

Vähittäismyyntihinta vastasi korkeimman oikeuden mukaan sitä hintaa, jolla loukkaaja olisi saanut tietokoneohjelman laillisesti käyttöönsä. Ratkaisua voidaan kritisoida siltä osin, ettei hyvityksenä tuomituista vähittäismyyntihinnoista vähennetty arvonlisäveron osuutta, joka yleisen periaatteen mukaan tulisi vähentää niin vahingonkorvauksen kuin hyvityksen määrästä.¹⁴⁹ Lehtonen on kyseenalaistanut kyseisessä ratkaisussa myös sen, minkä takia vähittäismyyntihinnasta ei arvonlisäveron ohella vähennetty tietokoneohjelmien vähittäismyyjälle ja mahdolliselle maahantuojalle kuuluvaa osuutta. Oikeudenhaltijoille ei ollut aiheutunut käytöstä muiden osapuolten osuutta vastaavaa menetystä.¹⁵⁰

Toisaalta hyvityksen perustana ei ole oikeudenhaltijalle aiheutunut menetys sellaisenaan vaan hyvityksen tulisi vastata sitä vastiketta, jolla teoksen olisi saanut laillisesti käyttöön. Korkein oikeus on tulkinnut, että laillisestikin tietokoneohjelman käyttöoikeuden hankkivan tulisi ostaa tuote kokonaisuudessaan. Lehtosen huomio on kuitenkin varteenotettava, sillä hyvityksen määrääminen täyden vähittäismyyntihinnan perusteella tarkoittanee sitä, että oikeudenhaltija hyötyy teoksen laittomasta käytöstä, mikä on rikastumiskiellon vastaista. Jos loukkaaja olisi hankkinut käyttöoikeuden laillisessa kanavassa, oikeudenhaltija olisi saanut vain sille kuuluvan osuuden vähittäismyyntihinnasta. Myös korkein oikeus on myöhemmässä ratkaisukäytännössään todennut, että vähittäismyyntihintoja käytettäessä hyvitykseen sisältyy arvonlisäveron ohella muita ”hyvitykseen tavanomaisesti kuulumattomia, muille kuin oikeudenhaltijoille jääviä eriä”.¹⁵¹ Vähittäismyyntihintoja käytettäessä hyvityksen määrästä olisi siten perusteltua vähentää ne osuudet, joita oikeudenhaltija ei olisi saanut itselleen laillisessa menettelyssä. Muunlainen tulkinta olisi vastoin hyvityksen perusajatusta.

---

¹⁴⁸ KKO sovelsi kyseisestä ratkaisusta ilmenevää periaatetta myös ratkaisussa KKO 2001:42 tuomitsemalla luvattomasti myydyistä CD-levyistä hyvitystä levyjen tukkuhinnan perusteella.

¹⁴⁹ Sorvari 2007, s. 289–290. Näin korkein oikeus teki myös edellä käsitellyssä ratkaisussa KKO 1989:87 (Valintatalo).

¹⁵⁰ Lehtonen 1998, s. 9–10. Oikeudenhaltijat olivat kyseisessä ratkaisussa yhdysvaltalaisia yrityksiä, jotka eivät ainakaan tiettävästi harjoittaneet tietokoneohjelmien vähittäismyyntiä Suomessa. Niillä oli ainoastaan tekijänoikeudet tietokoneohjelmiin.

¹⁵¹ KKO 2010:47 (Finreactor) perustelujen kohta 36.

4.2.2 Tapauksen erityispiirteet ja normaalikorvausta alhaisempi hyvitys

Oikeuskäytännössä on linjattu, ettei normaalia lisenssimaksua tai sitä vastaavaa korvausta voida aina ottaa sellaisenaan hyvityksen perusteeksi, vaikka se olisi mahdollista määrittää. Mitä enemmän teoksen käyttäminen poikkeaa tavanomaiseksi katsotusta teoksen hyödyntämisestä, sitä heikommin tavanomainen käyttökorvaus soveltuu sellaisenaan hyvityksen pohjaksi. Koska lain sanamuodon mukaan hyvityksen tulee olla kohtuullinen, hyvityksen määrittämisessä on otettava huomioon tapauksen erityispiirteet. Näin korkein oikeus totesi muun muassa ratkaisussa KKO 1999:115 (Elektroninen postilaatikko), jossa se tuomitsi hyvityksenä puolet tietokoneohjelmistojen käyttöoikeuksien vähittäismyyntihinnoista. Toissijainen vahingonkorvausvaatimus hylättiin ratkaisussa, koska vahingosta ei ollut esitetty mitään selvitystä, kuten edellä luvussa 3.2.3 tuotiin esiin.

KKO 1999:115 (Elektroninen postilaatikko). A oli perustanut tietokoneeseensa niin sanotun elektronisen postilaatikon, joka sisälsi laittomia kopioita tekijänoikeudellisesti suojatuista tietokoneohjelmistoista, huolehtinut sen toimivuudesta ja hyväksynyt sinne rekisteröityvät käyttäjät. A oli tahallisesti loukannut asianomistajayhtiöiden oikeuksia tietokoneohjelmistoihin valmistamalla niistä kappaleita ja saattamalla niitä yleisön saataviin. Asianomistajat vaativat ensisijaisesti TekijäL 57.1 §:n mukaisena hyvityksenä postilaatikosta löytyneiden 443 ohjelmiston käyttöoikeuksien tavanomaisia vähittäismyyntihintoja (yhteensä 1 355 280 markkaa).

Korkein oikeus totesi ratkaisussa, ettei asianomistajien vaatimia vähittäismyyntihintoja voitu sellaisenaan pitää kohtuullisena hyvityksenä, sillä tietokoneohjelmistojen käyttö poikkesi niiden tavanomaisesta hyötykäytöstä. Hyvityksen määrä tuli arvioida kokonaisharkinnalla. Kokonaisharkinnassaan tuomioistuimien otti huomioon, että A:n toiminta oli osin harrastusluontoista eikä kyseisten ohjelmistojen hyödyntäminen ollut loukkauksen päämotiivina. Toisaalta ohjelmistoja oli kopioitu käyttäjien toimesta lukuisia kertoja ja osa ohjelmistoista oli oletettavasti päätyneet myös hyötykäyttöön. Korkein oikeus antoi kokonaisharkinnassa painoarvoa myös loukkauksen laadulle. Koska loukkaava toiminta oli ollut laajaa ja sillä oli vakavasti loukattu asianomistajien tekijänoikeuksia, hyvityksen tuli korkeimman oikeuden mukaan olla määrältään tuntuva. Vastaavasti ratkaisussa KKO 1989:151 (Videokasetit) korkein oikeus katsoi, ettei asianomistajien vaatimia tariffeja voitu sellaisenaan ottaa hyvityksen määrätymisperusteeksi.

KKO 1989:151 (Videokasetit). Tapauksessa A oli videolaitteita myydessään luovuttanut asiakkailleen kopioita luvottomasti videokaseteille jäljennetyistä elokuvista. Asianomistajien hyvitysvaatimukset perustuivat vähittäisjakelijoiden

myyntihintaan. Hyvitystä vaadittiin tämän niin sanotun normaalikorvauksen kaksinkertainen määrä.

Korkein oikeus toi ratkaisussaan esiin, että videolaitteiden kauppa oli A:lle sivutoimista eikä hän perinyt videokaseteista maksua. Videokasettien luovuttamista ei siten voitu rinnastaa tekijänoikeuspiratismiin eli tekijänoikeuksia loukkaavaan ammattimaiseen teosten levittämiseen yleisön keskuuteen. Lisäksi kasettien luovuttaminen oli vahingoittanut elokuvien tekijänoikeuksien haltijoita ja heidän etuaan vain vähäisessä määrin. Korkeimman oikeuden mukaan hyvityksen määräytymisperusteeksi ei näin ollen voitu ottaa asianomistajien vaatimia tariffeja taikka niitä hintoja, joilla vähittäisjakelijat tarjoavat kasetteja kaupaksi. Hyvitys ei kuitenkaan tässä tapauksessa voinut tuomioistuimen mukaan jäädä suuruudeltaan vertauskuvalliseksi, koska loukkaava toiminta oli ollut laajaa. Korkein oikeus tuomitsi hyvityksenä 150 markkaa kustakin elokuvasta ja 200 markkaa elokuvaan sisältyvien sävelteosten osalta niitä valvovalle järjestölle. Epäselväksi jää lopulta se, mihin korkein oikeus on perustanut hyvityksen määrän kyseisessä ratkaisussa. Perusteluissa todetaan ainoastaan, etteivät vähittäismyyntihinnat voineet sellaisenaan olla hyvityksen perusteena.

Loukkaavan toiminnan luonteella oli merkitystä hyvityksen määrän arvioimisessa myös ratkaisussa KKO 2001:42. A oli hankkinut luvattomasti noin 100 kappaletta kopioituja CD-levyjä ja myynyt osan niistä eteenpäin. Loput levyistä oli takavarikoitu. Korkein oikeus määräsi A:n maksamaan myytyjen levyjen osalta kohtuullisen hyvityksen CD-levyjen tukkuhinnan perusteella. Takavarikoiduista CD-levyistä korkein oikeus tuomitsi sen sijaan maksettavaksi vain puolet myytyjen levyjen osalta tuomitusta hyvityksestä. Perusteluina korkein oikeus totesi, ettei loukkaus ollut vielä muodostunut niin vakavaksi kuin myytyjen levyjen osalta. Merkitystä annettiin lisäksi sille, että A:n myyntitoiminta oli ollut satunnaista eikä ammattimaista ja laajamittaista. Toisaalta teko oli ollut tahallinen, joten hyvitys ei korkeimman oikeuden mukaan voinut myöskään olla nimellinen.

Tuomioistuinten haasteet kohtuullisen hyvityksen määrittämisessä ovat epäilemättä lisääntyneet entisestään teknologian kehityksen myötä. Esiin on tullut uudenlaisia teosten hyödyntämistilanteita, jolloin yhä harvemmin on saatavissa valmiita käyttökorvaustariffeja, joiden mukaisesti oikeudenhaltijalle maksettaisiin käyttökorvaus laillisessa menettelyssä. Valaisevana esimerkkinä toimii aikoinaan mediassakin paljon huomiota herättänyt korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2010:47 (Finreactor).

KKO 2010:47 (Finreactor). Vastaajat olivat ylläpitäneet internetissä Finreactor-tiedostojenjakoverkkoa, jossa tekijänoikeudella suojattuja teoksia, kuten musiikkia, elokuvia ja pelejä, oli jaettu ja kopioitu sähköisesti verkon käyttäjien kesken ilman oikeudenhaltijoiden lupaa. Tiedostoja tietokoneilleen ladanneet käyttäjät olivat jakaneet niitä samanaikaisesti niin sanotun torrent- eli kuvaustiedoston avulla koneiltaan myös toisille käyttäjille. Vastaajien ylläpitämä palvelin oli toiminut tiedostojenjakoverkon ytimenä, jonne tallennetut kuvaustiedostot osoittivat aina verkossa kulloinkin jaettavana olleiden sisältötietojen tarjonnan.

Tapauksessa asianomistajat vaativat, että sivuston ylläpitäjät veloitettaisiin suorittamaan kohtuullisena hyvityksenä jokaisen elokuvan, televisiosarjan, tietokonepelin ja -ohjelman latauskerrasta teoskappaleesta fyysisessä vähittäiskaupassa peritty vähittäismyyntihinta ja musiikin osalta äänilevyn tukkuhinta. Korkein oikeus katsoi, ettei asianomistajien vaatimia myyntihintoja voitu sellaisenaan ottaa hyvityksen perusteeksi, koska tekijänoikeudella suojattuja teoksia oli kopioitu ja jaettu sähköisesti eli kyse oli toisenlaisesta jakelutavasta. Vastaajat eivät myöskään olleet toimineet ansiotarkoituksessa tai tavoitelleet toiminnallaan taloudellista hyötyä. Kohtuullisen hyvityksen lähtökohdaksi tulisi siten ottaa hinnoittelu siinä jakelutavassa, joka lähinnä vastaisi loukkauksessa toteutunutta menettelyä.¹⁵²

Korkein oikeus arvioi hyvityksen määrän jälleen tapauskohtaisella harkinnalla ja kokonaisarviolla. Tuomioistuimen mukaan kohtuullisuusharkinnassa tuli jälleen ottaa huomioon tapauksen erityispiirteet, kuten luvattoman käytön tarkoitus, loukkauksen toteuttamistapa ja vahingollisuus.¹⁵³ Hyvityksen määrää arvioidessaan korkein oikeus totesi, että loukkaava toiminta oli ollut laajaa ja se oli kohdistettu nimenomaisesti vertaisverkon käyttäjien haluamiin teoksiin, mikä oli omiaan aiheuttamaan merkittävää vahinkoa oikeudenhaltijoille. Menettely oli siten oletettavasti vähentänyt teosten laillista menekkiä. Tämän ja seuraamusjärjestelmän tehokkuuden takia hyvityksen tuli olla määrältään tuntuva.¹⁵⁴

Toisaalta tuomioistuin otti huomioon, että ylläpitäjät eivät olleet perineet käyttäjiltä maksua vertaisverkon käytöstä, joten oli oletettavaa, etteivät kaikki käyttäjät olisi hankkineet teoksia laillisessa menettelyssä vastiketta vastaan. Kaikkien teosten laillinen menekki ei siten ollut

---

¹⁵² Kohta 36.

¹⁵³ Kohta 36.

¹⁵⁴ Kohta 37.

vähentynyt teosten latauskertojen osoittamaa määrää.¹⁵⁵ Korkein oikeus totesi vielä uudemman kerran, etteivät vertaisverkon ylläpitäjät olleet toimineet ansiotarkoituksessa eivätkä he olleet saaneet taloudellista hyötyä käyttäjien lataamista tiedostoista.¹⁵⁶

Tuomioistuimien päättyi lopulta tuomitsemaan hyvityksenä 15 % oikeudenhaltijoiden vaatimista vähittäismyyntihintoihin perustuvista määristä muiden kuin musiikkitiedostojen osalta ja musiikkitiedostojen osalta 25 % vaaditusta määrästä. Vertaisverkon ylläpitäjät veloitettiin yhteisvastuullisesti maksamaan yli 600 000 euroa hyvitystä.

Edellä käsiteltyjen ratkaisujen nojalla voidaan todeta, että oikeuskäytännössä on päädytty tuomitsemaan tapauksen erityispiirteisiin vedoten niin sanottua normaalikorvausta alhaisempi hyvitys. Korkeimman oikeuden linjauksen mukaan tapauksen erityispiirteiden huomioon ottaminen on osa hyvityksen kohtuullisuusarviointia. Eräs keskeinen kysymys hyvityksen kohtuullisuudesta jää kuitenkin vielä avoimeksi: kumman osapuolen näkökulmasta hyvityksen tulee olla kohtuullinen? Oikeudenhaltijan, oikeudenloukkaajan vai molempien? Entä voivatko tapauksen erityispiirteet puoltaa myös normaalikorvausta suurempaa hyvitystä?

4.2.3 Hyvityksen kohtuullisuus ja normaalikorvausta suurempi hyvitys

Hyvityksen kohtuullisuuden käsite jää lainsäädännössä ja lainvalmisteluaineistossa määrittelemättä. Oikeuskäytännön nojalla voidaan ainakin todeta se, että hyvityksen kohtuullisuus ei tarkoita sitä, että se olisi määrältään aina pienempi kuin loukkauksesta mahdollisesti määrättävä vahingonkorvaus. Tilanne on päinvastainen. Hyvitys on kaikissa tutkielmassa läpikäytyissä ratkaisuisissa, joissa on tuomittu samanaikaisesti sekä hyvitystä että vahingonkorvausta, ollut absoluuttisesti suurempi kuin vahingonkorvaus. On hieman ristiriitaista, että kohtuullinen korvaus onkin käytännössä suurempi kuin se korvaus, jonka täyden korvauksen periaatteen mukaan tulisi vastata kaikkea loukkauksen aiheuttamaa muuta menetystä. On tosin huomioitava, että varsinaista vahingonkorvausta koskevia ratkaisuja on vähäisesti kansallisessa oikeuskäytännössä.

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty eriäviä näkemyksiä siitä, kenen näkökulmasta hyvityksen kohtuullisuutta tulisi tarkastella. Sorvari on esimerkiksi puoltanut tulkintaa, jonka mukaan hyvityksen kohtuullisuutta tulisi arvioida nimenomaan oikeudenhaltijan näkökulmasta.

---

¹⁵⁵ Kohta 38.

¹⁵⁶ Kohta 39.

Oikeudenhaltijalla tulee olla oikeus saada teoksen käytöstä sellainen korvaus, jonka hän olisi saanut laillisessa menettelyssä.¹⁵⁷ Myös Savolan mukaan hyvityksen kohtuullisuutta tarkastellaan nimenomaan oikeudenhaltijan näkökulmasta, koska hyvityksessä on kyse useimmiten vahingonkorvausta ankarammasta seuraamuksesta – se ei edellytä sitä, että vahinkoa kärsinyt näyttää toteen vahingon määrän sekä syy-yhteyden loukkauksen ja vahingon välillä.¹⁵⁸ Tapio on sen sijaan rinnastanut hyvityksen kohtuullisuusarvioinnin vahingonkorvauslain mukaiseen sovitteluun, jossa korvausta kohtuullistetaan korvausvelvollisen eduksi. Hän on pitänyt epätodennäköisenä sitä, että hyvitystä kohtuullistettaisiin tekijänoikeuden muuttuneessa toimintaympäristössä enää oikeudenhaltijan eduksi. Korvausvelvollisena on yhä useammin yrityksen sijaan yksityishenkilö, jolloin perinteinen asetelma heikosta taiteilijasta, joka tarvitsee suojaa suurta yritystä vastaan, ei enää ole osa tätä päivää.¹⁵⁹

Tuomioistuinten argumentaatiota lähemmin tarkasteltaessa vaikuttaa siltä, että hyvityksen kohtuullisuusarvioinnissa on pyritty huomioimaan loukkauksen molemmat osapuolet. Korkein oikeus ei ole tätä nimenomaisesti todennut, mutta tapauksen erityispiirteitä on arvioitu sekä oikeudenhaltijan että oikeudenloukkaajan näkökulmasta.¹⁶⁰ Epäselväksi jää kuitenkin se, miten ja missä määrin mikäkin tapauksen erityispiirteistä on lopulta vaikuttanut hyvityksen määrään, ja onko jollekin seikalle annettu enemmän painoarvoa. Kaikissa ratkaisuissa ei ole edes eritelty lainkaan hyvityksen määrään vaikuttaneita seikkoja.¹⁶¹

Korkein oikeus on hyvityksen kohtuullisuusarvioinnissa ottanut huomioon ainakin loukkauksen vakavuuden, laajuuden ja vahingollisuuden. Hyvityksen määrää arvioidessaan

---

¹⁵⁷ Sorvari 2007, s. 294.

¹⁵⁸ Savola 2013, s. 60.

¹⁵⁹ Tapio 2014, s. 385–388. Vahingonkorvauslain mukaisesta sovitteluharkinnasta lähemmin esim. Hemmo 1996, s. 187–204.

¹⁶⁰ Alemmissa tuomioistuimissa on sen sijaan nimenomaisesti todettu, että molempien osapuolten näkökulmat tulisi huomioida. Esimerkiksi ratkaisussa KKO 2010:47 (Finreactor) hovioikeus piti lähtökohtana hyvityksen kohtuullisuudessa oikeudenhaltijan näkökulmaa, mutta huomautti, että lain sanamuoto sallii myös hyvitysvelvollisen näkökulman huomioimisen. Alioikeudet ottivat huomioon mm. sen, että asianomistajien vaatimusten hyväksyminen sellaisenaan olisi johtanut vastaajien maksukyvyyn kannalta kohtuuttomaan lopputulokseen.

¹⁶¹ Ks. esim. KKO 2018:21 kohta 56, jossa KKO totesi, ettei asianomistajan esittämää hyvityksen määräytymisperustetta voitu hyväksyä. Muun selvityksen puuttuessa tuomioistuin päätyi tuomitsemaan kohtuullisena hyvityksenä puolet asianomistajan vaatimasta hyvityksestä. Ks. myös KKO 1980 II 3, KKO 1987:16 ja KKO 2000:68.

korkein oikeus on todennut, että teon tahallisuuden vuoksi hyvitys ei voi olla *nimellinen*.¹⁶² Vastaavasti laajasta ja tekijänoikeuksia vakavasti loukkaavasta toiminnasta tuomitun hyvityksen on oltava *tuntuva*.¹⁶³ Jos loukkaava toiminta on ollut laajaa, hyvitys ei voi jäädä määrältään *vertauskuvalliseksi*.¹⁶⁴ Nämä toteamukset viittaisivat hyvityksen kohtuullisuuteen oikeudenhaltijan näkökulmasta. Voidaan tosin kyseenalaistaa, onko tuntuvasa hyvityksessä enää kyse kohtuullisesta hyvityksestä. Toisaalta korkein oikeus on puoltanut normaalikorvausta alhaisemman hyvityksen tuomitsemista muun muassa loukkauksen harrastusluontoisuuden ja oikeudenloukkaajan saaman vähäisen taloudellisen hyödyn perusteella, mikä puolestaan osoittaa oikeudenloukkaajan näkökulman huomioimisen kohtuullisuusarvioinnissa.

Oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa on aikoinaan esitetty puoltavia kannanottoja myös normaalikorvausta suuremmasta hyvityksestä. Esimerkiksi Kivimäki on katsonut, että lisenssimaksun suuruista hyvitystä olisi pidettävä ainoastaan hyvityksen vähimmäismääränä, koska muutoin loukkaajilla ei olisi intressiä hakea käyttö lupaa ollenkaan.¹⁶⁵ Samoin Castrén on perustellut lisenssimaksua suuremman hyvityksen määräämistä sillä, että tällöin se ennaltaehkäisisi paremmin tulevia oikeudenloukkauksia.¹⁶⁶ Korkein oikeus puolestaan velvoitti ratkaisussa KKO 1968 II 81 linja-auton omistajayhtiön suorittamaan hyvityksenä linja-autossa luvatta esitetyistä sävelteoksista teosten normaalin vuotuismaksun kaksinkertaisen määrän.¹⁶⁷ Tämän jälkeen lainvalmisteluaineistossa esitettiin, että kohtuullisen hyvityksen määrä voi olla normaalikorvausta suurempi. Normaalikorvausta suurempaa hyvitystä perusteltiin Kivimäen tavoin sillä, että teoksen käyttäjällä ei muutoin olisi syytä hakea ollenkaan käyttö lupaa.¹⁶⁸

---

¹⁶² KKO 2001:42.

¹⁶³ KKO 1999:115 (Elektroninen postilaatikko) ja KKO 2010:47 (Finreactor).

¹⁶⁴ KKO 1989:151 (Videokasetit).

¹⁶⁵ Kivimäki 1966, s 180.

¹⁶⁶ Castrén 1979, s. 198.

¹⁶⁷ Ks. ratkaisun johdosta esim. Haarmann 2005b, s. 362–363. Hyvityksenä veloitettiin suorittamaan 20 markkaa autolta eli yhteensä 80 markkaa neljältä autolta. Castrén on todennut, että taloudelliset intressit ovat kyseisessä ratkaisussa olleet vähäisiä, mutta ratkaisulla on merkitystä etenkin ennakkotapauksena. Ks. Castrén 1979, s. 222.

¹⁶⁸ HE 32/1984 vp, s. 16.

Normaalia käyttökorvausta suuremman hyvityksen määräämiseen on sittemmin suhtauduttu kielteisemmin kansallisessa oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa. Esimerkiksi ratkaisussa KKO 1989:87 (Valintatalo) korkein oikeus viittasi kaksinkertaista lisenssimaksua koskevaan ratkaisuun KKO 1968 II 81 ja totesi, että se ei ole antanut ennakkotapausta hyvityksen määrän laskemis- ja arviointitavasta. Haarmannin mukaan kaksinkertaisen lisenssimaksun suorittaminen voisi johtaa siihen, että loukkauksen kohteena ollut voisi vastoin yleisiä vahingonkorvausoikeudellisia periaatteita hyötyä vahinkotapahtumasta, etenkin kun tuottamustapauksissa vahinkoa kärsineellä on mahdollisuus vaatia vahingonkorvausta hyvityksen lisäksi.¹⁶⁹ Sorvarin mukaan korotetulla käyttökorvauksella voisi olla tuottamuksellisten tekojen osalta ennaltaehkäisevä vaikutus, mutta oikeuskäytännöstä tai esitöistä ei ole löydettävissä oikeusohjetta, jonka mukaan hyvityksen tulisi olla normaalia käyttökorvausta suurempi. Korotetun käyttökorvauksen määrääminen tarkoittaisi sitä, että hyväksyisimme eräänlaisen rangaistusluontoisen vahingonkorvauksen osaksi Suomen oikeusjärjestelmää, johon se ei muutoin kuulu.¹⁷⁰

Oikeuskäytännössä ei nähdäkseni ole linjattu, etteikö hyvitys voisi periaatteessa olla myös niin sanottua normaalikorvausta suurempi, jos tuomioistuin harkitsisi sen tapauksen erityispiirteisiin nähden kohtuulliseksi. Korotetun normaalikorvauksen suuruinen hyvitys olisi kuitenkin vastoin hyvityksen perusideaa sekä yleisiä vahingonkorvausoikeudellisia periaatteita. Ottaen huomioon, että oikeudenhaltija voi vaatia hyvityksen lisäksi vahingonkorvausta loukkauksen aiheuttamasta vahingosta, on epätodennäköistä, että korotettua normaalikorvausta voitaisiin pitää kohtuullisena. Käytännön ongelmaksi voi nousta kuitenkin se, että normaalikorvausta ei välttämättä ole yksiselitteisesti määritettävissä, jolloin on hankala arvioida, ylittääkö tai alittaako tuomittava hyvitys sen määrän, jonka käyttäjä olisi vastaavassa tilanteessa maksanut laillisessa menettelyssä oikeudenhaltijalle.

4.3 Hyvityksen vahingonkorvauksellinen aines ja suhde vahingonkorvaukseen

Palaan lopuksi vielä hyvityksen vahingonkorvaukselliseen ainekseen ja tekijänoikeuslain korvausmuotojen keskinäiseen suhteeseen. Perusajatus hyvityksen vahingonkorvauksellisen

---

¹⁶⁹ Haarmann 2005b, s. 363. Ks. myös Tammenlehto 2022, s. 903–904.

¹⁷⁰ Sorvari 2007, s. 287.

aineksen puuttumisesta on selkeä, ja on ymmärrettävää, minkä takia hyvitys ei istu perinteisen vahingonkorvauksen muottiin. Loukkaaja on velvollinen suorittamaan hyvityksen riippumatta siitä, onko loukkaava teko tapahtunut tuottamuksesta vai ei tai onko siitä aiheutunut korvattavaa vahinkoa, joka on syy-yhteydessä loukkaavaan tekoon. Kun hyvityksen määrään vaikuttavia tekijöitä ja hyvityksen tarkoitusta tarkastellaan lähemmin, hyvityksen vahingonkorvauksellisen aineksen puuttuminen ja sen erillisuus vahingonkorvauksesta voidaan kuitenkin ainakin osin kyseenalaistaa.

Oikeuskäytännössä hyvityksen määräämisessä on kiinnitetty huomiota teoksen tosiasialliseen hyödyntämiseen, mikä on johdonmukaista, koska tällä on myös laillisessa menettelyssä vaikutusta maksettavan käyttökorvauksen suuruuteen. Esimerkiksi musiikin käyttöä koskevassa Teosto ry:n hinnastossa maksettavan käyttökorvauksen suuruuteen vaikuttavat muun muassa musiikin käyttötapa ja käytettävän musiikin määrä. Mitä merkittävämmässä asemassa käytettävä musiikki on, sitä suurempi on luonnollisesti myös sen käytöstä maksettava korvaus.¹⁷¹ Mikäli päähuomio hyvityksen määräämisessä kiinnittyy sen sijaan loukkaavan toiminnan vahingollisuuteen ja moitittavuuteen, kuten useammassa korkeimman oikeuden ratkaisussa on tapahtunut, hyvityksen vahingonkorvauksellisen aineksen puuttumiseen voidaan suhtautua varauksella. Jos hyvitykseen ei sisälly vahingonkorvauksellista ainesta vaan sen tulisi vastata sitä hintaa, jonka käyttäjä olisi laillisessa menettelyssä maksanut, ei loukkauksen aiheuttaman vahingon tai menettelyn moitittavuuden tulisi vaikuttaa hyvityksen määräämiseen.¹⁷² Kuten myös Mansala on todennut, hyvityksen luonne objektiivisena seuraamuksena teoksen lainvastaisesta käyttämisestä ei tällöin toteudu.¹⁷³

Tekijänoikeuslain korvausmuotojen kahtiajakoa hämärtää nähdäkseni myös niiden yhtäläiset tavoitteet. Korkeimman oikeuden linjausten mukaan hyvitys toteuttaa vahingonkorvauksen tapaan sekä korvauksen reparatiivista että preventiivistä tehtävää. Oikeuskäytännössä on myös päädytty hylkäämään asianomistajien esittämä toissijainen vahingonkorvausvaatimus sillä perusteella, että tuomittu hyvitys oli riittävä kokonaiskorvaus kaikesta muustakin

---

¹⁷¹ Esimerkiksi tapahtumissa soitettavaa musiikkia koskevassa tariffissa musiikin hinta määräytyy muun muassa keikkojen ja yleisön lukumäärän sekä pääsylipputulosten perusteella. Ks. Teoston lupien hinnoittelu 2023.

¹⁷² Ks. myös Mansala oikeustapauskommentti KKO 2010:47.

¹⁷³ Mansala oikeustapauskommentti KKO 2001:42.

loukkauksen aiheuttamasta menetyksestä ja haitasta.¹⁷⁴ Eikö hyvityksellä voida tulkita olevan vahingonkorvauksellista ainesta, jos sillä korvataan loukkauksen aiheuttamaa muuta menetystä? Hyvityksen ja vahingonkorvauksen suhdetta lähentää lisäksi se, että kyse ei ole vaihtoehtoisista seuraamuksista vaan hyvityksenä maksettava menetetty käyttökorvaus sisältyy loukkauksen aiheuttamaan vahinkoon. Hyvityksellä on tosin myös itsenäistä merkitystä, sillä sitä voidaan määrätä suoritettavaksi yksinään.

Ruotsissa hyvitys on sen sijaan mielletty selkeämmin osaksi vahingonkorvausta, kuten edellä hyvitysinstrumentin taustaa ja lainvalmisteluaineistoa tarkasteltaessa kävi jo ilmi. Johansson on esimerkiksi pohtinut, onko vahingonkorvauksen ja hyvityksen erillään pitämiseksi muita syitä kuin se, että hyvitys ei edellytä tuottamusta, sillä hyvitys ja vahingonkorvaus tähtäävät viime kädessä molemmat korvauksen määrittämiseen.¹⁷⁵ Samoin Levin on todennut, että kohtuullinen hyvitys on taattu minimikorvaus, jolla voidaan jossain määrin kompensoida niitä vaikeuksia, jotka ovat ilmeisiä immateriaalioikeudelliselle vahingolle.¹⁷⁶ Tekijänoikeuslain mukaista hyvitystä ja vahingonkorvausta lähemmäs toisiaan ovat osaltaan tuoneet myös täytäntöönpanodirektiivin määräykset, kuten seuraavassa käsittelyluvussa pyrin havainnollistamaan.

---

¹⁷⁴ Näin alioikeudet totesivat ratkaisussa KKO 1999:115 (Elektroninen postilaatikko). Korkein oikeus päätyi hylkäämään vahingonkorvausvaatimuksen sillä perusteella, etteivät asianomistajat yksilöineet tai esittäneet selvitystä loukkauksen aiheuttamasta muusta vahingosta.

¹⁷⁵ Ks. Johansson 2020, s. 59.

¹⁷⁶ Levin 2011, s. 568–569.

5 Täytäntöönpanodirektiivin määräykset vahingonkorvauksesta

5.1 Vahingonkorvauksen määrän laskeminen 13 artiklan mukaan

5.1.1 Yleisiä lähtökohtia

Täytäntöönpanodirektiivi on vähimmäisdirektiivi oikeudenhaltijoiden eduksi, joten jäsenvaltioiden säännökset voivat olla oikeudenhaltijoiden kannalta direktiivin normeja edullisempia.¹⁷⁷ Direktiivi sisältää kahdenlaisia normeja: yksityiskohtaisempia määräyksiä immateriaalioikeuksien noudattamiseen tähtäävistä keinoista sekä niiden tulkintaa ohjaavia periaatetasoisempia velvoitteita. Tarkastelen tässä pääluvussa yksityiskohtaisemmin niitä täytäntöönpanodirektiivin määräyksiä ja periaatteita, jotka vaikuttavat tekijänoikeuslain korvaussäännösten ja tuomioistuinten korvausharkinnan taustalla. Aloitan tarkastelun vahingonkorvauksia koskevasta 13 artiklasta, joka kuuluu kokonaisuudessaan seuraavasti:

13 artikla

Vahingonkorvaukset

1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että toimivaltaiset oikeusviranomaiset määräävät vahingon kärsineen osapuolen hakemuksesta loukkaajan, joka tiesi tai jolla oli riittävät perusteet tietää ryhtyneensä loukkaavaan tekoon, maksamaan oikeudenhaltijalle vahingonkorvauksen, joka vastaa tälle loukkauksen johdosta koitunutta tosiasiallista vahinkoa.

Määrittäessään vahingonkorvauksen oikeusviranomaisten on:

- a. otettava huomioon kaikki asianmukaiset näkökohdat, kuten vahingon kärsineelle osapuolelle aiheutuneet kielteiset taloudelliset seuraukset, saamatta jäänyt voitto mukaan lukien, loukkaajaan saama perusteeton etu ja soveltuvissa tapauksissa muita kuin taloudellisia tekijöitä, kuten oikeudenhaltijalle loukkauksen johdosta aiheutunut aineeton vahinko; tai
- b. vaihtoehtona a kohdan säännökselle oikeusviranomaiset voivat soveltuvissa tapauksissa määrittää vahingot kiinteänä määränä esimerkiksi vähintään niiden rojaltien tai maksujen määrän perusteella, jotka oikeudenloukkaaja olisi joutunut suorittamaan, jos se olisi pyytänyt lupaa käyttää kyseistä teollis- ja tekijänoikeutta

---

¹⁷⁷ Ks. direktiivin 2(1) artikla ja asia C-481/14 (Hansson) 36 ja 40 kohdat.

2. Jos oikeudenloukkaaja ei ole tietoisesti ryhtynyt loukkaavaan tekoon tai ryhtyi loukkaavaan tekoon ilman, että hänellä oli riittävät perusteet tietää ryhtyvänsä siihen, jäsenvaltiot voivat säätää, että oikeusviranomaiset voivat määrätä voitot perittäviksi takaisin tai maksettavaksi vahingonkorvauksen, joka voi olla ennalta määrätty.

Artikla voidaan jakaa kolmeen osaan. Ensimmäinen osa koostuu artiklan 1 kohdasta, joka sisältää määräyksen vilpillisessä mielessä toimineen oikeudenloukkaajan velvollisuudesta maksaa oikeudenhaltijalle vahingonkorvaus, joka vastaa loukkauksen aiheuttamaa tosiasiallista vahinkoa. Toisen osan muodostavat artiklan 1 kohdan alakohdat a ja b, jotka sisältävät vaihtoehtoiset vahingonkorvauksen määrittämistavat. Kolmas osa koostuu puolestaan artiklan 2 kohdasta, joka koskee vilpittömässä mielessä toiminutta oikeudenloukkaajaa. Tämä kohta vastaa TRIPS-sopimuksen 45 artiklan 2 kohtaa, jota sivuttiin luvussa 2.1. Keskityn seuraavaksi käsittelemään erityisesti direktiivin 13 artiklan 1 kohtaa.

5.1.2 Tosiasiallinen vahinko ja kaikkien asianmukaisten näkökohtien huomioiminen

Lähtökohta direktiivissä on sama kuin kansallisessa oikeudessa: vahingonkorvauksen tulisi 13 artiklan 1 kohdan mukaan vastata loukkauksen aiheuttamaa tosiasiallista vahinkoa. Norrgård on tosin huomauttanut, että direktiivin suomenkielisen käännöksen muotoilu vahingonkorvauksen ja tosiasiallisen vahingon suhteesta poikkeaa muista kieliversioista. Esimerkiksi ruotsin- ja englanninkielisten käännösten mukaan vahingonkorvauksen tulee olla ”asianmukainen” suhteessa tosiasialliseen vahinkoon. Tanskan- ja saksankielisissä käännöksissä puhutaan puolestaan ”kohtuullisesta” vahingonkorvauksesta.¹⁷⁸ Oikeuskäytännössä on kuitenkin vahvistettu, että direktiivin 13 artiklan 1 kohdan on tarkoitus varmistaa, että oikeudenhaltija saa korvauksen vahingosta täysimääräisesti.¹⁷⁹ Täyden korvauksen periaate ohjaa siten myös direktiivin mukaan vahingonkorvauksen määrän laskemista.

Vahingonkorvauksen tulee vastata loukkauksen aiheuttamaa tosiasiallista vahinkoa, mutta vahingonkorvauksen määrittämisessä on direktiivin 13.1 artiklan a alakohdan mukaan otettava kuitenkin huomioon kaikki asianmukaiset näkökohdat, kuten loukatun kielteiset

---

¹⁷⁸ Norrgård 2004, s. 450.

¹⁷⁹ Asia C-99/15 (Liffers) 25 kohta.

taloudelliset seuraamukset, loukkaajan saama perusteeton etu sekä soveltuviissa tapauksissa muita kuin taloudellisia tekijöitä, kuten aineeton vahinko. Edellä mainittu luettelo sisältää myös sellaisia huomioon otettavia seikkoja, jotka eivät suoranaisesti liity loukkauksen aiheuttamaan vahinkoon.¹⁸⁰ Säännöstä tulkittaessa jää epäselväksi, miten esimerkiksi loukkaajan saama perusteeton etu tulisi ottaa huomioon vahingonkorvauksen määräämisessä. Huomioidaanko se vain siltä osin kuin se vastaa loukkauksen aiheuttamaa vahinkoa vai onko sillä myös itsenäistä merkitystä eli voiko oikeudenhaltija saada korvauksen sekä tosiasiallisesta vahingosta että loukkaajan saamasta perusteettomasta edusta?

Direktiivin johdanto-osan 26 kappaleessa todetaan, että tarkoitus ei ole säätää rankaisevista korvauksista vaan vahingonkorvauksesta, joka perustuu objektiivisiin perusteisiin ja jossa otetaan huomioon oikeudenhaltijalle aiheutuvat kulut esimerkiksi tutkimuksesta ja tunnistamisesta. Tulkittuna yhdessä direktiivin 13 artiklan 1 kohdan kanssa sanottu puoltaisi näkemystä, jonka mukaan loukkaajan saamalla perusteettomalla edulla ei olisi itsenäistä merkitystä vaan vahingonkorvauksen määrä rajoittuu loukkauksen aiheuttamaan tosiasialliseen vahinkoon.¹⁸¹ Oikeuskirjallisuudessa on toisaalta huomautettu, että koska direktiivi velvoittaa huomioimaan vahingonkorvauksen määräämisessä kaikki asianmukaiset näkökohdat, tosiasiallisella vahingolla ei viime kädessä olekaan niin suurta merkitystä kuin perinteisessä ajattelumallissa. Huomio kiinnittyy vahingon sijaan itse korvausharkintaan, jolloin vahingonkorvauksen määrittäminen ja siinä huomioon otettavat seikat asettuvat itse vahingon edelle.¹⁸²

Ottaen huomioon ne ongelmat, joita vahingon käsitteellistämisen ja vahingonkorvauksen määrän laskemisessa esiintyy immateriaalioikeuden alalla, on ymmärrettävää, että korvauksen määrittämisessä on tarpeen kiinnittää huomiota vahingon ohella muihin seikkoihin. Tällainen ajatus on kuitenkin vaikeampi sovittaa yhteen vahingonkorvausoikeuden yleisten oppien kanssa. Ongelmaksi voi muodostua myös se, että direktiivin mukaisia vahingonkorvauksen määrän laskemistapoja ei ole sisällytetty sellaisenaan kansalliseen lainsäädäntöön. Direktiivin sanamuodon mukainen implementointi tuskin olisi tuonut ratkaisuja niihin keskeisimpiin

---

¹⁸⁰ Johansson 2021, s. 274–275. Johansson käsittelee tässä Ruotsin tekijänoikeuslain säännöksiä, mutta ne vastaavat tältä osin direktiivin määräyksiä.

¹⁸¹ Ks. myös Norrgård 2006, s. 591–592 ja Stamatoudi – Vrins 2021, s. 461.

¹⁸² Johansson 2021, s. 281.

ongelmiin, jotka tekevät vahingonkorvauksen määrän arvioimisesta haastavaa. Muutokset lainsäädännössä olisivat kuitenkin voineet tehdä läpinäkyvämmäksi sen, millaista harkintaa direktiivi edellyttää tuomioistuinten tekevän arvioidessaan vahingonkorvausten määrää. Direktiivin lähtökohtana on täyden korvauksen periaate ja tosiasiallinen vahinko, mutta tarkemmin katsottuna direktiivi velvoittaa ottamaan vahingonkorvauksen määräämisessä huomioon myös sellaisia näkökohtia, joita ei välttämättä perinteisesti lueta osaksi vahingonkorvauksen määrän laskemisen periaatteita. EU-oikeuden tulkintavaikutuksen takia kansallista oikeutta tulisi kuitenkin tulkita direktiivin normien valossa.

5.1.3 Kiinteämääräinen korvaus

Täytäntöönpanodirektiivin 13 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan vaihtoehtona a kohdan säännökselle – eli kaikkien asianmukaisten näkökohtien huomioimiselle – vahingonkorvaus voidaan soveltuviissa tapauksissa määrittää kiinteänä määränä esimerkiksi vähintään niiden rojaltien tai maksujen määrän perusteella, jotka oikeudenloukkaaja olisi joutunut suorittamaan, jos se olisi saanut luvan käyttämiseen. Säännöksen sanamuodon mukaisesti vahingonkorvaus tulisi määrittää tällä tavoin vain soveltuviissa tapauksissa. Direktiivin johdanto-osan 26 kappaleessa todetaan, että rojalteihin tai muihin maksuihin perustuva vahingonkorvaus voi tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, kun vahingon suuruutta on vaikea määrittellä. Käytännössähän tilanne on lähes aina tämä.

Direktiivi asettaa toisin sanoen vähimmäissääntelyä niitä tilanteita varten, joissa edellytykset vahingon tarkan määrän arvioimiselle puuttuvat. Vahingonkorvaus tulee tästä huolimatta määrittää, ainoastaan epätarkempaa menetelmää käyttämällä.¹⁸³ Komissio on tarkentanut täytäntöönpanodirektiivin soveltamista koskevassa ohjeistuksessaan, että kunkin tapauksen olosuhteiden mukaan tulisi arvioida, onko vahingonkorvauksen määrän laskeminen kiinteän määrän menetelmän mukaan asianmukaista. Komission mukaan edellytyksenä b-kohdan mukaisen laskentatavan soveltamiseen ei kuitenkaan ole se, että vahingonkorvauksen määrittäminen a-kohdan mukaisella menetelmällä tulisi olla mahdotonta. Molemmat menetelmät olisi huomioitava kansallisessa lainsäädännössä. Kumpaa vaihtoehtoista

---

¹⁸³ Johansson 2020, s. 40.

menetelmää sovelletaan vahingonkorvauksen määrän laskemisessa kussakin tapauksessa, on viime kädessä kansallisen tuomioistuimen päätettävissä.¹⁸⁴

Direktiivi jättää siten kansalliselle tuomioistuimelle suhteellisen laajan harkintavallan sen suhteen, kumman menetelmän mukaista vahingonkorvauksen määrittämistapaa olisi sovellettava. Yksittäistapauksen olosuhteet ovat harkinnassa ratkaiseva tekijä. On syytä huomioda, että myös direktiivin johdanto-osan 17 kappaleessa veloitetaan määrittämään direktiivissä säädetyt toimenpiteet, menettelyt ja oikeussuojakeinot kussakin tapauksessa niin, että tapauksen erityispiirteet otetaan asianmukaisesti huomioon, mukaan lukien tekijänoikeuden erityispiirteet sekä tarvittaessa loukkauksen tahaton tai tahallinen luonne. Erityispiirteisiin vetoaminen on tuttua myös kansallisten tuomioistuintemme argumentaatiossa, kuten kohtuullista hyvitystä koskevassa luvussa kävi ilmi.

Ongelmaksi kiinteämääräisessä vahingonkorvauksessa on nostettu esiin se, että ainoastaan rojaltin tai sitä vastaavan maksun suuruinen vahingonkorvaus on riittämätön korvaus loukkauksen aiheuttamasta vahingosta. Vahingonkorvauksella ei ole tällöin myöskään riittävää ennaltaehkäisevää vaikutusta.¹⁸⁵ Direktiivin 13.1 artiklan b kohdassa mainitaan nimenomaisesti, että vahingonkorvaus voi olla *vähintään* niiden rojaltien tai maksujen suuruinen, jotka käyttäjä olisi ollut velvollinen maksamaan luvallisessa menettelyssä. Valitun ilmaisun käyttö tarkoittanee sitä, että kiinteän määrän menetelmällä arvioitu vahingonkorvaus voi olla myös niin sanottua normaalikorvausta suurempi. Euroopan unionin tuomioistuin on myös todennut muutaman vuoden takaisessa tapauksessa C-367/15 (OTK), etteivät direktiivin säännökset ole esteenä sellaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jossa vahingonkorvaus vahvistetaan kaksinkertaisen lisenssimaksun perusteella.¹⁸⁶ Lisäksi EUT on tarkentanut ratkaisussa C-99/15 (Liffers) kiinteämääräisen menetelmän sisältöä siten, ettei se estä hypoteettisen rojaltin lisäksi muiden seikkojen, kuten aineettoman vahingon huomioon ottamista.¹⁸⁷

---

¹⁸⁴ KOM (2017) 708 lopullinen, s. 4.

¹⁸⁵ KOM (2017) 708 lopullinen, s. 5.

¹⁸⁶ Ks. asia C-367/15 (OTK) 25 kohta. Myös komissio on todennut, ettei vahingonkorvaus tätä menetelmää sovellettaessa suinkaan rajoitu yhden hypoteettisen rojaltin suuruiseen korvaukseen. KOM (2017) 708 lopullinen s. 6.

¹⁸⁷ Asia C-99/15 (Liffers) 15–17 kohdat.

Kaksinkertaisen lisenssimaksun suuruisen vahingonkorvauksen suorittamista ehdotettiin jopa alkuperäisessä direktiiviehdotuksessa.¹⁸⁸ Jäsenvaltiot suhtautuivat siihen kriittisesti, sillä sen tulkittiin lähestyvän rangaistusluontoista vahingonkorvausta.¹⁸⁹ Kaksinkertaisen lisenssimaksun suorittamista perusteltiin alkuperäisessä ehdotuksessa sillä, että se takaisi kärsityn vahingon korvaamisen kokonaisuudessaan, jota oikeudenhaltijan oli joskus vaikea määrittää.¹⁹⁰ Vastauksena kritiikkiin lopullisessa direktiivissä korostettiin korvauksen kompensatiotehtävää eikä kaksinkertaisen lisenssimaksun suorittamisvelvollisuus päätynt lopulliseen direktiiviin.¹⁹¹

Kun direktiivin 13.1 artiklaa tulkitaan tätä taustaa vasten, voidaan kyseenalaistaa, onko direktiivin tarkoitus kuitenkin tarjota ainoastaan kompensoivaa vahingonkorvausta. Etenkin kun otetaan huomioon direktiivin periaatetasoisemmat velvoitteet, joiden mukaan oikeussuojakeinojen on oltava muun muassa tehokkaita ja varoittavia.¹⁹² Myös todellisen vahingon ja tuomittavan korvauksen välinen yhteys hälvenee entisestään b-kohdan mukaista menetelmää käytettäessä, koska se tulee sovellettavaksi nimenomaisesti silloin, kun loukkauksen aiheuttaman vahingon määrittäminen on vaikeaa. Kuten EUT on myös todennut, tällä tavoin määritellylle vahingonkorvaukselle on luonteenomaista, ettei se ole täsmällisesti oikeassa suhteessa kärsittyyn vahinkoon.¹⁹³

5.1.4 Artiklan suhde tekijänoikeuslain säännöksiin

Suomen tekijänoikeuslain korvaussäännöksiin ei koettu tarpeelliseksi tehdä muutoksia täytäntöönpanodirektiivin kansallisen toimeenpanon yhteydessä, koska sekä direktiivi että

---

¹⁸⁸ KOM (2003) 46 lopullinen, s. 41 (17 artikla).

¹⁸⁹ Ks. esim. Mylly 2004b, s. 175 ja Norrgård 2006, s. 591. Ks. myös. U 32/2003 vp, s. 10, jossa valtioneuvosto totesi, että direktiiviehdotuksen rangaistusluontoiset vahingonkorvaukset sopivat huonosti yhteen Suomen oikeusjärjestelmän kanssa. Alkuperäisen direktiiviehdotuksen 17 artiklan kiritiikistä lähemmin esim. Haarmann 2005a, s. 59–61 ja Ohly 2009, s. 13–14.

¹⁹⁰ KOM (2003) 46 lopullinen, s. 24–25.

¹⁹¹ Ohly 2009, s. 13 ja direktiivin johdanto-osan 26 kappale.

¹⁹² Ks. lähemmin luku 5.2.

¹⁹³ Asia C-367/15 (OTK) 26 ja 31 kohdat. EUT korosti ratkaisussa sitä, ettei myöskään syy-yhteyden vaatimusta tulisi tulkita liian tiukasti tässä yhteydessä.

tekijänoikeuslain korvaussäännökset perustuvat täyden korvauksen periaatteeseen.¹⁹⁴

Direktiivin kansallista voimaansaattamista koskevan lain esitöissä todettiin, että direktiivin 13 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukainen vahingon määrittämistapa vastaisi pitkälti kansallisen lainsäädännön käyttöhyvitystä, joskin kansallista lainsäädäntöä voidaan pitää loukatun kannalta direktiivin normeja edullisempänä, koska hyvitysvelvollisuuden syntyminen ei edellytä tuottamusta.¹⁹⁵ Myös oikeuskirjallisuudessa on tulkittu, että kansalliset säännökset antavat tältä osin oikeudenhaltijoille direktiiviä laueamman suojan.¹⁹⁶

Huomionarvoinen eroavaisuus täytäntöönpanodirektiivin ja Suomen tekijänoikeuslain korvaussäännöksissä on se, että direktiivin 13.1 artiklan a ja b alakohtien mukaiset vahingonkorvauksen laskentatavat on tarkoitettu direktiivin sanamuodon mukaisesti vaihtoehtoisiksi menetelmiksi. Suomessa vahingonkorvausta suoritetaan puolestaan kohtuullisen hyvityksen lisäksi eli kyse on osin päällekkäisistä seuraamuksista.¹⁹⁷ Johansson on kuitenkin tuonut esiin varteenotettavan huomion direktiivien menetelmien vaihtoehtoisuudesta. Käytännössä vahingonkorvauksen määrän laskemisessa esiintyvät ongelmat aiheuttavat sen, että molemmat menetelmät jossain määrin täydentävät toisiaan eikä niiden välille ole välttämätöntä tehdä ehdotonta rajanvetoa.¹⁹⁸

Johansson viittaa edellä sanotulla siihen, että vahingonkorvauksen määräämisessä esiintyvien haasteiden takia tuomioistuimet joutuvat aina määräämään vahingonkorvauksen jossain määrin arvionvaraisesti. Menetelmien päällekkäisyyttä lisää näkemykseni mukaan se, että direktiivin säännöksen b kohdan kiinteämääräisen korvauksen määräämisessä voidaan hypoteettisen rojaltilin lisäksi huomioida muita seikkoja, kuten esimerkiksi aineeton vahinko. Kansalliset korvaussäännökset eivät näin ollen tältä osin välttämättä eroa direktiivin määräyksistä niin merkittävästi. Korvauksen määrän näkökulmasta TekijäL 57 §:n 1

---

¹⁹⁴ Ks. HE 26/2006 vp, s. 14. Vrt. prop. 2008/09:67, s. 235. Ruotsissa koettiin tarpeelliseksi selvyuden vuoksi muuttaa tekijänoikeuslain vahingonkorvaussäännökset vastaamaan direktiivin rakennetta.

¹⁹⁵ HE 26/2006 vp, s. 14.

¹⁹⁶ Ks. esim. Harenko – Niiranen – Tarkela 2016, s. 617.

¹⁹⁷ Ks. esim. Mylly 2004a, s. 18–19.

¹⁹⁸ Johansson 2020, s. 39.

momentin mukaisella hyvityksellä ja direktiivin 13.1 artiklan b alakohdan mukaisesti lasketulla vahingonkorvauksella on kuitenkin eroavaisuuksia.

Kansallisessa oikeudessa tekijänoikeuslain mukaisen hyvityksen tulee vakiintuneesti vastata sitä korvausta, jonka käyttäjä olisi laillisessa menettelyssä joutunut suorittamaan. Direktiivin säännös sallii myös tätä suuremman korvauksen määräämisen. Direktiivin ja tekijänoikeuslain korvaussäännösten vertailusta haastavaksi tekee kuitenkin se, että tekijänoikeuslain mukaisessa hyvityksessä ei ole kyse vahingonkorvauksesta eikä sillä direktiivin 13.1 artiklan b kohdan tapaan pyritäkään korvaamaan loukkauksen aiheuttamaa vahinkoa kokonaan.

Lisäksi epäselvää on se, miten direktiivin 13.1 artiklan a alakohdassa mainitut vahingonkorvauksen määrässä huomioitavat kaikki asianmukaiset seikat tulisi ottaa huomioon kansallisessa oikeudessa. Etenkin, kun tekijänoikeuslaki ei sisällä lainkaan mainintaa siitä, että myös loukkaajan saamalla perusteettomalla edulla tulisi olla vaikutusta korvausharkintaan. Kiteytetysti voidaan todeta se, että Suomen tekijänoikeuslain korvausjärjestelmä on selvästi omaa laatuaan eivätkä täytäntöönpanodirektiivin määräykset tee vahingonkorvauksen määrän arvioimisesta ainakaan helpompaa kansallisille tuomioistuimille.

5.2 Tehokkaat, oikeasuhtaiset ja varoittavat seuraamukset

Edellä käsitellyn 13 artiklan tulkinnassa ja soveltamisessa tulee huomioida myös direktiivin yleiset periaatteet. Periaatteiden asema yksittäisten määräysten tulkinnassa on keskeinen, koska direktiivin säännökset ovat monelta osin väljiä ja jättävät kansallisille tuomioistuimille tulkinnanvaraa.¹⁹⁹ Sanottu pätee myös vahingonkorvauksia koskevaan artiklaan.

Täytäntöönpanodirektiivin 3 artikla asettaa jäsenvaltioille yleisen velvoitteen säätää ne tarvittavat oikeussuojakeinot, jotka varmistavat teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen. Kyseisen artiklan 1 kohdan mukaan toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen tulee olla oikeudenmukaisia ja tasapuolisia, eivätkä ne saa olla liian monimutkaisia tai kalliita taikka sisältää kohtuuttomia määräaikoja tai johtaa aiheettomiin viivytyksiin.²⁰⁰ Artiklan 2 kohdan mukaan toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen on oltava myös tehokkaita, oikeasuhtaisia ja varoittavia. Niitä on lisäksi sovellettava siten, että vältetään

---

¹⁹⁹ Norrgård 2005, s. 511. Ks. myös Johansson 2020, s. 41–42.

²⁰⁰ Näin säädetään myös TRIPS-sopimuksen 41 artiklan 2 kohdassa eli direktiivi ei tältä osin tuo mitään uutta.

luomasta esteitä lailliselle kaupankäynnille ja säädetään takeista niiden väärinkäytön estämiseksi.

Tehokuuden, oikeasuhtaisuuden ja varoittavuuden kolminaisuus esiintyy myös muissa EU-säädöksissä.²⁰¹ Tehokkuuden vaatimus täytäntöönpanodirektiivissä voidaan yhdistää direktiivin yleisempään tavoitteeseen saada aikaan toimivat sisämarkkinat, jossa immateriaalioikeuksia koskevaa aineellista oikeutta sovelletaan tehokkaasti yhteisössä, kuten direktiivin johdanto-osan 3 kappaleessa todetaan. Tehokkaat toimenpiteet immateriaalioikeuksien noudattamisen varmistamiseksi kannustavat innovointiin ja luovaan toimintaan ja lisäävät investointeja.²⁰² Käytännössä jää kuitenkin epäselväksi, miten direktiivin 13 artiklaa tulisi soveltaa tehokkuusvaatimuksen näkökulmasta. Oikeasuhtaisuuden vaatimuksen on tulkittu puolestaan tarkoittavan sitä, että toimenpiteen vaikutuksia tulee punnita suhteessa loukkaukseen, sen laajuuteen ja vakavuuteen.²⁰³ Oikeasuhtaisuuden vaatimusta ei välttämättä tarvitse nähdä tehokkuusvaatimuksen vastakohtana, koska myöskään liian tehokkaat toimenpiteet, menettelyt ja oikeussuojakeinot eivät edistä sisämarkkinoiden toimivuutta.²⁰⁴ Direktiivin varoittavuusvaatimus viittaa puolestaan preventiivisiin näkökohtiin eli tulevien oikeudenloukkauksen ennaltaehkäisemiseen.²⁰⁵

Kun tehokkuuden, oikeasuhtaisuuden ja varoittavuuden kolminaisuutta tarkastellaan vahingonkorvauksia koskevan artiklan ja korvauksen määrän näkökulmasta, niiden välillä vallitsee ilmeinen jännite. Seuraamusten tehokkuus ja varoittavuus puoltaisivat mahdollisimman suurten korvausten tuomitsemista, mikä puolestaan olisi ristiriidassa oikeasuhtaisuuden periaatteen kanssa. Haastavaksi periaatteiden yhtensovittamisen tekee se, ettei lainsäädännössä tai oikeuskäytännössä ole annettu ohjeistusta siitä, miten nämä osin vastakkaisia päämääriä toteuttavat periaatteet tulisi yhtensovittaa yksittäisiä seuraamuksia määrättäessä. Oikeuskirjallisuudessa on painotettu, että periaatteiden tasapainottaminen ja

---

²⁰¹ Ks. esim. tietoyhteiskuntadirektiivin (2001/29/EY) 8 artiklan 1 kohta. Englanninkielinen "dissuasive" termi on tosin suomenkielisessä versiossa käännetty tässä *vakuuttavaksi*, kun taas täytäntöönpanodirektiivissä puhutaan *varoittavuudesta*.

²⁰² Ks. direktiivin johdanto-osan 3 kappale sekä Johansson 2020, s. 42.

²⁰³ Norrgård 2004, s. 453.

²⁰⁴ Johansson 2020, s. 42.

²⁰⁵ Ks. KOM (2010) 779 lopullinen, s. 8.

yhteensovittaminen jää siten kansallisten tuomioistuinten tehtäväksi.²⁰⁶ Kun otetaan huomioon direktiivin periaatetasoisten velvoitteiden tulkinnanvaraisuus ja ristiriitaisuus sekä vahingonkorvauksia koskevan artiklan lakea muotoilu, kansallisille tuomioistuimille jää hyvin laaja harkintavalta, millaisia seikkoja korvausharkinnassa koetaan tarpeelliseksi ottaa huomioon. Myös preventioargumentin käyttämiselle jää tilaa direktiivin asettamissa raameissa.

---

²⁰⁶ Norrgård 2005, s. 514, Ohly 2009, s. 15 ja Johansson 2020, s. 43–44.

6 Arviointia prevention vaikutuksesta korvausharkintaan

6.1 Preventio ja rangaistusluontoiset korvaukset vahingonkorvausoikeudessa

Olen edellä avannut tekijänoikeuslain korvausjärjestelmän sisäistä systematiikkaa sekä hyvityksen ja vahingonkorvauksen määrän arvioimisessa huomioitavia seikkoja sekä kansallisella että EU-oikeuden tasolla. Olen tämän ohella sivunnut korvaamisen tavoitteita. Ennen kuin siirryn tutkielman viimeiseen osioon, jossa pohdin preventioargumentin asemaa tekijänoikeudessa, tarkastelen tässä alaluvussa lähemmin, millaiseksi preventio ja sen toteuttamisen rajat on hahmotettu vahingonkorvausoikeudessa. Teema on hyvin moniulotteinen eikä tässä luvussa ole tarkoitus avata aiheeseen liittyviä näkökohtia tyhjentävästi vaan luoda katsaus niihin peruslähtökohtiin, jotka auttavat ymmärtämään tekijänoikeuden ja yleisen vahingonkorvausoikeuden suhdetta preventioperiaatteen näkökulmasta.

Pohjoismaisessa vahingonkorvausoikeudessa on ollut pitkään kiistanalaista, missä määrin vahingonkorvaussäännösten ennaltaehkäisevä eli preventiivinen vaikutus toteutuu käytännössä vai onko niillä tällaista vaikutusta ollenkaan. Mitään empiiristä tutkimusta ennaltaehkäisevästä vaikutuksesta ei ole tehty.²⁰⁷ Tästä huolimatta preventio on varsin yleisesti hyväksytty yhdeksi vahingonkorvaussäännösten keskeiseksi vaikutukseksi tai tavoitteeksi.²⁰⁸ Kuten edellä on jo tuotu esiin, vahingonkärsijän hyvittämistä eli reparaatiota on pidetty tavallisesti vahingonkorvausoikeuden päätarkoituksena, kun taas ennaltaehkäisevä vaikutus voi syntyä korvaamisen liittämisestä seuraamuksena. Historiallisesti tarkasteltuna preventiiviset näkökohdat ovat yhä enemmän väistyneet reparaation tieltä.²⁰⁹ On kuitenkin syytä huomioda, että vahingonkorvausnormiston sisäinen jännitteisyys aiheutuu siitä, että

---

²⁰⁷ Ks. esim. Kivimäki – Ylöstalo 1973, s. 453 ja Saxén 1975, s. 49. Vastaavalla tavalla hieman uudemmassa pohjoismaisessa vahingonkorvausoikeudellisessa kirjallisuudessa esim. Virtanen 2011, s. 29 ja Hellner – Radetzki 2018, s. 40–41.

²⁰⁸ Ks. vahingonkorvauksen tavoitteiden ja vaikutusten suhteesta Kivivuori 2005, s. 163–166. Kivivuori on oudoksunut sitä, että vahingonkorvausoikeudellisessa keskustelussa vaikutusten ja tavoitteiden käsitteitä käytetään epämääräisinä synonyymeina, vaikka kyse on eri asioista. Se mitä lain säätämisen yhteydessä on tavoiteltu ei välttämättä koskaan realisoidu käytännössä säännöksen vaikutuksena.

²⁰⁹ Ståhlberg – Karhu 2020, s. 8. Kirjoittajat mieltävät reparaation ja prevention tavoitteiden sijaan enemmänkin keinoiksi, jotka toteuttavat yhteisiä yhteiskunnallisia päämääriä – niiden avulla ylläpidetään järjestystä ja luodaan turvallisuutta yhteiskunnassa.

mitä tehokkaammin ja laajemmin reparaatiota toteutetaan, sitä voimakkaampi on myös korvausvastuun preventiovaikutus.²¹⁰

Vahingonkorvaussäännösten preventiivistä vaikutusta on perusteltu etenkin sillä, että korvausvastuun syntyminen edellyttää tuottamusta tai tahallisuutta. Vahingonaiheuttajan menettelyyn kohdistuva moitearvostelu ilmaisee, että hän on toiminut vastoin yhteiskunnan aiheuttamaa käyttäytymisnormia ja hänellä olisi ollut mahdollisuus välttää vahingon syntyminen toisenlaisella toiminnalla.²¹¹ On moraalisesti oikein asettaa korvausvastuu sellaiselle, joka on menetellyt liian riskialttiisti ja aiheuttanut siten vahinkoa.²¹² Preventiovaikutus jaetaan perinteisesti erityis- ja yleispreventioon. Erityispreventiolla viitataan korvausvastuun luomaan pelotevaikutukseen yksittäistapauksessa ja yleispreventiolla tarkoitetaan puolestaan vahingonkorvaussäännösten moraalialueita luovaa vaikutusta yleisesti yhteiskunnassa.²¹³ Jälkimmäisessä preventiovaikutus on epäsuoraa ja välillistä, ja se on saanut etenkin pohjoismaisessa vahingonkorvausoikeudessa kannatusta.²¹⁴

Preventioargumenttiin voidaan helposti liittää rangaistuksellisia mielleyhtymiä.

Preventiovaikutus on voimakkainta silloin, jos vahingonaiheuttaja joutuu käyttäytymisessään huomioimaan vahingon todellisen määrän ylittävän rangaistusluontoisen vahingonkorvauksen uhan.²¹⁵ Preventio onkin yksi keskeinen peruste rangaistusluontoisten korvausten käyttämiseen.²¹⁶ Tällaisissa vahingonkorvauksissa huomio kiinnittyy aiheutuneen vahingon sijaan vahinkoa aiheuttaneen syyllisyyteen, jonka mukaan korvaus mitoitetaan.

Vahingonkorvaus voi muodostua tällöin kohtuuttoman suureksi todelliseen vahinkoon nähden.²¹⁷ Tästä syystä rangaistusluontoiset vahingonkorvaukset sopivat huonosti yhteen Suomen vahingonkorvausoikeuden yleisten oppien kanssa, jossa vahingonkorvauksen määrä

---

²¹⁰ Karhu 2016, s. 17.

²¹¹ Hahto 2004, s. 96–97. Ks. myös esim. Ståhlberg – Karhu 2020, s. 8.

²¹² Mielityinen 2006, s. 249.

²¹³ Sandvik 1999, s. 23.

²¹⁴ Viljanen 2008a, s. 461–462.

²¹⁵ Viljanen 2008a, s. 460.

²¹⁶ Ks. esim. Huhtamäki 1993, s. 284 ja Honka 2000, s. 68.

²¹⁷ Saarnilehto 2007, s. 22.

mitoitetaan todellisuudessa aiheutuneen vahingon perusteella. Korvauksen määrä ei siten heijastele menettelyn moitittavuutta samalla tavoin kuin rikosoikeudelliset rangaistukset.²¹⁸ Myöskään preventiiviset näkökohdat eivät näin ollen ulotu vahingonkorvauksen määrää koskevaan harkintaan, vaikka ennaltaehkäisevää tavoitetta voitaisiin epäilemättä toteuttaa tehokkaammin määräämällä suurempia vahingonkorvauksia.

Nykyisen pohjoismaisen vahingonkorvausoikeuden näkökulmasta perustavanlaatuisena ongelmana rangaistusluontoisissa vahingonkorvauksissa on myös se, että raja yksityis- ja julkisoikeuden tai siviili- ja rikosoikeuden välillä hämärtyy.²¹⁹ Vahingonkorvaus on perinteisesti nähty siviilioikeudellisena seuraamuksena, joka ei voi eikä saa rangaista. Se on siten pidettävä tiukasti erillään rikosoikeudellisista seuraamuksista ja rangaistuksista.²²⁰

Vahingonkorvausoikeuden eriytyminen rikosoikeudesta selittää osin sen, minkä takia preventiotavoite on ajan saatossa väistynyt reparaatiotavoitteen tieltä.²²¹

Vahingonkorvausoikeus kehittyi tosin pitkään rikosoikeuden rinnalla eikä korvauksen ja rangaistuksen käsitettä alun perin erotettu toisistaan.²²² Myös ensimmäisenä vahingonkorvauksen muotona pidettävä hyvityssakko, joka suoritettiin rangaistuksen lisäksi, muistutti rangaistusluontoista korvausta, sillä hyvityssakon määrään vaikutti vahingon sijaan teon törkeys ja moitittavuus.²²³

Rangaistusluontoisten korvausten asema Suomen vahingonkorvausoikeudessa ei tänäkään päivänä ole täysin selvä ja ongelmaton. Näyttäisi siltä, että eräillä alueilla on palattu kohti menneitä aikoja, kun vahingonkorvausnormien rinnalle on muodostunut erilaisia hyvitysmaksuja, jotka eivät ole korvausta kärsitystä vahingosta vaan lähinnä rangaistusluontoisia seuraamuksia.²²⁴ Esimerkiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta

---

²¹⁸ Ks. esim. Ekelöf 1991, s. 25–27.

²¹⁹ Ks. Huhtamäki 1993, s. 294.

²²⁰ Ks. Viljanen 2008a, s. 151–152 ja 531.

²²¹ Andersson 1993, s. 328–329.

²²² Hahto 2004, s. 83–84. Vahingonkorvausoikeus eriytyi rikosoikeudesta suhteellisen myöhään omaksi oikeudenalaksi.

²²³ Ks. Routamo – Ståhlberg 1995, s. 6. Vuoden 1734 lain mukaan asianomistaja sai hyvityssakon kokonaan tai osin itselleen, minkä takia niitä alettiin vähitellen pitämään korvauksina asianomistajan kärsimästä vahingosta. Ks. Kivivuori 1969, s. 154.

²²⁴ Routamo 2005, s. 335. Ks. myös Saarnilehto 2007, s. 19–22.

annetun lain (609/1986) 11 §:n mukaan syrjinnän kiellon rikkomisesta on maksettava loukatulle hyvitystä, joka on vähintään 3 240 euroa. Vastaavasti työsopimuslain (55/2001) 12 luvun 2 §:n mukaan työnantajan on maksettava korvauksena työsopimuksen perusteettomasta päättämisestä vähintään kolmen kuukauden palkka. Mainituissa korvauksissa ei kuitenkaan ole kyse vahingonkorvauksista.

Toisaalta myös vahingonkorvauslain mukaisella kärsimyskorvauksella voidaan tulkita olevan rangaistusluontoisia piirteitä, vaikka lain esitöissä rangaistusluontoisuus on nimenomaisesti pyritty kieltämään.²²⁵ Vahingonkorvauslain esitöiden mukaan kärsimyksen korvaamisen ensisijaisena perusteena ja tavoitteena on henkilöön kohdistuneen loukkauksen hyvittäminen. Sillä on symbolista merkitystä eikä sen tarkoituksena ole kattaa loukkauksen mahdollisesti aiheuttamia taloudellisia menetyksiä.²²⁶ Lisäksi VahL 5:6:n mukaan korvaus määrätään sen kärsimyksen perusteella, jonka loukkaus on omiaan aiheuttamaan ottaen erityisesti huomioon loukkauksen laatu, loukatun asema, loukkaajan ja loukatun välinen suhde sekä loukkauksen julkisuus. Kärsimyskorvaus on siten riippumaton loukkauksen aiheuttamasta vahingosta, jonka sijaan loukkaus ja sen vakavuus saavat merkitystä. Tämä on rangaistusluontoisille vahingonkorvauksille ominaista.

Edellä sanotusta huolimatta kärsimyskorvauksen rangaistusluontoisuutta ei ole tapana myöntää eikä rangaistusluontoisia korvauksia ole muutoinkaan hyväksytty osaksi oikeusjärjestelmäämme. Tilanne on hämmentävä, kun käytännössä oikeusjärjestelmäämme sisältyy jo tämänkaltaisia seuraamuksia. Samoin preventioperiaate asettuu jännitteiseen asemaan. Pyrkimyksellä ennaltaehkäistä tulevia vahinkotapahtumia ei ole vaikutusta korvauksen määrään, koska määrä rajoittuu loukkauksen aiheuttamaan vahinkoon. Käytännössä vahingonkorvausta kuitenkin määrätään eräissä tilanteissa muiden seikkojen kuin todellisen vahingon perusteella.

6.2 Preventioargumentti kansallisessa tekijänoikeudessa

Kansallista oikeuskäytäntöä tarkasteltaessa voidaan todeta, että preventioargumentti on ollut korostetusti esillä niissä tuomioistuinten ratkaisuisissa, joissa on tuomittu TekijäL 57.1 §:n mukaista kohtuullista hyvitystä. Korkein oikeus on useammassa ratkaisussa korostanut, että

---

²²⁵ Saarnilehto 2007, s. 22–23. Kärsimyskorvauksen tarkoituksesta kattavammin Viljanen 2008a, s. 529–540.

²²⁶ HE 167/2003 vp, s. 21–22.

hyvityksen tavoitteena on ehkäistä tulevia tekijänoikeuden loukkauksia. Myös hyvityksen reparatiivinen vaikutus on tunnustettu, joskin se tuntuu jäävän hieman preventiointressin varjoon. Hyvityksen reparatiivista vaikutusta ei ole kaikissa ratkaisuisissa tuotu lainkaan esiin.²²⁷ Lisäksi esimerkiksi ratkaisussa KKO 2010:47 (Finreactor) hyvittävä vaikutus jää nähdäkseni taka-alalle, kun korkein oikeus toteaa hyvityksen tarkoituksesta seuraavasti:

”Kohtuullisen hyvityksen tarkoituksena on *osaltaan* saattaa tekijänoikeuden haltija siihen asemaan, jossa hän olisi ollut ilman tekijänoikeuden loukkausta. Toisaalta hyvityksen taustalla on ajatus siitä, että loukkaaja ei saa päästä teosta oikeudettomasti käyttämällä parempaan asemaan kuin sitä luvallisesti käyttämällä. Hyvityksellä pyritään myös *ehkäisemään tehokkaasti* tekijänoikeuksien loukkaamista ja suojattujen teosten lainvastaista käyttöä.”²²⁸

Edellä mainittu ratkaisu ei ole ainoa tapaus, jossa tuomioistuin on painottanut tulevien oikeudenloukkausten tehokasta ennaltaehkäisyä.²²⁹ Prevention ja reparaation välinen asetelma tekijänoikeudessa näyttäisi poikkeavan tältä osin perinteisestä vahingonkorvausoikeudesta, jossa vahingonkärsijän hyvittäminen on useimmiten etusijalla.

Kohtuullisen hyvityksen käyttökorvausluonne huomioden on ymmärrettävää, että reparatiivisen tavoitteen painoarvo on vähäisempi. Kun hyvityksessä ei ole kyse vahingonkorvauksesta, joka perustuisi loukkauksen aiheuttamaan vahinkoon, ei vahingonkärsijän hyvittäminen voi olla ensisijaisena tavoitteena. Preventioargumentin käyttöä kohtuullisen hyvityksen perustana on myös mahdollista ymmärtää paremmin korvausten historiallista taustaa vasten. Hyvitysinstrumentin taustalla vallitsee yleinen oikeudenmukaisuusajattelu eli ajatus siitä, että oikeudenloukkaus ei saisi osoittautua kannattavaksi. Lisäksi immateriaalioikeudelliset vahingonkorvaukset on mielletty vuosikymmenien ajan näyttöongelmien ja muiden vahingonkorvauksen määrää koskevien haasteiden vuoksi riittämättömiksi loukkauksen aiheuttamaan vahinkoon nähden. Tämän takia on koettu tarpeelliseksi kehitellä eräänlainen minimikorvausjärjestelmä, jollaiseksi

---

²²⁷ Ks. esim. KKO 1998:91 (Tietokoneohjelmat) ja Helsingin hovioikeuden ratkaisu R 06/3285.

²²⁸ KKO 2010:47 (Finreactor) kohta 33. Kursivointi kirjoittajan.

²²⁹ Ks. myös esim. KKO 2007:63 (Taideväärnös) kohta 6, Helsingin hovioikeuden ratkaisu R 06/3285 ja MAO:27/19 kohta 30. Vrt. KKO 2011:92 kohta 16, jossa tehokkuus käsitettä ei mainita ollenkaan preventiivisestä vaikutuksesta puhuttaessa.

hyvitysinstrumenttia voidaan luonnehtia. Edellä sanottu selittänee sitä, minkä takia preventiota pidetään korostetusti hyvitysinstrumentin justifikaationa.

Hyvityksen todellinen preventiivinen vaikutus voidaan toisaalta kiistää, jos tekijänoikeuden loukkaus tapahtuu ilman oikeudenloukkaajan tuottamusta. Teoksen lainvastaisesta käytöstä seuraava hyvitysvastavuus ei voi vaikuttaa käyttäjän toimintaan, jos hän ei ole tietoinen, että teoksen käyttäminen edellyttää oikeudenhaltijan lupaa. Voidaan lisäksi kysyä, onko oikeudenloukkausten ennaltaehkäisy välttämättä tarpeen toteuttaa korvausvastuun keinoin, koska tekijänoikeuslain sanktiojärjestelmään sisältyy myös rikosoikeudellisia seuraamuksia, jotka voivat yhtäältä ennaltaehkäistä tekijänoikeudella suojattujen teosten luvaton hyväksikäyttöä.²³⁰ Hyvitys ja vahingonkorvaus eivät ole ainoita keinoja.

Vaikka hyvitysinstrumentin olemassaoloa perusteltaisiin preventiivisillä näkökohdilla, ei se kuitenkaan vielä tarkoita sitä, että ne vaikuttaisivat tuomittavan hyvityksen määrään. Onhan vahingonkorvaussäännöstenkin olemassaolo perusteltavissa osin preventiointressein, mutta korvauksen määrään niillä ei ole – tai ainakaan vahingonkorvausoikeuden yleisten oppien mukaan pitäisi olla – vaikutusta. Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännöstä jää hieman epäselväksi, minkä takia hyvityksen ennaltaehkäisevää tarkoitusta on koettu tarpeelliseksi painottaa. Hyvityksen ennaltaehkäisevä tarkoitus on tuotu esiin ratkaisujen perusteluissa vaihtelevasti hyvitysvastuun edellytysten ja hyvityksen määrän arvioimisen yhteydessä.²³¹ Tuomioistuin ei kuitenkaan ole nimenomaisesti todennut, että ennaltaehkäisevä vaikutus huomioitaisiin hyvityksen määrän arvioimisessa.²³²

Korkeimman oikeuden kielteinen suhtautuminen kaksinkertaisen lisenssimaksun suuruisen hyvityksen suorittamiseen ratkaisussa KKO 1989:87 (Valintatalo) puoltaisi sitä, ettei hyvitykseen tulisi sisällyttää preventiovaikutusta tehostavaa ylimääräistä erää.²³³ Lisäksi korkein oikeus on useammassa ratkaisussa päätenyt tuomitsemaan niin sanottua normaalikorvausta alhaisemman hyvityksen, mikä ei myöskään puolla sitä, että hyvityksen ennaltaehkäisevän vaikutuksen toistamisella olisi tarkoitus vaikuttaa korottavasti hyvityksen

---

²³⁰ Ks. tekijänoikeuslain sanktioista kootusti esim. Haarmann 2014, s. 148–160.

²³¹ Ks. KKO 2007:63 (Taideväärengös) kohta 6, jota ei ole sijoitettu hyvityksen määrän otsikon alle. Vrt. KKO 2010:47 (Finreactor) kohta 33.

²³² Ks. vastaavasti Tammenlehto 2022, s. 898.

²³³ Näin myös Tapio 2014, s. 382.

määrään. Oikeuskäytäntö ja tekijänoikeuden toimintaympäristö on kuitenkin ajan saatossa kehittynyt ja muuttunut, ja hyvityksen oikeudenloukkauksia ehkäisevää vaikutusta on vasta edellä mainitun ratkaisun jälkeen korostettu enemmän. Lisäksi oikeuskäytännössä on alettu puhumaan ”tuntuvan” hyvityksen määräämisestä, jota – korkeinta oikeutta lainatakseni – seuraamusjärjestelmän tehokkuus edellyttää.²³⁴ Tämä puolestaan antaisi viitteitä siitä, että liian alhaisen hyvityksen määrääminen ei toteuttaisi riittävästi seuraamusjärjestelmän tarkoitusta, johon preventio voidaan myös sisällyttää.

Vahingonkorvauksen voidaan tulkita saavan rangaistuksenomaisia piirteitä, jos päähuomio korvauksen määräämisessä kiinnitetään vahingon sijaan vahingonaiheuttajan menettelyn moitittavuuteen.²³⁵ Korkein oikeus on hyvityksen määrää arvioidessaan selvästi antanut merkitystä loukkauksen laadulle ja vakavuudelle sekä oikeudenloukkaajan menettelyn moitittavuudelle. Hyvitys ei myöskään ole sidoksissa loukkauksen aiheuttamaan vahinkoon, ja oikeuskäytännössä on nimenomaisesti pyritty puhdistamaan hyvitys vahingonkorvauksellisesta aineksesta. Hyvityksellä voidaan näin ollen helposti tulkita olevan rangaistuksenomaisia piirteitä, mikä on edellä todetuin tavoin korostetusti yhteydessä preventiotavoitteen toteuttamiseen.

Vasta-argumenttina hyvityksen rangaistusluontoisuudelle voidaan esittää se, että tekijänoikeuslain sekä yleisten vahingonkorvausoikeudellisten periaatteiden mukaisesti täyden korvauksen periaate asettaa laskennallisen ylärajan tuomitulle korvaukselle. Tuomittu korvaus ei siten ylitä loukkauksen aiheuttamaa tosiasiallista vahinkoa, ja hyvitys otetaan vähentävästi huomioon, kun mahdollisesti arvioidaan muusta menetyksestä aiheutuneen vahingon määrää. Ongelmaksi tekijänoikeudessa muodostuu kuitenkin se, että useimmiten loukkauksen aiheuttamaa vahinkoa ei pystytä mallintamaan niillä olemassa olevilla työkaluilla, joita tuomioistuimella on käytössä. Tällöin ei voida varmuudella sanoa, että tuomitut korvaukset ovat oikeassa suhteessa loukkauksen aiheuttamaan vahinkoon. On lisäksi syytä huomauttaa siitä, että korkein oikeus ei ole ottanut rikastumiskieltoa lainkaan huomioon ratkaisujen perusteluissa. Tämä voi johtua siitä, että varsinaisten vahingonkorvaustuomioiden määrä on vähäinen, eikä korkeimman oikeuden mukaan rikastumiskiellon huomioiminen ole nähtävästi tarpeen hyvityksen määrää arvioitaessa, koska siinä ei ole kyse loukkauksen

---

²³⁴ Näin KKO totesi ratkaisun KKO 2010:47 (Finreactor) perustelujen kohdassa 37.

²³⁵ Hemmo 1996, s. 203–204.

aiheuttamasta vahingosta tai vahingonkorvauksesta. Tämä on ongelmallista, sillä tällä tavoin hyvityksen määräämisellä voidaan tosiasiasa päätyä ylikompensatorisiin lopputuloksiin.

Hyvityksen rangaistusluontoisuutta vastaan voidaan myös argumentoida hyvityksen kohtuullisuusvaatimuksella, jota on oikeuskäytännössä tarkasteltu sekä oikeudenloukkaajan että oikeudenhaltijan näkökulmasta. Toisaalta kohtuullisuuden käsite on hyvin epämääräinen eikä siihen vaikuttavista seikoista voida olla täysin selvillä. Hyvityksen kohtuullisuuskäsitettä voidaan näin ollen periaatteessa hyödyntää ajamaan yksipuolisesti toisen osapuolen etua. On myös välttämättä kyseenalaistettava, voidaanko ”tuntuvassa hyvityksessä” enää sanoa olevan kyse kohtuullisesta hyvityksestä. Lisäksi täytäntöönpanodirektiivin määräykset ja EUT:n linjaukset ovat tuoneet korvausharkintaan uuden ulottuvuuden, joka poikkeaa yleisen vahingonkorvausoikeuden lähtökohdista.

6.3 EU-oikeuden vaikutuksesta

EU:n täytäntöönpanodirektiivin määräyksiä ja periaatteita tarkasteltaessa kävi jo ilmi, että direktiiviin sisältyy useita preventioargumentin käyttämistä puoltavia seikkoja.

Vahingonkorvausten tulee täytäntöönpanodirektiivin normien nojalla olla tehokkaita ja varoittavia, mikä mahdollistaa tulkinnan, ettei vahingonkorvauksen määräämisessä tulisi pyrkiä toteuttamaan ainoastaan korvauksen hyvittävää tavoitetta. Myös preventiiviset näkökohdat tulisi ottaa huomioon.²³⁶ Toisaalta oikeasuhtaisuuden periaate toimii rajoittavana tekijänä. Preventiovaikutuksen maksimoiminen määräämällä mahdollisimman suuria korvauksia tuskin olisi siten linjassa direktiivin tavoitteiden kanssa.

Lähtökohtana direktiivissä on kansallisten säännösten tapaan loukkauksen aiheuttaman tosiasiallisen vahingon korvaaminen, mutta vahingonkorvauksen määrittämisessä tulee kuitenkin huomioida kaikki asianmukaiset näkökohdat direktiivin 13 artiklan 1 kohdan mukaisesti. Artiklassa todetaan, että soveltuviissa tapauksissa myös muita kuin taloudellisia tekijöitä voidaan huomioida. Preventioargumentti voidaan ainakin periaatteessa sisällyttää edellä mainittuihin muihin kuin taloudellisiin tekijöihin. Tämän perusteella voidaan siten tulkita, ettei preventioargumentin käyttö korvausharkinnassa ole ainakaan vastoin direktiivin määräyksiä. Direktiivi sallii muidenkin kuin tosiasialliseen vahinkoon suoranaisesti liittyvien

---

²³⁶ Ks. myös Johansson 2020, s. 42–43.

seikkojen huomioimisen korvausharkinnassa tai oikeastaan jopa edellyttää tätä, koska kaikki asianmukaiset näkökohdat on huomioitava.

EU-oikeuden suopeampaa suhtautumista preventioargumentin käyttöön puoltaa myös EUT:n linjaus siitä, ettei direktiivi ole esteenä sille, että kiinteämääräistä menetelmää käytettäessä vahingonkorvauksena voidaan tuomita normaalien lisenssimaksujen kaksinkertainen määrä. Kaksinkertaisella lisenssimaksulla on epäilemättä voimakkaampi ennaltaehkäisevä vaikutus, kun normaalikorvauksen suuruisella vahingonkorvauksella, jonka käyttäjä olisi joutunut maksamaan laillisessa menettelyssä. Uhka kaksinkertaisesta lisenssimaksusta voi saada käyttäjän ajattelemaan, ettei loukkaus ole kannattava vaihtoehto. Tulevien oikeudenloukkausten ennaltaehkäisyn tavoite on ollut myös EU:n lainvalmisteluaineistossa korostetummin esillä. Komissio on esimerkiksi tuonut esiin, etteivät vahingonkorvaukset ole riittävän tehokas keino ehkäistä tulevia oikeudenloukkauksia, jos tuomioistuinten määräämät vahingonkorvaukset jäävät oikeudenloukkaajan saamaa voittoa vähäisemmäksi. Samassa yhteydessä komissio on kuitenkin todennut, että tärkeimpänä tavoitteena on saattaa oikeudenhaltija siihen asemaan, jossa tämä oli ennen loukkausta.²³⁷ Tämä puoltaisi reparaatiotavoitteen ensisijaisuutta.

On lisäksi huomioitava, ettei EUT ole linjannut, että kaksinkertaisen lisenssimaksun suorittaminen olisi perusteltua preventiivisen vaikutuksen maksimoimiseksi. Kaksinkertaisen lisenssimaksun suuruinen vahingonkorvaus ei myöskään välttämättä muodostu rangaistusluontoiseksi vahingonkorvaukseksi, jos loukkaava toiminta on aiheuttanut oikeudenhaltijalle muutakin vahinkoa menetetyн käyttökorvauksen lisäksi. Huomionarvoista on myös se, että EUT on kaksinkertaista lisenssimaksua koskevassa tapauksessa tuonut esiin, että selvästi ja huomattavasti todellisen vahingon ylittävä vahingonkorvaus voi muodostua oikeuden väärinkäytöksi, joka on kielletty täytäntöönpanodirektiivin 3 artiklan 2 kohdassa.²³⁸ Samoin direktiivin johdanto-osassa on todettu, ettei tarkoituksena ole säätää rankaisuvia korvauksia.

Edellä mainittujen seikkojen nojalla voidaan argumentoida, ettei myöskään EU-oikeuden valossa ole sallittua sisällyttää vahingonkorvaukseen selvästi todellisen vahingon määrän

---

²³⁷ KOM (2010) 779 lopullinen, s. 8.

²³⁸ Asia C-367/15 (OTK) 31 kohta.

ylittävää ylimääräistä erää preventiovaikutuksen maksimoimiseksi. Väitän, että preventioargumentin käyttöön vahingon määrän laskemisessa suhtaudutaan kuitenkin EU-oikeudessa sallivammin, sillä vahingon ja tuomittavan korvauksen välillä on häilyvämpi yhteys. Avoimeksi jää se, mihin saakka preventiivisten näkökohtien huomioiminen olisi sallittua EU-oikeuden näkökulmasta ilman, että korvaus muodostuisi rangaistusluontoiseksi tai oikeuden väärinkäytöksi.

7 Lopuksi

Tutkielmassa tehty selvitys osoittaa, että korvausten määrääminen tekijänoikeuden loukkauksesta on haastavaa ja siihen sisältyy lukuisia ongelmia. Kun vahinko ilmenee saamatta jääneenä taloudellisena hyötynä, jonka määrä on riippuvainen lukuisista vaikeasti määritettävissä olevista seikoista, vahingon määrä on käytännössä mahdotonta laskea aukottomasti olemassa olevilla työkaluilla. Kansallisen tekijänoikeuslain korvausjärjestelmän kaksijakoisuus sekä EU-oikeuden sääntely ja periaatteet, jotka eivät täysin vastaa kansallista sääntelyä, kasvattavat korvausharkinnan vaikeuskerrointa. Oikeuskäytäntöä tarkasteltaessa voidaan todeta, että varsinaisen vahingonkorvauksen rooli tekijänoikeuden loukkauksissa on kovin vähäinen. Tekijänoikeuslain mukainen kohtuullinen hyvitys on selvästi keskeisemmässä asemassa, mikä johtuu hyvin todennäköisesti siitä, että hyvityksen määrääminen ei edellytä lainkaan selvitystä loukkauksen aiheuttamasta vahingosta.

Lainsäädäntö sekä yleiset vahingonkorvausoikeudelliset periaatteet kansallisella ja EU-oikeuden tasolla asettavat tekijänoikeuden loukkauksesta tuomittavien korvausten määrän arvioimiseen hieman ristiriitaisia vaatimuksia. Tekijänoikeuslain mukaan korvausten määrää ohjaa täyden korvauksen periaate, joka on heikentyneestä tosiasiallisesta asemastaan huolimatta yhä keskeinen peruseriaate myös vahingonkorvausoikeudessa.

Vahingonkorvauksen tulisi saattaa vahinkoa kärsinyt siihen asemaan, jossa tämä oli ennen tekijänoikeuden loukkausta eli korvausten määrän tulisi vastata loukkauksen aiheuttamaa todellista vahinkoa. Korvaus ei siten saisi jäädä alhaisemmaksi kuin loukkauksen aiheuttama menetys eikä saisi rikastumiskiellon vastaisesti olla myöskään tätä suurempi. Täyden korvauksen periaatteen toteutuminen käytännössä voidaan kuitenkin asettaa kyseenalaiseksi, kun loukkauksen aiheuttamasta vahingosta ei saada otetta. Tällöin on mahdotonta varmuudella sanoa, että täysi korvaus on tuomittu ja korvauksen reparatiivinen tehtävä on täytetty.

Ristiriidan täyden korvauksen periaatteen ilmentämän ajatuksen kanssa aiheuttaa EU:n sääntely, jossa vahingonkorvauksen määrän arvioiminen tuntuu pohjautuvan hieman eri lähtökohtiin. Täytäntöönpanodirektiivin määräysten mukaan vahingonkorvauksen tulisi vastata loukkauksen aiheuttamaa tosiasiallista vahinkoa, mutta huomioon tulisi kuitenkin ottaa kaikki asianmukaiset näkökohdat, jotka sisältävät myös suoranaisesti vahinkoon liittymättömiä seikkoja. Mikäli vahingon määrä on vaikeasti selvitettävissä, vahingonkorvaus voidaan direktiivin mukaan määrittää vaihtoehtoisesti kiinteämääräisenä, jolloin vahingon ja

korvauksen välinen yhteys on yhä häilyvämpi. On hieman epäselvää, miten direktiivin eri näkökohdat tulisi yhteensovittaa kansallisen oikeuden kanssa. Millaisen menetelmän käyttäminen on yksittäistapauksessa soveliaista, jää kansallisten tuomioistuinten päätettäväksi. Kansallisten tuomioistuinten harkittavaksi jää myös se, miten osin ristiriidassa olevat direktiivin periaatetasoiset velvoitteet ja tavoitteet tulee tasapainottaa. Direktiivi asettaa näin ollen kansallisille tuomioistuimille kovin lavean liikkumavaran vahingonkorvauksen määrän arvioimiseen, jonka sisällä voidaan päätyä hyvinkin erilaisiin lopputulemiin.

Tekijänoikeuslain vahingonkorvaussäännöksissä mainitulla menetyksen käsitteellä tarkoitetaan useimmiten loukkauksen vuoksi saamatta jäänyttä voittoa.

Vahingonkorvaustuomioiden vähäisyyden ja puutteellisten perusteluiden vuoksi on kuitenkin hyvin vaikea sanoa, millaiset seikat ovat oikeuskäytännössä viime kädessä vaikuttaneet tuomittavan vahingonkorvauksen määrään. Tämä on ongelmallista asianosaisten oikeusvarmuuden kannalta. Hyvityksen määräytymisperusteita on sen sijaan useimmiten avattu tuomioistuinten ratkaisuisissa tarkemmin. Hyvityksen tulisi pääsääntöisesti vastata sitä vastiketta, jonka loukkaaja olisi myös laillisessa menettelyssä joutunut maksamaan oikeudenhaltijalle. Sen määrän arvioimisessa on usein hyödynnetty etujärjestöjen vahvistamia tariffeja tai tuotteen vähittäismyyntihintoja.

Oikeuskäytännön linjausten mukaan niin sanotun normaalikorvauksen suuruinen hyvitys ei kuitenkaan välttämättä sellaisenaan sovellu hyvityksen perusteeksi. Huomiota tulee kiinnittää myös tapauksen erityispiirteisiin, kuten loukkauksen laatuun, toteuttamistapaan ja vahingollisuuteen. Tapauksen erityispiirteiden huomioiminen on osa hyvityksen kohtuullisuusarviointia. Kohtuullisuuden käsite on kuitenkin tulkinnanvarainen, koska sitä ei ole määritelty yksiselitteisesti. Tuomioistuimet ovat hyvityksen kohtuullisuutta arvioidessaan huomioineet usein loukkauksen molemmat osapuolet, mutta tästä huolimatta avoimeksi jää se, mitkä seikat viime kädessä saavat eniten painoarvoa kohtuullisuusharkinnassa.

Oikeuskäytännön kehitystä tarkasteltaessa vaikuttaisi siltä, että kohtuullisesta hyvityksestä on vähitellen siirrytty kohti seuraamusjärjestelmän tehokkuutta edistävän tuntuvan hyvityksen määräämistä. Hyvityksen määrä heijastelee tällöin ennen muuta oikeudenloukkaajan menettelyn moitittavuutta ja vahingollisuutta. Tällä voidaan helposti tulkita olevan yhteys pyrkimykseen ennaltaehkäistä tulevia oikeudenloukkauksia. Tuomioistuinten argumentaatio onkin ollut selvästi preventiivisillä näkökohdilla väritynyttä hyvitystä koskevissa ratkaisuisissa.

Tutkielmassa läpikäydyn oikeuskäytännön perusteella voidaan esittää, että asetelma prevention ja reparaation suhteesta poikkeaa tekijänoikeudessa yleisen vahingonkorvausoikeuden lähtökohdista, koska preventio näyttää saaneen reparaatiota korostuneemman aseman. Syynä preventionäkökohtien painottamiseen tekijänoikeuden loukkauksissa lienee se, että tuomittavan korvauksen ja vahingon välinen yhteys on heikentynyt. Tällöin korvauksen reparaatiotehtävä jää väistämättä taka-alalle. Vaikka välitöntä yhteyttä preventioargumentin ja tuomittavan hyvityksen määrän välillä ei välttämättä ole, seuraamusjärjestelmän tehokkuudesta ja tuntuva hyvityksestä puhuttaessa korvausharkintaan voidaan kuitenkin vastoin vahingonkorvausoikeuden yleisiä oppeja helposti yhdistää tällaisia miellelyhtymiä. Etenkin kun otetaan huomioon myös EU-oikeuden asettamat tavoitteet vahingonkorvauksen määräämiseen immateriaalioikeuksien loukkauksissa. Mikä preventioargumentin viimekätinen tarkoitus on tekijänoikeudessa, ei kuitenkaan ole täysin selvä. Myös prevention toteuttamisen rajat vaikuttavat olevan epäselvät.

Voidaan toisaalta kyseenalaistaa, minkä takia hyvitysinstrumentin olemassaoloa perustellaan ylipäätään preventiivisillä tai reparaatiivisilla näkökohdilla, jos hyvityksen tulisi lähtökohtaisesti vastata laillisessa menettelyssä maksettavaa käyttökorvausta ilman, että siihen sisältyy vahingonkorvauksellista ainesta. Tutkielmassa esiintuodut havainnot osoittavat, että hyvitys on kuitenkin tosiasiallisesti lähentynyt varsinaisen vahingonkorvauksen kanssa ja korvausmuotojen väliseen ehdottomaan kahtiajakoon on suhtauduttava varauksella. On tietysti selvää, että hyvitys ei vahingonkorvausvelvollisuuden keskeisten elementtien puuttuessa sovi yhteen vahingonkorvausoikeuden peruseriaatteiden kanssa.

Uskon, että hyvityksen lähentyminen vahingonkorvauksen kanssa kansallisessa oikeuskäytännössä johtuu siitä, että vahingon määrän arvioiminen on haastavaa. Tuomitsemalla hyvitystä, jonka määräämisessä huomioidaan loukkauksen vakavuus ja vahingollisuus, tunnustetaan se, että oikeudenhaltijan tärkeää oikeutta on loukattu eikä sitä sovi jättää vailla korvausta, vaikka loukkauksen aiheuttamasta todellisesta vahingosta ei saataisi selvyyttä. Hyvityksellä on siten ennen muuta symbolista merkitystä. Syynä hyvityksen ja vahingonkorvauksen näennäiseen kahtiajakoon lienee se, että tällä tavoin vahingon määrän arvioimisessa esiintyvät ongelmat sekä vahingon määrää koskevat yleiset peruseriaatteet voidaan sivuuttaa.

Ongelma piilee kuitenkin siinä, että yksittäisten käyttäjien kannalta ei ole merkitystä sillä, onko tuomittava rahamääräinen korvaus oikeusdogmaattiselta luonteeltaan vahingonkorvausta

vai ei. Preventioargumentin korostuminen sekä korvauksen ja vahingon epämääräinen suhde saattavat luoda yleistä mielikuvaa tekijänoikeuden loukkauksesta tuomittavien korvausten rangaistusluontoisuudesta. Lisäksi ne vahvistavat immateriaalioikeudellisten korvausten sui generis -luonnetta. Immateriaalioikeudelliset korvaukset elävät omaa elämäänsä ja noudattavat omia sääntöjä, jotka eivät kaikilta osin ole yhteneväisessä linjassa vahingonkorvausoikeuden yleisten oppien kanssa. Ainakaan käytännössä.